

Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas.

Lennart G Svensson & Ylva Ulfsdotter Eriksson

Abstract

Title: Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas. Occupational Status. A Sociological Study on the perceptions and valuations of occupations

Author: Lennart G Svensson & Ylva Ulfsdotter Eriksson

Langague: Swedish

Research report no. 140 from the Department of Sociology, Gothenburg University

ISSN 0072-5099

ISRN GU-SOC-FR-140-SE

© 2009 Lennart G Svensson & Ylva Ulfsdotter Eriksson

Occupations make up the social structure and depict among other things qualifications, influence, power and rewards. Perceptions and valuations of occupations are a major part of the social construction of reality and demonstrate expected and accepted actions in certain positions

Class and status, long of interest to the sociology of occupations, are treated here in a case study of Sweden, based on a national survey distributed in 2002 among the Swedish population age 16-74 (sample 3000), including 100 occupations. The constructed rank order of occupations demonstrates a well-known range of ascribed status from dishwasher to physician – legitimizing the distribution of resources and privileges, with only minor differences of means between groups of respondents. However, interesting class, gender and age differences remain – sometimes hidden by means and correlations. Income is the main explanation behind status with a subjective as well as an objective indicator. Other significant subjective explanations are career, skill, autonomy, responsibility, honesty and morals, and influence.

An alternative rank order is constructed on the status which the occupations ought to have according to individual perceptions separated from collective perceptions. Occupations in education, health and care were especially upgraded, and in particular by women. There is great potential for social equality, impeded by strong reproduction of common perceptions of occupations and their status ranking. The report also compares data from year 2002 with data from a Swedish survey in 1958, an American in 1989.

Key words: perceptions, occupations, status, class, gender, age

Innehåll

Förord	5
1 Yrken, professioner, klassifikationer och status	6
1.1 Inledning	6
1.2 Om begreppet yrke	8
1.3 Att studera uppfattningar	12
1.4 Studier av yrkesstatus	15
2 Den empiriska studien	19
2.1 Yrkesklassificeringar	21
2.2 Urvalet av yrken	23
2.3 Genomförandet	27
3 Yrkesrangordningar och uppfattningars fördelning	30
3.1 Hundra yrkens status	30
3.2 En jämförelse med 1950-talet	35
3.3 En internationell jämförelse	37
3.4 Uppfattningar om yrkesstatus	41
3.5 Uppfattningar i olika grupper	44
3.6 Skattning av den status yrken borde ha	52
3.7 Lämpliga yrkesval	58
4 Att förklara yrkesstatus	66
4.1 Uppfattningar om status	66
4.2 Uppfattad lönenivå, inflytande och nytta i samhället	69
4.3 Psykiskt och fysiskt ansträngande	71
4.4 Yrkens egenskaper och status	71
5 Avslutande sammanfattning	74
5.1 Begreppen yrke och status	74
5.2 Tidigare studier av yrkesstatus	74
5.3 Studien 2002	75
5.4 Hundra yrkens status i Sverige 2002	75
5.5 Uppfattningar i olika grupper	77
5.6 Förklaringar till yrkesstatus	77
Referenser	79
Bilagor	85

Tabeller

2.1	Den vuxna befolkningens fördelning på samhällsklasser år 1997 och 2005	22
2.2	SSYK yrkesområden 1-9/0 enligt AKU 2001 med antal yrken på fyrsiffernivå.	25
2.3	Yrkesområden med antal sysselsatta 2001, andelar i procent, antal yrken på fyrsiffernivå, andel kvinnor samt antal jämställda yrken, antal med kvinnlig respektive manlig majoritet	26
2.4	Uppgifter om respondenterna	28
3.1	Viktade medelvärden för 100 yrken	31
3.2	Yrkesområden enligt SSKYK	35
3.3	Yrkesbenämningar 1958 och 2002	36
3.4	100 yrken, medelvärden, statuspoäng för Sverige 2002 och 1972 för USA 1989	38
3.5	Rangordning enligt de yngres skattning och skillnader i medelvärden mellan äldre och yngre. Plus = högre medelvärde bland yngre.	45
3.6	Utbildningsnivå och statusmedelvärde	48
3.7	Effekten av kön, ålder, subjektiv klass och utbildningsnivå på uppfattningar om fyra yrken	50
3.8	Effekten av kön, ålder, subjektiv klass och utbildningsnivå på tre yrken (oddskvoter).	51
3.9	Skillnad mellan nuvarande status och ”den status (vissa) yrken borde ha”.	55
3.10	Rangordningar av de mest lämpliga yrkena för en ung man respektive en ung kvinna. Förstahandsval (procent).	60
3.11	De fem mest lämpliga yrkena för en ung kvinna i förhållande till kön, utbildning, subjektiv klass samt ålder (procent).	61
3.12	De fem mest lämpliga yrkena för en ung man i förhållande till kön, utbildning, subjektiv klass samt ålder (procent).	62
3.13	Effekten av kön, ålder, utbildning och social klass på val av lämpligt yrke för en ung kvinna. Logistisk regression, oddskvoter.	64
3.14	Effekten av kön, ålder, utbildning och social klass på val av lämpligt yrke för en ung man. Logistisk regression, oddskvoter.	65
4.1	Viktighetsbedömningar av kriterier för status	67
4.2	Faktoranalys på kriterier för status	68
4.3	Rangordning av 20 yrken utifrån status i samhället, uppskattad lönenivå, inflytande samt nyttighet i samhället	70
4.4	Rangordning av 20 yrken efter status, fysisk samt psykisk ansträngning	72

Förord

Denna forskningsrapport tillägnas framlidne Pal Orban som tog initiativ till det forskningsprojekt som ligger till grund för rapporten. Under Lennart G Svenssons projektledning finansierades projektet av Riksbankens Jubileumsfond under åren 2001-2003. Statistiska Centralbyrån genomförde enkätstudien och upprättade datafil. Lars Hansen deltog under de två första åren och gjorde en del inledande databearbetningar. Ylva Ulfsson använde stora delar av datamaterialet till sin avhandling "Yrke, status och genus" (2006). Per Sjöstrand och Tomas Berglund har varit behjälpliga med vissa statistiska bearbetningar. Hans Ekbrand har bistått med att ta fram tablåer från korrespondensanalyser och gjort layout och redigering. Bengt Larsson har granskat och kommenterat rapporten. Stort tack till Pal, Lars, Per, Tomas, Hans, Bengt och andra här icke nämnda kollegor!

Göteborg januari 2008.

Lennart G Svensson & Ylva Ulfsson Eriksson

1 Yrken, professioner, klassifikationer och status

1.1 Inledning

Uppfattningar om yrken anger – liksom schabloner, stereotyper och föreställningar på andra områden – vad som är förväntade och acceptabla handlingar och belöningar i en viss position. Dessa uppfattningar skapas och sprids i dag på ett helt annat sätt än tidigare i historien genom media av olika slag. I TV-såpor och i många andra underhållningsprogram liksom i dokumentära program av olika slag spelar yrken ofta en central roll. Hur vi uppfattar och värderar olika yrken är också en del av hur vi konstruerar omvärlden. Yrken utgör vidare en väsentlig del av samhällsstrukturen och visar sig då bland annat i krav, inflytande, makt och belöningar.

Studier av yrkens status brukar vanligen uppvisa ganska stor enighet mellan olika grupper och vid olika tidpunkter och därmed tyda på att mönster av uppfattningar om yrken har kraftigt genomslag och stor utbredning. Människors inställning till arbete mer generellt uppvisar i flera andra studier systematiska variationer med avseende på sådana faktorer som klass, kön och ålder (Eriksson 1998; Theandersson 2000; Berglund 2002). Det är därför inte så långsökt att tänka sig att uppfattningar om specifika yrken också kan uppvisa liknande variationer, exempelvis att vad som anses vara ett bra yrke kan skilja sig åt mellan män och kvinnor. Detta gör det särskilt intressant att jämföra uppfattningar om yrkens status och vilka yrken som anses lämpliga för unga män och kvinnor. Yrken utgör vidare den viktigaste aspekten i att definiera klasstillhörighet och social ställning i samhället (Berglund & Schedin 2002), och de är nära kopplade till olika positioner i organisationer. Organisationer struktureras via yrken, såväl vertikalt som horisontellt, där olika yrkesgrupper utför skilda arbetsuppgifter och erhåller olika grad av auktoritet och beslutsmakt. Om yrkesuppfattningar skiljer sig åt mellan grupper med olika positioner i det sociala rummet, och detta har konsekvenser för utbildnings- och yrkesval, så kan uppfattningar om yrken dessutom vara en bidragande orsak till sådana företeelser som låg klassmobilitet och en hög grad av könssegregering på arbetsmarknaden.

I boken *Människan i tjänstesamhället* diskuterades utvecklingen från industrisamhälle till tjänstesamhälle med avstamp i en klassisk svensk sociologisk studie från femtiotalet (Svensson & Orban 1995; Segerstedt & Lundqvist 1952/55). En del av jämförelserna med nittiotalet handlade om hur vissa yrken och yrkesområden hade minskat medan andra uppstått eller ökat. Tjänstearbetet och särskilt det som kan betecknas som professionellt arbete ökade avsevärt under perioden 1960-90 (Sjöstrand 1995; Hellberg 1995), vilket har sin motsvarighet i flertalet OECD-länder. Begreppen tjänster och tjänstesamhälle visade sig dock vara både mångtydiga och mångdimensionella (Furåker

1995). Att i stället tala om det postindustriella samhället har härvidlag flera fördelar. Dels är beteckningen 'öppnare' genom att inte peka ut en speciell aspekt av det nya samhället som det centrala (exempelvis tjänster, information eller kunskap), dels är det ett väletablerat begrepp som har använts av flertalet av dem som har diskuterat framtidens arbetsliv (Bell 1976; Ingelstam 1997; Hansen 2001). I ett postindustriellt kunskaps-, tjänste- eller informationssamhälle är det tänkbart att uppfattningar om yrken och arbetsliv har förändrats jämfört med hur det såg ut under industrisamhällets kulmen på 50-talet. En svensk studie från 1950-talet utgör en möjlig jämförelse (Carlsson 1958). Den tekniska utvecklingen har dels inneburit att en del yrken har försvunnit, dels att många nya yrken har skapats (i synnerhet inom dataområdet). Dessutom har välfärdsstatens utveckling inneburit en stor tillväxt av ett antal yrken inom vård och omsorg, vilket också hänger samman med en kraftig ökning av kvinnors arbetskraftsdeltagande.

Denna rapport är en del i ett projekt som rapporterats i några tidigare skrifter, varav den främsta är Ulfsson Eriksson (2006). För övriga skrifter hänvisas till en särskild bilagd lista på slutet. Denna rapport ger i huvudsak beskrivande resultat av den enkätstudie som utgjorde den viktigaste delen i projektet. Rapporten syftar för det första till att beskriva hur människor uppfattar yrken vad gäller status och hur det hör ihop med människors egenskaper som kön, ålder, klass och politiska tillhörighet. Den syftar för det andra till att förklara vad man lägger i begreppet yrkesstatus och vad som därmed kan sägas skapa yrkesstatus. Ett särskilt centralt tema är graden av överensstämmelse mellan olika grupper och vilken enighet som råder om yrkesstatusrangordningar. Rapporten syftar även till vissa jämförelser av yrkesuppfattningar mellan industrisamhället och dagens postindustriella samhälle.

De frågor vi avser att besvara är:

1. Vilken status tillskrivs yrken i det nutida svenska samhället?
2. Hur fördelar sig yrkesstatus efter respondenternas kön, ålder och klass?
3. Vilken betydelse har vissa egenskaper hos yrken för status?
4. Hur har vissa yrkens status förändrats sedan femtiotalet?
5. Hur ser en statusrangordning av yrken ut i Sverige i jämförelse med vissa andra länder?
6. Vilken status anser man att yrken *borde* ha?
7. Vilka yrken anses lämpliga för unga män och kvinnor?
8. Hur kan man förklara yrkesstatus och yrkesstatusrangordningar?

Rapporten inleds i kapitel ett med en genomgång av begrepp som är av vikt i en studie om uppfattningar om yrke och yrkesstatus. Här diskuteras olika aspekter av yrke, uppfattningar samt prestige och status. Därpå följer i kapitel två en beskrivning av enkätstudiens genomförande och resonemang kring urvalet yrken i föreliggande studie. I kapitel tre presenteras yrkesrangordningar som konstruerats via empiriska data och

som på olika sätt belyser status. Här redovisas även hur uppfattningar om yrkesstatus fördelar sig i olika grupper i samhället. I kapitlet jämförs även olika rangordningar; över tid och mellan länder jämte skillnader avseende vilken status yrken uppfattas ha och vilken status de borde ha. I kapitel tre presenteras även vilka yrken som uppfattas som lämpliga för en ung man respektive en ung kvinna. I kapitel fyra studerar vi vad som förklarar yrkens status ställt i relation till yrkens subjektiva och objektiva egenskaper. En bärande fråga i kapitlet är: Vad är det som ger ett yrke status? Rapporten avslutas i kapitel fem med en sammanfattning av studiens viktigaste delresultat och en diskussion om mer övergripande resultat.

1.2 Om begreppet yrke

Begreppet yrke är mycket vanligt i vardagsspråket men ganska ovanligt som uppslagsord. Vid en sökning i biblioteksdatan Libris (fritext, allmän, dec. 2008) gav det 737 träffar, medan ordet arbete gav nästan 47.000 träffar. I en sökning på svenska hemsidor med hjälp av Google är det tvärtom nästan tre gånger så många träffar på yrke som arbete. I Nationalencyklopedin (1998) sägs kort och gott om yrke att det "ofta men inte alltid är detsamma som profession". Däremot förekommer termen yrke i ett trettio-tal sammansättningar som yrkesansvar, yrkesförbund och yrkesutbildning. Vardagligt menar man med yrke ungefär detsamma som lönearbete, försörjning, arbetsuppgifter, kvalifikation, position eller det man gör (Karlsson 1986). Ofta är det då liktydigt med det jobb, d.v.s. den uppsättning eller de specifika arbetsuppgifter, som en person utför. En enkel definition av yrke skulle kunna vara det, "arbete eller den sysselsättning som man kan försörja sig på och som kräver vissa särskilda kunskaper eller färdigheter" (Isacson & Silvé 2002:268). Ordet finns belagt i svenskan sedan år 1672 och kommer av att yrka som i sin grundbetydelse är detsamma som att arbeta.

Yrke är jämte ålder, kön, klass och etnicitet en viktig social organiseringsprincip och därmed delförklaring till och svar på frågor om individers levnadsvillkor, biografier och identiteter, om organisationers rekryteringar, arbetsfördelningar, kontrollformer och fördelningar samt om samhällets klassificeringar, stereotyper, fördelningar och legitimeringar. Även till vardags använder vi gärna yrke för att kategorisera, klassificera och förklara, när vi frågar om vad en person sysslar med efter det vi konstaterat personens kön och ålder. Vi föreställer oss att yrke och arbete säger mycket om en person. Och det är ju också rimligt eftersom yrke är nära knutet till utbildning och erfarenhet, levnadsvanor och villkor, samhällsklass och värderingar. Kring yrken finns ofta en rad ganska bestämda och beständiga uppfattningar som förmedlas bland annat i yrkesvägledning och arbetsförmedlingar, i massmedia, i skönlitteratur och i dagligt tal – allt exempel på tankar och tal om yrken i olika sammanhang som återskapar mycket av just dessa uppfattningar (Thielbar & Feldman 1969; Westberg-Wohlgemuth 1996; Rothman 2002). En stor del av människors identitet är också knuten till ett visst yrke. En arbetslivsrelation är för många livslångt, då många människor stannar i samma yrke hela livet. I samhällsvetenskaperna utnyttjas yrke mycket ofta för att beskriva, förklara och tolka en rad olika fenomen. Ofta sker det genom att yrken bildar underlag för samhäll-

sklasser som får förklara skillnader i villkor och värderingar.

Ett yrke sammanfaller ofta med vad en person är utbildad till. I vissa fall överensstämmer examenstitlar helt med yrkestitlar som t.ex. förskollärare, barnmorska och civilingenjör. Men eftersom yrken även är förknippade med klasspositioner blir en yrkestillhörighet också ett uttryck för individens sociala ställning. Ett yrke betecknar alltså både vad man *gör* och vem man *är*. En definition som täcker båda dessa betydelser hos begreppet yrke är följande: "Ett yrke är den sociala roll som utövas av vuxna samhällsmedborgare och som direkt och/eller indirekt medför sociala och finansiella konsekvenser och som utgör en mycket viktig del av vuxenlivet" (Hall 1969:5f). Det är alltså en roll som påverkar både individens ekonomi och sociala ställning i samhället. Samtidigt påverkar den i hög grad individen själv och bildar en del i en persons identitet. Man kan ha sin identitet mer eller mindre i ett yrke och antingen säga att man *är* t.ex. lärare eller att man *arbetar som* lärare.

Yrken är mer eller mindre tydliga, avgränsade och namngivna. Det har delvis att göra med graden av yrkes- och marknadsmässighet från fullständigt okvalificerad och obetald amatör till välutbildad och välbetald professionell expert, vilket i huvudsak bestäms av utbildning och erfarenhet respektive organisering på en marknad. Utbildningstidens längd, sammanhållning, var den bedrivs och med vilken slags examen den avslutas är fyra faktorer som påverkar utbildningsledet. Vissa yrken saknar särskild utbildning, och man utbildas istället helt på arbetsplatsen. Alla yrken ger naturligtvis erfarenhet och träning under arbetet. En del mer komplicerade och kvalificerade yrken kräver ständig fortbildning och träning, vilket ger högre yrkesmässighet. Ett yrkes position i arbetsorganisationer och i fackliga organisationer kan vara mer eller mindre bunden och reglerad, vilket på sitt sätt bestämmer yrkesmässigheten i organisationsledet. En del i en byråkratisk arbetsorganisation är just att man ställer bestämda krav på utbildning till ett yrke för att bemanna vissa positioner i organisationer. Befattningarna tillsätts då enligt formellt föreskrivna meriter och utgör den i förväg standardiserade delen av arbetskraften i så kallade professionella byråkratier (Weber [1922]1983, s. 147ff; Mintzberg 1983). I den utsträckning dessa positioner är ordnade i nivåer eller hierarkier, ges yrkena en förbindelse till olika arbetsvillkor, belöningar, privilegier och social ställning och i allmänhet hur resurser fördelas i samhället, vilket i sin tur bestämmer klassposition (Berglund & Schedin 2002). Det råder då en hög grad av yrkesmässighet, när en yrkesutbildning regleras av arbetslivets krav på kvalifikationer och hur arbetet ska belönas med hänsyn till sin inplacering i arbetsorganisationen och de arbetsrättsliga och fackliga regler som omger den. Så kallade professionella yrken har därmed som regel en högre yrkesmässighet. Vissa positioner kan vara helt stängda för alla som saknar just de föreskrivna kvalifikationerna. Många sådana yrken är fackligt organiserade i Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) enligt yrkesförbundsprincipen till skillnad från industriförbundsprincipen som är den vanliga i Landsorganisationen (LO). I nordiska och anglosaxiska länder bildar professioner därmed en undergrupp till yrken, som det inte finns en lika tydlig motsvarighet till i flera kontinentala länder som Italien, Spanien och Frankrike, där man inte gör denna skillnad mellan yrke och profession som på engelska ungefär motsvaras av "occupation" respektive "profession". Detta skapar problem inte minst i professionsstudier.

En yrkesroll kan ses som förbindelsen mellan en persons biografiska och sociala bakgrund inklusive förmåga och utbildning å ena sidan, och ett samhälles sätt att organisera och fördela arbete i arbetsorganisationer och positioner å andra sidan. Man kan säga att en person med sina särskilda dispositioner intar eller bemannar en viss position, och det bildar den individuella yrkesrollen (Bourdieu & Passeron 1977; Broady 1990). Den kollektiva yrkesrollen utgörs så av de allmänna uppfattningar eller sociala konstruktioner om ett yrke som bildas med tiden utifrån de personer som vanligen utbildar sig till och intar motsvarande positioner respektive dessa positioners reglering och resursallokering. Uttryckt på ett annat sätt kan man säga att kollektiva sociala yrkesroller bestäms av traditioner, ekonomiska, tekniska och andra materiella villkor, rättslig reglering och inte minst klassifikationer av yrken i offentliga sammanhang. På det viset har vi t.ex. fått manuella och intellektuella yrken, manliga och kvinnliga yrken, varu- och tingyrken och tjänste- och människoyrken liksom lågstatus- och högstatusyrken.

Yrkens arbetsuppgifter kan beskrivas på många olika sätt, och i arbetsförmedlingens beskrivningar av yrken återfinns man dem som regel för varje yrke. Vissa yrkesbeteckningar innehåller dock i sig självt ett av sätten. Ett första sätt är att ange *objektet* för arbetet som ett konkret föremål eller en råvara ett halvfabrikat (svinuppfödare, metallarbetare, tandläkare, golvläggare) eller symboler som man arbetar med (processoperatör, statistiker, revisor, domare). Ett andra sätt är att ange *produkten*, resultatet eller ändamålet med arbetet (bilmontör, kurator, yrkesvägledare, datakonsult). Ett tredje sätt är att hänvisa till *mottagarna* av produkten eller tjänsten som typ av kund eller klient, vilket hör ihop med om yrket huvudsakligen är riktat mot och reglerat av en marknad, en hierarkisk byråkrati eller en standardiserad profession (elevassistent, säljare, åklagare, hemtjänstassistent). Ett fjärde sätt, och kanske det vanligaste, är att ange *hjälpmedlen* i arbetet som vissa verktyg, kunskaper, färdigheter eller kvalifikationer (kranförare, revolversvare, röntgenassistent, geolog). Ett femte sätt slutligen är att hänvisa till *arbetsorganisationen* eller platsen i den (hamnarbetare, barnhemsassistent, skolledare, avdelningschef).

Yrken kan också beskrivas och analyseras genom sina funktioner på olika nivåer, dvs. vilka faktiska mer eller mindre direkt observerbara resultat som yrken ger. På individnivå för den enskilde handlar det naturligtvis först och främst om utbildning till ett yrke och försörjning i arbetslivet. Med ett ekonomiskt perspektiv kan man se utbildningen som en investering inför en framtida lönsam avkastning (Schultz 1961). Studier av detta så kallade humankapital söker analysera hur lönsam en viss utbildning till vissa yrken är och vilka ekonomiska funktioner eller resultat som den ger (Sohlman 1982; Gesser 1985). Ofta mäts det dock enbart genom vilket ekonomiskt tillskott i högre lön ytterligare utbildningstid ger. Med ett socialt perspektiv kan man se utbildningen till ett yrke som en socialisation som kan ha betydande konsekvenser för individers kunskaper, attityder och värderingar och som kan innebära djupgående personlighetsförändringar. Föreställningar om vad som passar flickor och pojkar styr på en mängd sätt under hela uppväxten fram mot kvinnliga och manliga yrken och könsroller som gör att hela arbetsmarknadens starka könsuppdelning återskapas (Westberg-Wohlgemuth 1996). Man talar här också om en slags föregripande (antecipatorisk) socialisation, där enskilda redan under utbildningstiden söker tillägna sig värderingar och livsstil som anses utmärkande

för det yrke som man utbildar sig till (Becker 1961). Sådana inslag kan mer organiserat och systematiskt förekomma vid inskrivningar till vissa yrkesutbildningar och så kallade nollningar. Socialisationen kan med ett kulturellt perspektiv betraktas som en identitetsbildning, som är en annan viktig sida för enskilda. En yrkesutbildning ger också ofta som resultat sociala nätverk eller ett så kallat socialt kapital som ett annat viktigt resultat (Lin 2001). Man lär känna studiekamrater som kan bli vänner för livet. Mera organiserat kan kontakter upprätthållas i elevföreningar, så kallade alumnföreningar.

På organisationsnivå och framförallt i arbetsorganisationer fungerar yrken så att positioner bemannas och arbete utförs som resulterar i produkter i form av varor och tjänster. Organisationens strukturkapital består av det sammanlagda värdet av enskilda anställdas kompetens och då huvudsakligen av yrkesutbildning jämte kollektiva system, rutiner, metoder och gemensamma värderingar. Yrkena fungerar där också som grund för och legitimering av hur belöningar fördelas. Detta är kopplat till de standardiserade krav i form av yrkesutbildningar som arbetsorganisationer och arbetsmarknaden ställer. Yrkena återskapar gränser mellan horisontella specialiseringar som t.ex. mellan akutsjukvård och barnsjukvård liksom mellan vertikala, hierarkiska nivåer med olika makt och befogenheter som t.ex. mellan sjukvård och läkare. Tydligast är detta just bland professionella yrken som har en stark standardisering i utbildningen och som ofta bildar stängda och uteslutande fält i arbetslivet (Abbott 1988; Liljegren 2008).

Det är emellertid framförallt på samhällsnivå som man har talat om yrkens funktioner och därmed bland annat menat vilken nytta ett yrke har för hur samhället återskapas och utvecklas (Gesser 1985; Orban 2003). I en inflytelserik artikel hävdades att prestige är det erkännande och den respekt samhällsmedlemmar ger yrkesutövare som belöningar för deras värdefulla tjänster till samhället (Davis & Moore 1945). En sådan funktionalistisk uppfattning ger stöd för att samhällets arbetsdelning kräver att individer specialiserar sig och intar yrkespositioner, vilket i sin tur kräver olika belöningar som medför att en viss status tillskrivs yrkena. Det ger en yrkesrangordning som är relativt oberoende av tid, rum och individuella preferenser. En ekonomisk variant av detta återfinns i humankapitalteorier som handlar om i vilken utsträckning ett visst yrke är nationalekonomiskt fördelaktigt och hur det utvecklar ett lands ekonomi i jämförelse med andra länders. Ibland har de individuella och aggregerade lönetillskotten använts som mått med risk för att man då skapar en tautologi – lönetillskottet definieras just som produktionsökning. Med ett socialt perspektiv har emellertid yrken också en samhällelig funktion genom att legitimera hur belöningar fördelas (Bowles & Gintis 1975; Gesser 1985; Sohlman 1985:175ff).

Yrke är jämte kön och ålder en av samhällets viktigaste organiseringsprinciper när det gäller att fördela resurser. Med resurser avses här såväl materiella som symboliska tillgångar som kan användas i utbyte mot annat. Men yrke hör alltså nära ihop med positioner i organisationer, som är en annan organiseringsprincip, och som gör det svårt att studera vad som bestämmer resursfördelningen. Yrken värderas mycket olika när det gäller anseende eller status. De viktigaste grunderna för ett samhälles statushierarkier, stratifieringar eller klasser är resursfördelning jämte utbildning och positioner i arbetsorganisationer. Lön har också mycket riktigt högt samband med status. Sådana

mönster eller rangordningar av yrkens status är långvariga och tröga och stämmer väl överens i olika befolkningsgrupper och varierar ganska litet över tid och mellan liknande samhällen, vilket också visar hur starkt yrke fungerar som klassifikations- och organiseringsprincip. Sammanfattningsvis utgör alltså yrke en grundläggande dimension i samhället som gör yrkessociologi till ett väsentligt forskningsområde – inklusive forskning om yrkens status.

1.3 Att studera uppfattningar

En utgångspunkt i yrkesstatusforskning är människors uppfattningar om yrken. Uppfattningar om yrken definieras som de egenskaper vilka individer tillskriver yrken vad gäller sådant som: utbildnings- och kompetenskrav; fysiska, psykiska och sociala arbetsvillkor; belöningar samt status. Det handlar alltså om subjektiva föreställningar om olika yrkens specifika attribut. Uppfattningarna kan vara ett uttryck för individuella preferenser men en utgångspunkt för denna studie är antagandet att det finns systematiska mönster i hur yrken uppfattas, och att olika positioner i det sociala rummet samvarierar med yrkesuppfattningar. Det är dock möjligt att en viss egenskap hos ett visst yrke uppfattas på ett likartat sätt av hela befolkningen, medan vissa andra egenskaper uppfattas på ett mycket specifikt sätt av en viss kategori. Även vissa egenskaper kan tänkas samvariera. Exempelvis har tidigare studier visat att ett yrkes status korrelerar starkt med lönenivå (Reiss 1961; Marsh 1971; Wegener 1992). I denna studies syfte ingår bland annat att söka uttröna vad som ligger till grund för hur människor värderar olika yrkens egenskaper.

Uppfattningar består delvis av kognition. Forskning om detta har länge utgjort ett viktigt område inom psykologin och socialpsykologin. Det anknyter till begrepp som social perception, attribution, referensgrupp, anspråksnivåer, rättvisa och social bakgrund (Furåker m.fl. 1997; Deaux m.fl. 1993). Perceptionsstudier visar vad vi uppfattar i omgivningen och hur det delvis bestäms av vilka vi själva är och genom vilka raster vi därmed iakttar omgivningen (Festinger 1957). Attributionsstudier anger en rad principer för hur vi tillskriver egenskaper till andra i vår omgivning, exempelvis tendensen att förklara våra egna handlingar med yttre orsaker och andras handlingar med inre egenskaper (Wood 1989). När man talar om andra yrkens arbetsvillkor och lönesättning ligger det nära till hands att utgå från den yrkesgrupp man själv tillhör eller en yrkesgrupp som man har nära bekantskap med eller strävar efter att tillhöra. De fungerar då ofta både som en normerande och som en jämförande referensgrupp (Thibaut & Kelly 1959; Sjöstrand 1968). Ett annat vanligt sätt att jämföra är att utgå från generaliserade föreställningar om yrken i allmänhet eller hur de flesta har det. Det för över till studier av anspråksnivåer som kan förklara varför missnöje eller tillfredsställelse inte alltid stämmer så väl med vad som kan anses vara objektiva villkor. Anspråken utgör en subjektivering av referensgrupperna genom att förväntningar hämtade från vissa andra grupper transformeras mer eller mindre medvetet till egna nivåer (Andersson 1967, 1970; Blackburn & Mann 1979:167ff). I forskning om distributiv och procedural rättvisa studeras vad som anses vara legitim resursfördelning till exempelvis bestämda yrken.

Att ett yrke uppfattas på olika sätt kan vara uttryck för skillnader i tillgång till inform-

ation, vilket är en direkt konsekvens av graden av kontakt med yrket i fråga (Thielbar & Feldman 1969; Rothman 2002), vilket också kan hänga ihop med, eller möjligen orsakas av, den klassnivå man befinner sig på. En studie visade bland annat att de som befinner sig på lägre klassnivå oftare bedömde ett yrke som bättre än vad yrkesinnehavarna själva gjorde, och omvänt att de på högre klassnivå bedömde lägre yrken som sämre än de som hörde till den egna yrkeskategorin (Furåker m.fl. 1997). I en studie av SACO-medlemmar frågade vi om befolkningens förtroende för de femton yrkesgrupperna och deras arbete. Detta förtroende visade sig där variera mest med avseende på utbildning, klass och facklig tillhörighet (Svensson 2002). Bland SACO-medlemmarna själva fann vi också systematiska skillnader med avseende på klass och kön när det gällde att rekommendera yrken för ungdomar.

Yrken ingår ofta i bestämningar av klass, och yrkesuppfattningar är därmed intimt förknippade med klass och klassidentitet (Crompton 1998:56). En del av förklaringen till förändrad klassidentitet – exempelvis att arbetarklassidentiteten minskade från femtioalet till nittioalet – kan antas ligga i förändrade uppfattningar om vissa yrken (Nakao & Treas 1994; Cigéhn 1999:127). Klass är vidare ett centralt begrepp inom samhällsvetenskapen för att förklara såväl ojämlikhet vad gäller resursfördelning som röstbeteende i politiska val. Rörlighets- och klassforskning har skiftat från att betona status till att åter betona maktrelationer i arbetslivet (Wegener 1992:254; Crompton 1998:64ff; Svallfors 2004:21). Uppfattningar om yrken kan fungera som legitimering av klassförhållanden, men kan lika gärna ses som resultatet av dem. Yrken ligger oftast till grund för indelningar i klasser. Det är på yrkesnivå som intressen och identiteter formas snarare än på den aggregerade klassnivån (S.a. 27).

Vår förmåga att bedöma yrken, trots att vi egentligen inte känner till dem särskilt väl, förklaras av de kulturella föreställningar vi har om yrken (Theilbar & Feldman 1969) och som kommer till uttryck i det vi kan kalla tillskriven status. Uppfattningar om yrken i termer av tillskriven och förvärvad är ytterligare ett sätt att problematisera ämnet (Rothman 2002). Tillskriven status skiljs ut som de subjektiva aspekter i hur vi uppfattar yrken, medan förvärvad status innefattar objektiva mätbara yrkesegenskaper vi tar ställning till i bedömningar (Rothman 2002; jfr Theilbar & Feldman 1969). Tillskriven status berör inlärd kulturella aspekter av ett fenomen, vilka kan vara svåra att mäta (ex könsmärkning), medan förvärvad status handlar om mer objektiva, mätbara egenskaper såsom utbildning, lönenivå och arbetsuppgifter (Rothman 2002). Thielbar och Feldman (1969) lyfter fram stereotypisering av yrken som en förmedlande länk mellan yrkens objektiva villkor (lön, utbildning) och bedömningar avseende status. På så sätt visas de subjektiva ställningstaganden, eller den tillskrivna status, bedömare förmodas nyttja när de ombeds bedöma yrken. Människor bär, menar de, stereotypa föreställningar om yrken, vilka likaväl som yrkens objektiva karaktäristiska, ligger till grund för bedömning av status.

Hur vi uppfattar yrken beror inte bara på våra egna direkta erfarenheter utan också på hur yrkesgrupper presenterar sig själva och blir presenterade av andra aktörer i samhället. Våra bilder och föreställningar om yrken kommer ifrån flera håll: Här spelar exempelvis skolans lärare, läromedel, yrkesvägledning och praktikmöjligheter en viss roll jämte inslag av presentationer av representanter för vissa yrken som deltar i så-

dan verksamhet. Det förekommer också att yrkesföreträdare konsulteras för att forma roller och rollattribut. Då handlar det ofta om yrken med mera professionella anspråk som gärna presenterar sig utifrån egna intressen för att skapa och upprätthålla grunder för belöningar och status och andra uppfattningar. Detta är också ett viktigt moment – inte sällan som en uttalad strategi – i sådana yrkesgruppers professionella anspråk i utbildning, etiska krav och i annan kontroll av yrkesutövarnas praktik (Abbott 1988; Macdonald 1995; Freidson 2001).

Massmedia har fått en strategisk roll i att presentera yrken och därigenom skapa och återskapa allmänna föreställningar om yrken – inte minst i TV-serier (Rothman 2002). I mediapresentationer av yrken förmedlas stereotypa bilder av såväl yrken som dess utövare, bilder som också bygger på föreställningar om yrken och inte alltid är särskilt nyanserade.

The TV lawyer is always in court; he is never reading his law book. The TV doctor is always mastering a crisis and never prescribing an aspirin. The TV scientist is a person who wears a white lab coat and peers into test tubes, and is never seen filling out forms in triplicate for a governmental grant (Thielbar & Feldman 1969).

I presentationen skapas emellertid imaginära bilder av yrken, vilka bidrar till tillskriven status och hjälper oss att bedöma yrken, även om vi inte känner till dem särskilt väl. Thielbar och Feldman (1969) betonar att våra stereotypa bilder av yrken vägleder oss i bedömningar av status men att dessa inte behöver vara felaktiga utan ändå kan vara nyanserade. De fann t.ex. att affärsman tillskrevs hög status trots att respondenterna hade en negativ stereotyp bild av sådana. På motsvarande sätt erhöll bonde låg status, trots att denna yrkeskategori utmålades som god. Den egna, subjektiva uppfattningen av hur en viss yrkesutövare var som person, påverkade inte det mer objektiva omdömet om yrkets status.

Det finns också exempel på studier av uppfattningar och värderingar av enskilda, oftast mera professionella, yrken (Becher 1985; Hagström & Sconfienza 1996). Det finns också en del mindre studier som hör ihop med yrkesval (Linse 1984; Ekehammar & Larsson 1979). I ett omfattande pedagogiskt forskningsprojekt studerades hur föreställningar om vissa yrken förmedlas och tillägnas under studietiden (Franke-Wikberg & Olofsson 1977; Hult 1990; Olofsson 1993). Utvecklingen av begreppet föreställning där kan jämföras med hur vi använder begreppet uppfattningar i vårt projekt. I andra pedagogiska projekt som utvecklades till en egen skolbildning under namnet fenomenografi, studerades hur uppfattningar av företeelser i omvärlden skapas och gestaltas hos människor och i bästa fall kan återskapas av forskaren från kvalitativa intervjuer (Marton 1981; Säljö 1989; Uljens 1989). Metoden tillämpades bland annat i en studie av läkare och sjuksköterskor (Strömberg 1997). Dessa två ansatser kring föreställningar och uppfattningar gäller hur de skapas – ofta i inläringssituationer. Vår ansats begränsas emellertid till hur uppfattningar ser ut och hur de kan sättas i samband med andra faktorer (inte hur de konstrueras, tillägnas och förändras), varför dessa ansatser inte direkt ingår i vår metodologiska utgångspunkt.

1.4 Studier av yrkesstatus

En stor del av forskningen om yrkesuppfattningar finner man inom statusforskningen, vilket hänger samman med att uppfattningar om yrken alltid innefattar en statusaspekt. Med status avses en samhällelig värdering av individer eller kollektiv, och i detta sammanhang handlar det om status som är knuten till positioner, skilt från individer. Status handlar om anseende och rykte. Begreppet status, som i svenskan ofta används synonymt med prestige, beskriver läget, eller ställningen i en relation. (I amerikansk engelska däremot är termen prestige vanligare.) Det tyder på ett relationellt begrepp då vi för att bestämma läget på ett yrke måste relatera det till ett annat. I Nationalencyklopedin (2008) beskrivs prestige enligt följande: ”Den kan hänga samman med en bestämd position eller roll i samhällets värde- och stratifieringssystem (läkare har högre prestige än undersköterskor).” I denna definition framgår såväl anseende som ställning. Prestige och status är alltså starkt sammansvetsade begrepp och hanteras i denna studie som synonymer. Så gjorde även Max Weber, när han definierade status som positiv eller negativ social prestige som grundar sig på livsstil, formell utbildning och härkomst eller yrke (Weber [1922]1983:212). Status har enligt Weber ett ganska löst förhållande till klass. Status kan grunda sig på klass och den kan bestämma klass men är inte identisk med klass. Statusgrupper kallar han sådana grupper som gör anspråk på viss uppskattning. De kan uppkomma främst på grund av livsstil och då särskilt yrke. De är mera knutna till organisationer, medan yrken är knutna till marknadsekonomin.

Status eller anseende baseras på någon form av resurs eller tillgång som kan vara mer eller mindre materiell eller symbolisk. En sådan expansion av begreppet status via livsstil har framförallt gjorts av Pierre Bourdieu vars olika kapitalformer (ekonomisk, kulturellt, symboliskt och socialt) mycket väl kan användas för att utveckla och analysera statusstudier (Bourdieu [1979]1984; Broady 1990). (De flesta av dessa ligger dock antingen före i tiden eller helt vid sidan om, och därför förekommer knappast några referenser till Bourdieu.) Det gör det också intressant att pröva korrespondensanalys som en annan slags korrelationsmetod. Bourdieu kan sägas föra tillbaka status till klassteorier igen. De yrkesstatusteorier som refereras nedan är stratifikationsteorier som ligger vid sidan om sådana stratifikationsteorier som har anspråk på att vara klassteorier.¹

En av de första mer omfattande yrkesstatusstudierna genomfördes i USA av Cecil C. North och Paul K. Hatt (Reiss 1961). De samlade via National Opinion Research Center (NORC) år 1947 in uppfattningar om 90 yrkens status. Syftet med NORC-studien var att undersöka yrkesstatus, men man önskade även nå kännedom om vilka kriterier människor använder då de bedömer yrkens status. I studien bedömde 2900 respondenter yrkenas allmänna ställning i samhället, och i en uppföljande fråga ombads de ange vilken enskild faktor som avgjorde att yrket tilldelades högsta möjliga ställning. År 1989 genomfördes en uppföljning av NORC-studien (Nakao & Treas 1994). Keiko Nakao och Judith Treas ville undersöka om det förelåg förändringar i hur människor uppfattade yrken (1994:2). De samlade in uppfattningar om sammanlagt 740 yrken, där varje enskild respondent (1166), bedömde 100 yrken. (Nakao & Treas 1994:6). En mindre andel

¹ För en sådan diskussion se t.ex. Dahlström 1971, Svallfors 2004.

yrken, 160 stycken, var direkt jämförbara med studien från 1947. Sambandet mellan dessa uppgick till 0,97 och påvisar därmed stark stabilitet (Nakao & Treas 1994:15). Nakao och Treas fann även viss förändring. Exempelvis erhöll en del lågstatusyrken högre statuspoäng jämfört den tidigare studien, något man menade tydde på att arbetarklassyrken kommit närmre medelklassen avseende status. Att yrkesskalan krympt visade sig genom att det lägsta värderade yrkets medelvärde steg (13,7 till 19,1) och att det totala medelvärdet för samtliga yrken ökade (från 45,2 till 47,5) (Nakao & Treas 1994:17).

Vid en jämförelse av resultaten från statusstudier i 55 länder menar sig Treiman ha funnit att uppfattningar om yrkens status i stort sett är desamma i alla komplexa samhällen och över tid. Detta är enligt honom en nödvändig konsekvens av arbetsdelningens logik. Han sammanfattade detta på följande sätt.

One of the most striking features of occupational prestige systems in almost all societies is the lack of subgroup variation in prestige ratings. On the average, people in all walks of life, rich and poor, educated and ignorant, urban and rural, male and female, view the prestige hierarchy in the same way. With minor exceptions, there is extraordinary consensus throughout each society regarding the relative prestige of occupations (Treiman 1977:59).

För att förklara likheterna och stabiliteten vad gäller status presenterar Treiman en strukturell teori som bygger på fyra påståenden. För det första finns det ett antal funktioner (funktionella imperativ) som måste utföras i alla samhällen, vilka – tillsammans med en begränsad uppsättning möjliga organisationsformer (organisatoriska imperativ) – resulterar i en likartad yrkesstruktur. För det andra leder differentiering med nödvändighet till stratifiering eftersom specialisering innebär skillnader vad gäller sådant som färdigheter, auktoritet och egendom. För det tredje, den makt som åtskillnaden i färdighet, auktoritet och egendom leder till, resulterar ofrånkomligen i uppkomsten av vissa privilegier. För det fjärde, slutligen, är det ett faktum att makt och privilegier är högt värderade i alla samhällen, vilket då ger hög status till yrken med makt och privilegier. Enligt detta sätt att resonera bör det finnas en gemensam statushierarki för yrken oberoende av tid, plats och individuella preferenser, vilket Treiman också lyckas empiriskt stöd och argumentera övertygande för. Utifrån sina resultat konstruerar han en statusskala som skall gå att använda i alla industrialiserade länder (Standard International Occupational Prestige Scale, SIOPS).²

Det har dock riktats mycket kritik mot detta strukturfunktionalistiska konsensusperspektiv och dess betoning på enhetlighet och stabilitet. Exempelvis hävdar Coxon m.fl. att "[...] cross-national, cross-cultural agreement is artefactual, depending as it does upon the set of stereotyped occupation names that survive cross-cultural and translational comparison, and upon the crudest method of aggregating rating scale measures" (Coxon m.fl. 1986:47). Wegener (1992) påpekar också att individer med låg status tenderar att jämna ut statuskillnader mellan yrken, medan individer med hög status har en tendens att starkare polarisera mellan yrken med hög respektive låg status, vilket

² Denna Treimans konstant har t.o.m. kallats, "kanske det enda universella som sociologer har upptäckt" (Magnusson 2008:3; Hout & DiPrete 2006:3).

tyder på viss diskrepans inom ett samhälle. Vidare konstaterar Nakao och Treas (1994) – då de jämför sin nyskapade statusskala med data från 1989 med den dittillsvarande dominerande skalan från 1964 – att det finns en tendens under de senaste 25 åren för,

[...] lower-status occupations to gain prestige points vis-a-vis higher status ones. Although this has not greatly reordered the relative rankings of different lines of work, the changes are sufficient to distinguish scales reflecting public opinion in the 1960s from those reflecting Americans' views in 1989 (Nakao & Treas 1994:36).

Ytterligare kritik mot Treimans studie och teori riktas mot grundantagandet i densamma. Treiman (1977) förklarar att den stabila yrkeshierarkin beror på att arbetsdelningen i komplexa samhällen liknar varandra och att det uppstår en värdegemenskap mellan människor för att sörja för samhällets bestånd (jfr Davies & Moore 1945). Haller och Bills (1979) hävdar dock att slutsatserna i Treimans studie kan vara förhastade. Bland de studier som Treiman använder finns en överrepresentation av västerländska studier och ett fokus mot urbana samhällen. Trots dessa brister menar de att treiman-skalan kan vara användbar i väst om den brukas med försiktighet. Haller och Bills (1979) lyfter också fram att status är ett multidimensionellt begrepp, något som även framhålls av andra forskare (Svalastoga 1959; Lenski 1969). Att fokusera yrken och yrkens egenskaper medför ett alternativt förklaringsätt till stabilitet och enhetlighet i bedömning av yrkens status och status. Marsh (1971) menar att enhetligheten i bedömningar av yrkesstatus mellan länder skall sökas i de gemensamma villkor samma yrke uppvisar i olika länder och inte i likheter mellan samhällen. Yrken delar vissa egenskaper, som är desamma i olika samhällen och det ger upphov till överensstämmande yrkesstatusrangordningar mellan länder. Sådana likheter som förekommer för ett givet yrke är krav på utbildningsnivå, makt och auktoritet och belöningar. Det är också variabler som i tidigare forskning har bedömts som betydelsefulla för ett yrkes status (Reiss 1961; Marsh 1971). Det finns alltså flera skäl att undersöka vad som bibringar status till ett yrke och vilka egenskaper och karaktäristiska yrket har som kan påverka dess status.

Tidiga studier av yrkesstatus hävdade att andelen män eller kvinnor i ett yrke inte gav några större skillnader i yrkets status. Men senare studier har dock visat att man gärna skiljer på yrken och innehavare av yrken och särskilt vad gäller kön (Wegener 1992:267f). Så visar det sig till exempel att män i kvinnodominerade yrken och kvinnor i mansdominerade yrken ges lägre status (Bose & Rossi 1983). Dessa skillnader är dock tämligen små, medan statusskillnaderna mellan kvinno- respektive mansdominerade yrken (oberoende av kön på yrkesinnehavaren) är avsevärda:

It is occupational segregation that causes the lower average prestige received by women as a group. Female-dominated jobs have a lower average status than male-dominated ones [...] This prestige and job segregation is undoubtedly related to the fact that women still earn 60 percent of the median male income (Bose 1985:98).

Här har vi ett tydligt exempel på hur en underliggande dimension (lön) tycks vara avgörande för hur yrken graderas vad gäller status.

En annan central fråga för statusforskningen är om uppfattningar av status är oberoende av individuella attribut hos bedömaren, som utbildning, yrke, kön, ålder, inkomst och region, eller om det finns systematiska interindividuella variationer. En stor del av

forskningsresultaten har pekat på att uppfattningar av status inte varierar med individuella attribut. Man har också genomfört upprepade internationella jämförelser mellan industrialiserade länder och tyckt sig finna en hög grad av likhet (Inkeles & Rossi 1956; Hodge m.fl. 1966a; Treiman 1977; Marsh 1979). Även vad gäller yrkens status över längre tid har man funnit stabila mönster (Hodge m.fl. 1966b; Nakao & Treas 1994). I de empiriska studier som legat till grund för dessa resultat och jämförelser har respondenterna oftast ombetts värdera ett yrke utifrån den allmänna status (general standing) man uppfattar att det har (Reiss 1961). Detta uttryck för allmän status kan dock tänkas ha flera bakomliggande aspekter, exempelvis lön och arbetsvillkor. Till skillnad från en sådan allmän status i samhället kan man undersöka vilken status yrken BORDE ha. Respondenterna uppmanas därmed tillskriva yrken de statusegenskaper som de själva finner viktiga bortsett från hur de bedöms av andra. Det är ett ovanligt grepp som vi prövar i denna studie med mycket intressanta resultat som det ska visa sig. Bland annat är en sådan skattning starkare baserad på yrkets samhällsnytta som framhålls särskilt i de funktionalistiska ansatserna ovan och i andra studier (Goldthorpe & Hope 1974).

Sammanfattningsvis kan sägas att yrkesstatus- och stratifikationsforskning eftertryckligt har hävdat att yrkesrangordningar är stabila i tid och rum. Men det råder ändå inte full samstämmighet kring att det skulle finnas en av tid, plats och individ oberoende statushierarki. Det är naturligtvis ett starkt skäl att studera hur yrkens status uppfattas i dagens Sverige. De resultat vi får fram här kan då jämföras med några internationella studier (t.ex. Bose 1985; Nakao & Treas 1994; Ganzeboom & Treiman 1996). Att det faktiskt går att finna systematiska variationer i hur yrken rangordnas efter status skapar naturligtvis även problem för den strukturfunktionalistiska teori som beskrevs ovan. Det innebär dock inte att man bör avfärda idéer och föreställningar om funktionella och organisatoriska imperativ som grund för vilken status olika yrken tillskrivs i ett samhälle, utan snarare att dessa aspekter bör kompletteras med förklaringsmodeller av dels förändringar över tid i statusavstånd, dels av skillnader i statusuppfattning mellan olika strata (t.ex. låg- och högstatusgrupper) i samhället i fråga samt nyanseras med fokus mot yrkesspecifika karaktäristika och egenskaper.

2 Den empiriska studien

En viktig del i enkätstudien var att välja exempel på yrken och göra ett strategiskt urval av yrken. En förutsättning var andra tidigare studier för att göra denna jämförbar med dem. En annan förutsättning var den svenska arbetsmarknaden som den förelåg med manliga och kvinnliga yrken, med antal yrken i olika utbildningsklasser, nya yrken och nya sammansättningar av yrkesinnehavare i befintliga yrken, där ambitionen var att fånga en del av sådana förändringar. Därför skall vi här översiktligt redovisa hur den svenska arbetsmarknaden såg ut vad gäller de sysselsattas fördelning på utbildning, samhällsklasser, yrkesområden och yrken när det gäller andelar, antal och kön.

Drygt 80 procent av den vuxna befolkningen (25-64 år) hade minst en gymnasieutbildning år 2004 (SCB 2005:566). Kvinnor hade gymnasieutbildning något oftare än män, och i högskolan har kvinnor länge utgjort cirka 60 procent. Bland den yngsta åldersgruppen i befolkningen (25-34 år) hade 90 procent minst en gymnasieutbildning. Skillnaden jämfört med den äldsta gruppen (55-64 år) var 21 procent, vilket anger en kvarstående generationsklyfta. En tredjedel av den svenska arbetskraften hade någon form av eftergymnasial utbildning. Större delen av denna var kortare än tre år. Tre år och längre eftergymnasial utbildning hade 18 procent av arbetskraften (SCB 2005:307).

Den svenska arbetsmarknaden har varit och är starkt könssegregerad, där kvinnor och män återfinns inom olika yrken, branscher och sektorer. Med könssegregerat avses andelar under 40 procent eller över 60 procent av ettdera könet. Det handlar om en majoritet av kvinnor eller män mellan 61 och 90 procent samt om könsdominans vid andelar på 91 procent eller mer av ettdera könet. Man skiljer mellan horisontell och vertikal segregering på arbetsmarknaden, något som i Kvinnomaktutredningen benämns glasväggar respektive glastak (SOU 1997:137). I båda avseendena har Sverige stora likheter med flera andra länder (Nermo 1997, 1999). Dock var Sverige under åren 1960-1980 ett av de europeiska länder där den horisontella segregeringen minskade något (Jacobs & Lim 1995). Förändringen förklaras av att kvinnor bytt till mansdominerade yrken och män till kvinnodominerade (Persson & Wadensjö 1997; Jonung 1997). För kvinnornas del gäller det professionella yrken som läkare, jurist, veterinär, skolledare och psykolog samt exempelvis konduktör och polis, och i mindre utsträckning ingenjers- och industriyrken. Segregeringsindex (den andel av män eller kvinnor som behöver byta yrke för att yrkesfördelningen mellan könen skall bli jämn) låg år 1999 på cirka 50 procent, vilket var på samma nivå som Danmark men cirka 10 procentenheter högre än i Kanada och USA (Hansen 2000).

Utbildningen inom gymnasieskolan och högskolan är starkt könssegregerad, vilket är en strukturell orsak till att hela arbetsmarknaden med dess olika yrken också är starkt uppdelad på manliga och kvinnliga yrken och yrkesområden (Soidre 2002; SOU 2004). I gymnasieskolan domineras t.ex. Byggprogrammet, Elprogrammet, Fordonsprogram-

met, och Industriprogrammet av män och Barn- och fritidsprogrammet samt Omvårdnadsprogrammet av kvinnor (SOU 2004). På motsvarande sätt har teknikområdet på högskolan en majoritet av män, och humaniora, juridik och samhällsvetenskap samt vård och omsorg en majoritet av kvinnor. Gymnasieskolans och högskolans program är också klassegregerade, vilket tillsammans med könssegregeringen ger en väldigt bestämd och traditionellt grundad spridning av yrken i befolkningen. Program i högskolan med stor andel studenter från akademiker- och tjänstemannahem är de inriktade mot läkare, arkitekt, jurist, psykolog, tandläkare, konst och design, medan program inriktade mot receptarie, yrkesteknisk högskoleexamen, social omsorg har stor andel studenter från arbetarhem (SCB, UF 20 SM 0620, 2006). Skillnaderna mellan könen försvann vad gäller utbildningsnivå upp till och med forskarutbildning (Jonsson 1997). Numera är kvinnor i majoritet vid universitet och högskolor. Stora skillnader kvarstår emellertid vad gäller utbildningsinriktning, det vill säga linjer, program eller innehåll vilket framgick ovan. Två testade huvudförklaringar till dessa (rationella val och anmärkningsvärt nog också socialisation) visar sig få svagt stöd. Som alternativa förklaringar diskuteras en rad faktorer som exempelvis omgivningens syn, osäkra karriärvägar, social isolering och kamraters val – vilka har mycket att göra med individens uppfattningar om andra yrken. Något som visat sig vara betydelsefullt för könssegregeringen är hur och i vilken utsträckning män respektive kvinnor använder sig av personliga kontaktnät för att hitta arbete: "Women have been less likely than men to use beneficial contacts in finding work. When contacts are used, they tend to be like the job seeker in ways (e.g., same sex, similar background) that lead to gender-typical occupations" (Straits 1998:195). Den existerande könssegregeringen upprätthålls således delvis genom att de kontaktnät vi använder för att hitta jobb till största delen består av personer med samma kön som oss själva.

För många invandrare är det i dag svårt att få arbete, och Sverige har dessutom en stark horisontell och vertikal etnisk segregering på arbetsmarknaden (Schierup & Paulson 1993; Ekberg & Gustafsson 1995; Bevalander, Carlson & Rojas 1997; Wadensjö 1997). Vissa delar av branscher som handel, hotell och restaurang, vård och industri har stora andelar invandrare, vilket kan ha inneburit att uppfattningar om vissa yrken har förändrats.

En annan typ av segregering är den mellan ungdomar och vuxna. Ungdomar har en längre tid haft en svår arbetsmarknadssituation med hög arbetslöshet och en tilltagande konkurrens om utbildningsplatser (Arnell Gustavsson 2003). Av dessa och andra orsaker kan man förvänta sig att ungdomars uppfattningar om yrken skiljer sig från vuxnas. Ungdomar saknar den förstahandsinformation det ger att själv vara yrkesaktiv (även om många får en inblick i olika yrken genom feriearbete och praktik). De saknar även den andrahandsinformation vuxna får genom sitt umgänge med andra yrkesverksamma (ungdomar är i stor utsträckning hänvisade till sådan information från den närmaste familjekretsen). Brister i information kan följaktligen medföra att ungdomar har yrkesuppfattningar där vissa aspekter över- eller undervärderas. En studie från USA visar att ungdomar blir bättre på att bedöma olika aspekter av yrken (t.ex. lön, fysiska/psykiska krav, utbildningstid) ju äldre de blir (Watts 2000). Preferenser för framtida yrke förändrades också med stigande ålder. De mest populära yrkena för elever i sjätte klass var

läkare och lastbilschaufför, medan gymnasieelever föredrog läkare, lärare och ingenjör. Undersökningen tyder på att det sker förändringar i yrkespreferenser under ungdomstiden, och att ökad information om yrken leder till förändrade preferenser. Det är därför angeläget att särskilt studera ungdomars uppfattningar av yrken i jämförelse med vuxnas, och att därvid diskutera generations- respektive ålderseffekter. Därför hade projektet ett överurval av åldersgruppen 16-24 år.

2.1 Yrkesklassificeringar

Befintliga yrkesklassificeringar utgör basen för den här studien. Vi ska därför redogöra kort för hur de är konstruerade. Den, vanligen använda, objektiva och officiella klassificeringen av yrken är Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK), i vilken man listar 6000 yrkestitlar och som har sin internationella motsvarighet i International Standard Classification of Occupations (ISCO) (Hansen 2001, kap. 3). Sådana klassifikationer har skapats för att bestämma enskilda individers yrkestillhörighet och för att möjliggöra information i t.ex. folkräkningar, arbetskraftsundersökningar, arbetsmarknadsprognoser över utbud och efterfrågan dvs. av lediga platser och arbetssökande. De används också som bas för socioekonomiska indelningar. Vid klassificeringen av personer enligt detta system utgår man vid mättillfället från det arbete eller de arbetsuppgifter som utförs. Man använder då två slags observationskriterier, ”dels typ av arbete, dvs. den uppsättning uppgifter eller göromål som utförs eller skall utföras av en person, dels kvalifikationer som normalt krävs för att utföra detta arbete” (Hansen 2001:10). Arbetet beskrivs genom uppräknig av vad som exempelvis eller huvudsakligen ingår. Typer och antal av yrken inom landet skiftar genom samhällsförändringar som gäller arbetslivets organisering och tekniska utveckling samt att delar av produktionen exporteras till andra länder.

Kvalifikationerna i klassificeringarna består av två dimensioner: kvalifikationsnivåer som definieras med internationella utbildningsstandarder respektive specialisering. Kvalifikationsnivåerna består först av fyra breda nivåer som refererar till utbildningsnivå och utbildningstid: 1) inga eller små utbildningskrav; 2) gymnasiekompetens; 3) gymnasieskola med påbyggnad eller en kortare högskoleutbildning om högst tre år; samt 4) längre universitets- eller högskoleutbildning om 3-4 år eller mer, som leder till en akademisk examen. Den hierarkiska indelningen består först av 10 yrkesområden (ensifferkod), t.ex. yrkesområde 2: ”arbete som kräver teoretisk specialistkompetens” och motsvarar en längre högskoleutbildning. Den andra nivån består av 27 huvudgrupper (tvåsifferkod), t.ex. huvudgrupp 24, ”annat arbete som kräver teoretisk specialistkompetens”. Nivå tre består av 113 yrkesgrupper (tresifferkod), t.ex. 244 ”samhälls- och språkvetare”. Nivå fyra består av 355 undergrupper (fysifferkod) där informationen om enskilda yrken blir mer detaljerad, t.ex. 2442 ”sociologer, arkeologer m.fl” som ”studerar sociala och rumsliga fenomen; utvecklar teorier, modeller och metoder, gör experiment, analyserar och värderar data; undersöker sociala strukturer och beteenden hos olika grupper i samhället; föreslår och värderar utfallet av socialpolitiska åtgärder...”. Under de fysiffriga rubrikerna listas ett antal yrkestitlar, så att antalet yrken sammantaget uppgår till drygt 6.000. Genom de regelbundna arbetskraftsundersökningarna redovisas

antalet yrkesinnehavare som lägst på fyrsiffernivån. SSKYK utgör grund för urval av de 100 yrken som ingår i denna studie.

Vad som kan definieras som postindustriella befattningar, dvs. tjänstearbete, ökade i industriländerna under senare delen av 1900-talet, och särskilt starkt ökade professionella och så kallade semi-professionella grupper och utgjorde cirka en tredjedel i slutet på 1990-talet. Bland tjänsterna ökade mest sådana producenttjänster som hade att göra med ingenjör- och utvecklingsarbete samt sociala och medicinska tjänster, medan distributionstjänster och personlig service hade så gott som oförändrade andelar (Hansen 2001:85). Andelen personer i yrken med krav på specialistkompetens, som är den beteckning som kommer närmast professionella, var i svensk arbetskraft år 2001 drygt 17 procent. Det har skett kompetensförändringar som gör att en yrkessociologi med professionell anknytning på det sättet har större fog för sig. Yrken inom jordbruk, industri och transport minskade under senare delen av 1900-talet, medan professionella och tekniska yrken ökade (Hansen 2001: kap 4). Detta var en tendens i flera industriländer. Andelen professionella och tekniker var t.ex. i Sverige redan 1990 lika stor som andelen yrken inom industri och transport (knappt 30 %). Hur kvalifikationer förändras inom yrken och på arbetsmarknaden som helhet samt hur yrken differentieras eller integreras och hur väl deras arbetsuppgifter överensstämmer med utbildningen är i sig ett omfattande forskningsområde (Se Åberg 2002; Oscarsson & Grannas 2002; le Grand m.fl. 2002; Hellberg 2002).

Den socioekonomiska indelningen utgår från yrkesbenämningar ordnade efter hur lång utbildning som normalt krävs samt yrkesställning, ledningsansvar och företagets eller arbetsplatsens storlek. För att få underlag att klassificera personer behöver man dels fråga om yrkesbenämning, dels om vilka huvudsakliga arbetsuppgifter som ingår i arbetet. Den socioekonomiska indelningen som vanligen används i samhällsvetenskapliga studier består av: arbetare, lägre tjänstemän, mellantjänstemän, högre tjänstemän/akademiker, företagare och jordbrukare. Den såg 1997 ut som framgår av tabell 2.1.

Tabell 2.1: Den vuxna befolkningens fördelning på samhällsklasser år 1997 och 2005 (Berglund & Schedin 2009).

Samhällsklass	1997	2005
Arbetare	41	38
Lägre tjänstemän	15	13
Mellantjänstemän	21	23
Högre tjänstemän	13	15
Företagare	10	8
Jordbrukare	1	1

2.2 Urvalet av yrken

En av denna studies svåraste val har handlat om att göra ett urval av vilka yrken som skulle ingå i den enkät som skickades ut till ett urval av den svenska befolkningen. Till att börja med handlade urvalet om nivå, det vill säga hur specifika yrkesbeteckningar som skulle användas i undersökningen (dataingenjör eller civilingenjör, svetsare eller licenssvetsare etc). Denna typ av problematiska avvägningar gäller i första hand nyare yrken, i synnerhet sådana som är kopplade till ny teknik och/eller media (uppfattar exempelvis ungdomar att det är någon skillnad mellan en datatekniker och en webbmaster, eller mellan en skådespelare och en såpaskådis?).¹ En del forskare har försökt lösa problemet genom att utgå från yrkeskategorier i stället för yrkestitlar. Kategorin *banktjänsteman* är ett bra exempel på detta eftersom den omfattar ett antal yrkestitlar: kassaperpersonal, kamrer, kreditbedömare m.fl. Ytterligare en sådan kategori kan vara *vårdpersonal* i vilken ingår sjuksköterskor, undersköterskor, sjukgymnaster och avdelningsföreståndare. Yrkena kan reduceras till ett rimligt antal genom att man väljer en lämplig nivå. En annan lösning på problemet är att exempelvis välja trettio högt värderade yrkestitlar och trettio lågt värderade yrkestitlar och sedan låta respondenterna värdera dessa. Den metoden är "godtycklig" i bemärkelsen att forskarna själva utifrån egna erfarenheter eller tidigare studier avgör vilka yrkestitlar undersökningen skall omfatta. En annan metod som ofta har använts är att reducera antalet yrkestitlar genom att göra ett strategiskt urval av exempelvis 100 yrken (Nakao & Treas 1994). För att täcka in en ännu större del av arbetsmarknadens yrken kan man kombinera ett strategiskt yrkesurval för samtliga respondenter med ett kompletterande antal yrken som är unika för subgrupper av respondenter (Nakao & Treas 1990). Om vi exempelvis har 40 yrkestitlar i det strategiska urvalet och 30 yrkestitlar som är unika för fem subgrupper av respondenter så kommer totalt 190 yrkestitlar att bedömas. En sådan undersökningsdesign innebär dock att man kommer att få lägre tillförlitlighet i mätningarna för de subgruppsunika yrkestitlarna än för de 40 som alla respondenter graderar.

Vid urvalet av yrken var det även viktigt att ta hänsyn till hur yrkesstrukturen faktiskt ser ut, i synnerhet vad gäller fördelningen mellan mans- och kvinnodominerade yrken:

[...] the selection of jobs to be rated must accurately represent the full continuum of men's and women's work. If only gender-stereotyped roles are used, sex differences are exacerbated. If gender-stereotyped jobs are excluded, the effects of percentage female will be masked by the prestige ratings [...] (Bose 1985:98).

Av samma skäl fanns det även anledning att titta närmare på hur ungdomar fördelar

¹ Ytterligare en komplicerande faktor är att många yrken inte kan bedömas utan att någon form av kontext anges. Exempelvis förekommer yrket sångerska i en mängd olika kontexter där det snarast är dessa som avgör uppfattningarna om yrket snarare än yrket i sig självt. Det är med stor sannolikhet tämligen stora skillnader i hur man uppfattar arbetsvillkor, krav och prestige för en operasångerska respektive en dansbandssångerska. Anger man enbart yrkestiteln sångerska kommer respondenterna sannolikt att associera till ett antal olika kontexter (förutom de redan nämnda finns även pop-, rock-, nattklubbs- och körsångerska som möjliga kontexter). Säljare, reporter, lärare och målare är bara några exempel på andra yrkestitlar som kan vara nog så svårbedömda om ingen specifik kontext anges.

sig i yrkesstrukturen, och möjligtvis även låta detta påverka urvalet.

Eftersom vi avsåg att få en så heltäckande bild som möjligt av den svenska yrkesstrukturen föreföll ett strategiskt urval av ett antal typyrken med kompletterande subgruppsunika yrkestitlar vara det mest lämpade för våra syften. Som utgångspunkt för ett sådant urval var det lämpligt att använda den svenska standarden för yrkesklassificering SSYK96 (MIS 1998), som bygger på den internationella yrkesklassifikationen ISCO88 (ILO 1990). Detta underlättar även en jämförelse med internationella data eftersom Ganzebom och Treiman (1996) har uppdaterat Treimans Standard International Occupational Prestige Scale (SIOPS) till ISCO88-kategorier. Ambitionen var att finna ett par typyrken inom de flesta av SSYK:s 27 huvudgrupper för att i största möjliga mån täcka in yrkesstrukturen på den svenska arbetsmarknaden.

I tabellen 2.2 på nästa sida redovisas hur den sysselsatta befolkningen fördelades på yrkesområden år 2001, året innan enkätstudien genomfördes. Yrkesområdena militärt arbete samt jordbruk, trädgårds- och skogsarbete samt fiske (område nio respektive sex) är tämligen små och omfattar tillsammans endast 18 olika yrken på firsiffernivå och en liten del sysselsatta personer. Två stora yrkesområden, sett till såväl antal yrken och antal sysselsatta är yrken som kräver specialistkompetens (område två) och yrken som kräver kortare högskoleutbildning (område tre). Yrkesområden som kräver gymnasiekompetens och som även omsluter ett stort antal yrken och yrkesutövare återfinns i område sju och åtta, alltså inom hantverk och byggverksamhet och tillverkning samt process- och maskinoperatörsarbete och transport. Inom dessa områden återfinns en hög andel män. Ytterligare områden med krav på gymnasiekompetens som omsluter en hög andel sysselsatta och som innefattar ett mindre antal yrken är område fyra och fem, kontors- och kundservicearbete respektive service, omsorg och försäljningsarbete vilket också är yrkesområden som sysselsätter en majoritet kvinnor. Kvinnorna är därmed mer koncentrerade till färre områden och färre antal yrken jämfört med männen som har större spridning på yrkesområden och avsevärt större antal yrken. Det har bland annat att göra med att männen finns och har funnits i det privata näringslivet och industrins mera yrkesdifferentierade verksamheter (ca 80 %), medan kvinnorna utgör en majoritet i den offentliga servicens mindre yrkesdifferentierade verksamheter (drygt 50 %). Det finns helt enkelt något fler jobb där män är i majoritet eller dominerar. Område nio, som inte kräver någon särskild yrkesutbildning, omfattar drygt 200.000 personer och 25 yrken.

Sammanräknat arbetade 1.578.900 i jämställda yrkesområden, 1.435.200 i yrkesområden med kvinnlig majoritet eller dominans och 1.214.400 i yrkesområden med manlig majoritet eller dominans år 2001. På firsiffernivån är yrkena avsevärt mera segregerade, och ju mer specialiserade de är, desto starkare är de som regel könssegregerade. Drygt hälften av kvinnorna på arbetsmarknaden återfinns inom 13 yrkesgrupper på tresiffernivå, där de är i majoritet eller dominerar (Soidre 2002:379). Motsvarande andel för männen är knappt 45 procent. De största kvinnligt dominerade yrkesgrupperna är undersköterska, sjukvårdsbiträde; barnskötare; sjuksköterska samt kontorssekreterare. De största manligt dominerade yrkesgrupperna är byggnadshantverkare; fordonsförare; maskin- och motorreparatör; maskinförare; elmontör, tele- och elektronikreparatör samt gjutare, svetsare och plåtslagare. Kvinnor arbetar huvudsakligen med människor inom

Tabell 2.2: SSYK yrkesområden 1-9/0 enligt AKU 2001 med antal yrken på fyrsiffernivå.

Yrkesområde	Antal sysselsatta	Antal yrken fyrsiffernivå
1. Ledningsarbete	196.800	33
2. Specialistkompetens	738.000	55
3. Kortare högskoleutbildning	840.900	73
4. Kontors- o kundservice	435.900	23
5. Service, omsorgs- o försäljning	790.800	23
6. Jord, trädgård, skog, fiske	89.400	17
7. Hantverk, byggnads	466.000	70
8. Process-, maskin-, transport	448.600	70
9. Ej krav på yrkesutbildning	208.500	25
10. Militärt arbete	13.600	1
Totalt	4.228.500	390

utbildning, vård och omsorg, medan männen mest arbetar med ting och materia inom teknik och byggnadsverksamhet. Detta är den verklighet som vi hade att utgå från, när det gällde att göra ett urval bland alla dessa drygt 6.000 yrken.

Det slutliga urvalet på 100 yrken framgår av rangordningslistan i nästa kapitel. I tabell 2.3 på följande sida anges antal yrken inom varje yrkesområde som vi valde utifrån. Urvalet utgör således mellan hälften ner till en femte/sjättedel av möjliga yrken i ett yrkesområde; med det manliga området process-, maskin och transportarbete (8) som minst representerat med sina sex yrken av 59 möjliga. I urvalet ingår på det här sättet såväl yrken med manlig som med kvinnlig majoritet (uppgift saknas om fem yrken): 20 yrken har en andel med endera könet mellan 40-60 procent, 30 har kvinnlig majoritet och 45 manlig majoritet, vilket ganska väl avspeglar fördelningen på arbetsmarknaden. Ett antal yrken har inte bara kvinnlig majoritet utan också dominans (>90%): barnmorska, förskollärare, kosmetolog, undersköterska, personlig assistent, postkassörska, hemtjänstassistent och städerska; ett större antal har manlig dominans: verkställande direktör, officer, byggnadsarbetare, snickare, lokförare, bilreparatör, metallarbetare, skogsarbetare, bussförare, vägarbetare, fastighetsskötare, fiskare, hamnarbetare och sophämtare.

Ett hundra yrken ansåg vi vara ett för stort antal för varje respondent att ta ställning till, varför vi delade upp urvalet respondenter i fem strata som vardera exponerades för 20 plus 20 yrken. Den första gruppen på 20 yrken var densamma för hela populationen, medan den andra gruppen på 20 yrken var olika för varje stratum, vilket sammantaget gav 100 yrken. Den första gruppen kallas den gemensamma gruppen, och medger genom sin större population fler och säkrare analyser och beräkningar. Bland de utvalda hundra yrkena förekommer några som knappast kan ses som anställningar vilka

Tabell 2.3: Yrkesområden med antal sysselsatta 2001, andelar i procent, antal yrken på fyrsiffernivå, andel kvinnor samt antal jämställda yrken, antal med kvinnlig respektive manlig majoritet. (Jämställda (40-60%), kvinnlig majoritet/dominans >61, manlig majoritet/dominans >61.)

Yrkesområde	Antal sysselsatta enligt AKU 2001	Andel i procent	Antal yrken fyrsiffernivå	Antal yrken i enkäten	Andel kvinnor på yrkesområdet AKU	Antal jämst. med kvinnlig majoritet-dominans	Antal med manlig majoritet-dominans
1. Ledningsarbete	196.800	5	29	7	30	3	4
2. Specialistkompetens	738.000	17	67	29	50	12	8
3. Kortare högskoleutbildning	840.900	20	72	17	47	2	8
4. Kontors- o kundservice	435.900	10	17	4	72	0	0
5. Service, omsorgs- o försäljn	790.800	19	27	16	78	3	10
6. Jord, trädg, skog, fiske	89.400	2	11	5	25	0	0
7. Hantverk, byggnads	466.000	11	58	10	6	0	1
8. Process-, maskin-, transport	448.600	11	59	6	18	0	0
9. Ej krav på yrkesutbildning	208.500	5	14	5	66	0	2
10. Militärt arbete	13.600	0,3	1	1	5	0	0
Totalt	4.228.500		355	100	48	20	30

föregås av viss utbildning utan istället utgör utnämningar. Dit hör ambassadör, professor, verkställande direktör, statsråd, riksdagsledamot och facklig ombudsman. Några andra mera udda yrken som inte heller föregås av viss utbildning är idrottsproffs, fotomodell och rockmusiker som vi tog med eftersom de ofta uppmärksammas i media och utgör exempel på drömyrken.

En del av yrkena utgör en replikering av Gösta Carlssons (1958) studie från 1950-talet. Syftet med Carlssons studie var att förklara social rörlighet mellan fäder och deras söner och alltså inte i första hand att konstruera en yrkesrangordning. Carlsson behövde dock kännedom om yrkens status för att kunna uttala sig om huruvida den sociala mobiliteten mellan dessa generationer av män var uppåt- eller neråtgående. Carlsson genomförde en enkätstudie där drygt 1700 respondenter bedömde 26 olika yrken (Carlsson 1958:146ff). Enkätstudien genomfördes för att undersöka om svensk yrkesstatus överensstämde med internationella rangordningar. Vid en hög korrelation med tidigare yrkesrangordningar var det möjligt att använda tidigare forskning för att bestämma ett större antal yrkens status. Carlsson fann också en hög samstämmighet mellan den svenska studien och de internationella. Urvalet av den svenska befolkningen tillfrågades vid det tillfället om vad föräldrar skulle tycka om angivet yrke som ett framtida yrke för en son på en femgradig skala från "mycket bättre än de flesta" till "mycket sämre än de flesta" (Carlsson 1958:146). Carlssons studie bestod av 26 yrken, varav några knappast har någon aktualitet i dag (t.ex. skeppsredare och skop-

utsare), och ytterligare några har titlar som inte är i bruk längre (t.ex. droskägare och handelsresande). Föreliggande enkät kom därför att innehålla följande yrken för att möjliggöra vissa jämförelser över tid (med Carlssons avvikande titlar inom parentes): professor, verkställande direktör, grundskollärare och gymnasielärare (lärare: folkskola, läroverk), apotekare, banktjänsteman (kamrer), officer (överste samt underofficer i försvaret), frisör (frisörmästare), guldsmed (guldsmed ej egen), snickare (egen), revisor, taxichaufför (droskägare), polis (poliskonstapel), byggnadsarbetare, skådespelare, servitör/servitris (kypare), brevbärare, skräddare/sömmerska (skräddare ej egen) (se vidare tabell 3.1 för hela urvalet).

2.3 Genomförandet

Enkäten genomfördes som en postenkät av Statistiska Centralbyrån (SCB) under januari-mars 2002. Urvalet av respondenter gjordes genom stratifierat slumpmässigt urval. Det första stratumet bestod av 1016 personer i åldern 16-24 och det andra av 2016 i åldern 24-74. Sammanlagt skickades enkäten till 3032 personer. Den totala svarsfrekvensen uppgick till 60 procent då 1819 svarade på enkäten, vilket är en vanlig nivå i postenkäter (Lithner 2001). SCB skickade ut 3 påminnelser under perioden varav två innehöll en ny enkät. Efter enkätfasen gjordes en bortfallsundersökning via telefon med 1443 personer varav 346 nåddes. Vid detta tillfälle användes en fortkortad version av enkäten vilket gav ett större internt bortfall på resten. Telefonintervjuerna pågick under en vecka i mars 2002.

Svarsandelarna var särskilt låga för födda utanför norden, för låginkomsttagare och för lågutbildade. Men de flesta register- eller bakgrundsvariablerna (kön, ålder, civilstånd, kommun, medborgarskap och inkomst) förklarar en viss del av variationerna i viktiga målvariabler, registerdata som hämtades in av SCB. I bearbetningen av studiens huvudfråga (yrkens status i samhället) har bortfallet korrigerats genom viktning i bearbetning av medelvärdet. Kön, ålder, utbildningsnivå och subjektiv klass hos dem som besvarade enkäten beskrivs i tabell 2.4 på nästa sida.

2.3.1 Enkätfrågor

Enkäten bestod av 22 frågor, varav nio utgjordes av bakgrundsvariabler och tre av värderingar utöver de som gällde yrkena (se bilaga). Från riksregister hämtade SCB kön, ålder, civilstånd, län, kommun, födelseland, medborgarskap och inkomst. Huvuddelen av enkäten gällde att skatta de 40 yrkena samt att bedöma olika faktorerens betydelse för ett yrkes status. Enkätens frågor var följande:

Fråga 1 Ange för varje yrke hur det värderas i samhället vad gäller status. Svartalternativen bestod av en skala 1-9 samt ingen uppfattning.

Fråga 2 Ange för varje yrke din egen uppfattning om vilken status yrket borde ha. Svartalternativen var en skala 1-9 samt ingen uppfattning.

Fråga 3-4 Bland de 40 yrken som du har värderat vill vi att du väljer ut högst 3 som du anser vara bra för en ung kvinna respektive ung man.

Fråga 5 Hur stor betydelse anser du att var och en av dessa följande saker har för ett yrkes status? (14 kriterier)

Fråga 6-10 Ange för varje yrke din uppfattning om:

- vilket inflytande i samhället en person med yrket har
- hur nyttigt för samhället yrket är
- hur hög månadslön en person med yrket har
- hur fysiskt ansträngande yrket är
- hur psykiskt ansträngande yrket är

Fråga 11-19 Diverse bakgrundsvariabler kring kön, klass, arbetsförhållande, utbildning och region.

Fråga 20-21 Politiska preferenser

Fråga 22 När du talar om ditt eget yrke, hur säger du då? (är, arbetar som, annat sätt)

Tabell 2.4: Uppgifter om respondenterna. Fördelade över kön, ålder, utbildningsnivå, subjektiv klass (procent).

		procent	N
Kön	Män	49	895
	Kvinnor	51	924
	Totalt	100	1819
Ålder	16-24	35	627
	25-46	32	579
	46-74	34	613
	Totalt	100	1819
Utbildningsnivå	Folk-,real- eller grundskola	23	414
	Yrkesskola eller 2-år gymnasium	18	321
	3-4 år gymnasium	30	541
	Universitet el. Högskola mindre än 3 år	11	204
	Universitet el. högskola 3 år eller mer	17	306
Totalt	100	1786	
Subjektiv klass (egen klassificering i nuvarande familj)	Arbetarklass	46	767
	Jordbrukare	3	45
	Tjänstemanna	25	415
	Högre tjänstemanna el. Akademiker	16	262
	Egen företagare	10	172
Totalt	100	1661	

De respondenter som endast besvarades enkäten via telefon besvarade ett begränsat antal frågor: 1, 5, 12-17 samt 19-20. Utöver bakgrundsvariablerna (12-17, 19-20) besvarade de frågan om vilken status yrken har i samhället samt bedömde 14 kriteriers betydelse för status.

Utöver denna kvantitativa studie genomfördes ett antal intervjuer med fokusgrupper sammansatta av personer ur omgivande allmänhet med olika kön, ålder och yrkesbakgrund. Uppgiften var att i samtalsform rangordna de 20 gemensamma yrkena med avseende på status i samhället. Vi redovisar bara mycket kort resultat från den delstudien i denna rapport. Istället hänvisas till Ulfsson 2006.

3 Yrkesrangordningar och uppfattningars fördelning

I detta kapitel ges först en beskrivning av hur de hundra yrkena skattas av den svenska befolkningen vad gäller status i samhället. Den yrkesrangordning som har konstruerats jämförs därefter med den tidigare svenska studien (Carlsson 1958) och en studie genomförd i USA under 1990-talet (Nakao & Treas 1994). Här erhålls viss inblick i hur en svensk yrkesrangordning står sig över tid och i internationell jämförelse. Vi ska därefter se hur uppfattningar om yrkesstatus varierar med avseende på respondenternas egenskaper som kön, ålder, utbildning osv. Dessa resultat säger något om hur stabila uppfattningarna är inom landet. Förekommer det systematiska skillnader eller delar människor uppfattningar? Ett särskilt avsnitt ägnas att undersöka vilken status befolkningen anser att dessa yrken *borde* ha enligt deras egen uppfattning. Skillnaden mellan vilken status yrken har och vilken man uppfattar att de borde ha visar hur den enskilda övertygelsen förhåller sig till en mer övergripande samhällslik värdering. Avslutningsvis presenteras vilka yrken som uppfattas som bra för en ung kvinna respektive en ung man. Denna analys säger något om klassmässig och könmässig reproduktion och hur det relaterar till status. I denna fråga undersöks även om det förekommer skillnader i vad som uppfattas vara ett bra yrke för en ung kvinna eller man mellan olika grupper i samhället.

3.1 Hundra yrkens status

Enkätens första fråga lød: "Ange för varje yrke hur det värderas i samhället vad gäller status." Det är denna fråga som ligger till grund för konstruktion av den svenska yrkeshierarkin och som visar vilken status olika yrken har i Sverige idag. I enkäten tog respondenterna ställning till 40 yrken, de 20 gemensamma yrkena (urskiljs genom fetstil i tabell 2.2 på sidan 25) och 20 specifika för det stratum de ingick i. Eftersom enkäten varierades i fyra upplagor samlades uppfattningar om totalt 100 yrken in. Svartalternativen utgjordes av en skala från 1 (lägsta möjliga status) till 9 (högsta möjliga status) samt "ingen uppfattning". I tabell 3.1 presenteras studiens samlade resultat av denna skattning, där viktade medelvärden anges för vart och ett av yrkena. Det är således dessa medelvärden som ligger till grund för rangordningen från 1 till 100. Observera alltså att respondenterna inte uppmanades att direkt jämföra yrkena utan bara att ange ett värde för vart och ett av dem i sänder.

Tabell 3.1: Viktade medelvärden för 100 yrken (fetstil = 20 gemensamma yrken)

Rank	Yrken	Medelvärde	Std. Dev
1	Ambassadör	8,3237	1,1795
2	Läkare	8,1515	1,2108
3	Domare (jurist)	8,1383	1,1101
4	Professor	8,1305	1,3272
5	Advokat	7,9553	1,3361
6	Pilot	7,8125	1,2540
7	Verkställande direktör	7,7883	1,5357
8	Forskare	7,6052	1,5325
9	Civilingenjör	7,4743	1,3486
10	Statsråd	7,4176	1,7298
11	Idrottsproffs	7,2932	1,8389
12	Civilekonom	7,1052	1,4113
13	Veterinär	7,0316	1,5067
14	Datakonsult	6,9805	1,6030
15	Filmproducent	6,9724	1,6940
16	Tandläkare	6,9405	1,5806
17	Aktiemäklare	6,8813	1,7709
18	Riksdagsledamot	6,8414	2,0606
19	Ingenjör	6,8402	1,4090
20	Psykolog	6,6723	1,6077
21	Programledare på TV	6,6413	1,8435
22	Skattedirektör	6,5473	1,9345
23	Revisor	6,3608	1,5323
24	Webbdesigner	6,3180	1,7212
25	Journalist	6,2994	1,6165
26	Personalchef	6,2781	1,5889
27	Författare	6,2554	1,6910
28	Officer	6,2267	1,7552
29	Dataoperatör	6,1978	1,6780
30	Reklamare (Art Director)	6,1124	1,7746
31	Skådespelare	6,1046	1,8641
32	Präst	6,0835	1,7759
33	Apotekare	6,0833	1,6370
34	Polis	6,0833	1,6557
35	Banktjänsteman	6,0117	1,5953
36	Brandman	5,9914	1,5513

tabellen fortsätter på nästa sida

Rank	Yrken	Medelvård	Std. Dev
37	Sociolog	5,9675	1,5222
38	Meteorolog	5,7913	1,6548
39	Fotomodell	5,7571	2,3144
40	Flygvärdinna	5,5347	1,6899
41	Barnmorska	5,4964	1,6671
42	Miljöårsinspektör	5,4523	1,6375
43	Guldsmed	5,4185	1,5923
44	Gymnasielärare	5,4179	1,5409
45	Kock	5,3556	1,6460
46	Sjukgymnast	5,3284	1,6516
47	Rockmusiker	5,2966	2,4642
48	Sjuksköterska	5,1427	1,7310
49	Kronofogde	5,1302	2,2449
50	Konstnär	5,0965	2,0519
51	Skolkurator	4,9383	1,5265
52	Grundskollärare	4,8251	1,5181
53	Reseledare	4,7734	1,6896
54	Akupunktör	4,7054	1,6627
55	Elektriker	4,6328	1,6289
56	Facklig ombudsman	4,6122	1,7644
57	Byggnadsarbetare	4,5744	1,5826
58	Kriminalvårdare	4,5043	1,7782
59	Snickare	4,4870	1,6024
60	Frisör	4,4165	1,4871
61	Socialsekreterare	4,3875	1,6808
62	Trädgårdsmästare	4,2811	1,6024
63	Dansare	4,2633	1,8955
64	Bibliotekarie	4,2394	1,6423
65	Förskollärare	4,2372	1,5389
66	Lokförare	4,2259	1,5534
67	Kosmetolog	4,0781	1,6048
68	Bilmontör	3,9570	1,5330
69	Bagare	3,8821	1,4485
70	Bilreparatör	3,8708	1,6402
71	Lantbrukare	3,8561	1,7863
72	Barnskötare	3,8027	1,6347
73	Skräddare/sömmerska	3,7973	1,5181
74	Kontorssekreterare	3,7241	1,5627
75	Metallarbetare	3,6230	1,5043
76	Brevbärare	3,5884	1,5813
77	Väktare	3,5868	1,6221
78	Undersköterska	3,5403	1,8160

tabellen fortsätter på nästa sida

Rank	Yrken	Medelvård	Std. Dev
79	Skogsarbetare	3,4578	1,5541
80	Bussförare	3,4542	1,6232
81	Vägarbetare	3,4439	1,6221
82	Fastighetskötare	3,4066	1,5907
83	Matros	3,3536	1,6443
84	Fiskare	3,3492	1,8818
85	Taxichaufför	3,3276	1,5048
86	Personlig assistent	3,2958	1,6782
87	Vårdbitråde	3,1777	1,8060
88	Affärsbiträde	3,1251	1,4732
89	Postkassörska	3,0893	1,4824
90	Servitör/servitris	2,9360	1,5802
91	Hemvårdsassistent	2,9261	1,6785
92	Vaktmästare	2,9232	1,6073
93	Hamnarbetare	2,8514	1,4711
94	Snabbköpskassörska	2,6650	1,4976
95	Parkarbetare	2,4669	1,5460
96	Biljettkontrollant	2,2923	1,5191
97	Sophämtare	2,2729	1,6620
98	Städerska	2,2432	1,6389
99	Gatuköksbiträde	2,0357	1,4406
100	Diskare	1,6595	1,4028

Rangordningen baseras på de medelvärden som varje yrke fick, och det är i övrigt helt slumpmässigt hur yrkena hamnar intill varandra. Det enda de kanske så att säga har gemensamt är denna statusskattning, som i sin tur är sammansatt av en rad mer eller mindre kända egenskaper som tillskrivs yrkena på olika sätt och i olika grad. Det är därför tämligen meningslöst att dra någon slutsats utöver status av att ett visst yrke råkat hamna nära ett helt annat yrke. Men man kan förstås alltid göra sig lustig över att t.ex. sociologer kläms mellan brandmän och meteorologer.

I rangordningen av hur yrken uppfattas avseende status i samhället fick ambassadör det högsta medelvärdet (8,32) och diskare det lägsta (1,66). Bland högt rangordnade yrken återfinns en samling med yrken som kräver universitets- eller högskoleutbildning såsom exempelvis läkare, domare, professor, civilingenjör, veterinär och psykolog. I dessa högt rangordnade yrken erhålls också ofta höga löner. En stor andel av de högst rangordnade yrkena har också en dominans av män. Undantaget numera läkare och domare som är jämställda yrken.¹ I mitten av rangordningen återfinns flera manligt dominerade hantverksyrken som guldsmed, snickare och elektriker men även en del utbildningsyrken, som sjuksköterska, lärare och bibliotekarie, vilka företrädesvis inne-

¹ För en analys av yrkesstatus och genus se Ulfsson (2006).

has av kvinnor. I den nedre delen av rangordningen förekommer yrken med låga eller inga utbildningskrav. Affärsbiträde, fastighetsskötare, vaktmästare och undersköterska är några exempel. I dessa yrken är lönerna ofta låga och flera av dem är starkt dominerade av ettdera könet.

Den krympande industrisektorn i det äldre så kallade industrisamhället representeras i urvalet av nio yrken. Civilingenjör och ingenjör är högstatusyrken med rang 9 respektive 19. Elektriker (55), byggnadsarbetare (57) och snickare (59) är mellanstatusyrken som har högre medelvärden än två yrken med akademisk utbildning nämligen socialsekreterare (61) och bibliotekarie (64). Övriga industriyrken: bilmontör (68), bilreparatör (70), metallarbetare (75) och vägarbetare (81) tillhör den lägre tredjedelen av yrkena och kan därmed betecknas som lågstatusyrken. Det så kallade informationsamhället representeras av datakonsult (14), webbdesigner (24), dataoperatör (29) och reklamare (30). De tillhör alla den övre tredjedelen i yrkesrangordningen och kan därmed betecknas som högstatusyrken. Kultursektorns yrken representeras av de högt rangordnade yrkena filmproducent (15), programledare på TV (21), journalist (25), författare (27) och skådespelare (31) samt de mer modest rangordnade rockmusiker (47), konstnär (50), dansare (63) och bibliotekarie (64). Den så kallade tjänstesektorn representeras av en rad olika yrken med mycket olika rang alltifrån läkare (2) till gatuköksbiträde (99). Inom den har vi vårstyrken med högstatusyrkena läkare (2) och tandläkare (16) samt barnmorska (41), sjukgymnast (46) och sjuksköterska (48) vilka kan betecknas som mellanstatusyrken, medan övriga fyra vårstyrken är lågstatusyrken: undersköterska (78), personlig assistent (86), vårdbiträde (87) och hemvårdsassistent (91). Undervisningssektorn i vidare mening representeras av professor (4), präst (32), gymnasielärare (44), grundskollärare (52), förskollärare (65) och barnskötare (72). Några nyare yrken i ett kommunikations- och IT-samhälle hamnade på rangordningslistan ganska högt jämfört med faktiska utbildningskrav och inflytande: pilot (6), programledare på TV (21), webbdesigner (24) och dataoperatör (29). Några andra yrken som också hamnade högt jämfört med faktiska utbildningskrav var idrottsproffs (11), brandman (36), fotomodell (39), flygvärdinna (40) och kock (45). De är samtliga exempel på yrken som ofta förekommer i media och som också är en slags drömyrken. Läkare (2), domare (3), advokat (5) och civilingenjör (9) är statusfyllda yrken som också ofta förekommer i frågor om lämpliga yrkesval för unga människor. De behåller sina positioner vad gäller status, trots att läkare och domare är exempel på yrken vars arbetsorganisationer har förändrats samtidigt som de har feminiserats mycket starkt.

Rangordningen stämmer dock ganska väl överens med den klassifikation av yrken i yrkesområden som vi utgick ifrån för att göra ett urval av de hundra yrkena. Den översiktliga jämförelsen med hur yrken rangordnas i relation till yrkesområden bekräftar detta (se tabell 3.2 på följande sida). Där använder vi också en omräkning till s.k. statuspoäng med en skala 1-100 poäng. I tabell 3.2 på nästa sida anges genomsnittliga statuspoäng för yrken inom yrkesområdet.

Område 4-8 ingår i kvalifikationsnivå två (arbete som kräver gymnasiekompetens), medan 9 ingår i första (utan krav på särskild yrkesutbildning), område 3 i tredje kvalifikationsnivån (kräver kortare högskoleutbildning) och 2 i fjärde (kräver teoretisk specialistkompetens). De erhållna statusmedelvärdena följer således SSSYK med avseende på

Tabell 3.2: Yrkesområden enligt SSYK, där område 4-8 omfattas av samma utbildningskrav – gymnasieskola.

Yrkesområde enligt SSYK	Statusmedelvärde	Statuspoäng
1. Ledningsarbete	8,06	77
2. Specialistkompetens	6,41	66
3. Kortare högskoleutbildning	6,00	60
4. Kontors- o kundservice	3,27	28
5. Service, omsorgs- o försäljn	4,34	41
6. Jord, trädg, skog, fiske	3,73	34
7. Hantverk, byggnads	4,17	42
8. Process-, maskin-, transport	3,66	33
9. Ej krav på yrkesutbildning	2,34	19

utbildningskrav. Inom kvalifikationsnivå två (område 4-8) finns det en ganska stor variation med område 5 och 7 som har högre medelvärden. Det finns också mycket stora variationer mellan yrken inom områdena som t.ex. bland professionella med specialistkompetens (område 2) från professor och läkare (89) till bibliotekarie (40).

3.2 En jämförelse med 1950-talet

I en studie av social klass och rörlighet år 1958 gjordes en delstudie av yrkens status, där 25 yrken skattades på en femgradig skala angående vad föräldrar i allmänhet skulle tycka om de angivna yrkena för deras son (Carlsson 1958:146ff). Då vår studie delvis är en upprepning av denna återfinns några yrken som är relativt jämförbara. Det ger oss möjlighet att göra jämförelser av yrkesstatus och tid inom Sverige. De olika frågetyperna, urvalet yrken som förekom samt svarsalternativen gör förstås jämförelsen osäker. Studien från 1958 hade en skala med mindre variationsvidd (7,7-2,84=4,86) jämförd med studien 2002 (8,13-0,84=7,29).

Sex yrken 1958 hade ingen motsvarighet i listan 2002. Egenföretagare är i vissa yrken jämförda med anställda. I jämförelsen av lärare föreligger ett genomsnitt för medelvärdena för grundskollärare och gymnasielärare i 2002-års studie. Officer förekommer på två ställen jämförda med överste respektive underofficer i 1958-års studie. Genomsnitt 1958 för överste och underofficer = 5,99, vilket skulle gett rang 13 mot 4 år 2002. Tabell 3.3 på följande sida anger transponerade värden från studien 1958 jämförda med värdena från år 2002.

Sambandet mellan rangordningarna för de två åren 1958 och 2002 av dessa 18 någorlunda jämförbara yrken uppgick till $r=0,69$. Det är ett ganska lågt samband när det gäller yrkens status jämfört med de man finner t.ex. mellan olika länder under

Tabell 3.3: Yrkesbenämningar 1958 och yrkesbenämningar 2002 (inom parentes rangordning i listan 1-100), samt poäng 1958 respektive 2002 och differens 1958-2002.

Yrken 1958	Yrken 2002	Poäng 1958	Poäng 2002	Diff 1958-2000 ^a
Professor	Professor (4)	7,70	8,13	+ 0,43
Verkställande direktör	Verkställande direktör (7)	7,52	7,79	+ 0,27
Lärare, folksk, läroverk	Grsk (4,83/52) Gysk (5,42/44)	6,98	5,13	- 1,85
Skeppsredare	-	6,98		-
Apotekare	Apotekare (33)	6,98	6,08	- 0,90
Kamrer	(Banktjänsteman) (35)	6,98	6,01	- 0,97
Överste	(Officer) (28)	6,80	6,23	- 0,57
Specerihandlare, egen	-	6,62	-	-
Sjökapten	-	6,44	-	-
Frisörmästare, egen	Frisör (60)	6,26	4,42	- 1,84
Guldsmed, ej egen	Guldsmed (43)	6,26	5,42	- 0,74
Snickare, egen	Snickare (59)	6,26	4,49	- 1,77
Revisor	Revisor (23)	6,08	6,36	+ 0,28
Typograf	-	6,08	-	-
Droskägare	Taxichaufför (85)	6,08	3,33	- 2,75
Poliskonstapel	Polis (34)	6,08	6,08	0
Affärsbiträde	Affärsbiträde (88)	5,18	3,13	- 2,05
Underofficer i försvaret	(Officer) (28)	5,18	6,23	+ 1,05
Byggnadsarbetare	Byggnadsarbetare (57)	5,18	4,57	- 0,61
Handelsresande	-	5,00	-	-
Skådespelare	Skådespelare (31)	5,00	6,11	+ 1,11
Kypare	Servitör/servitris (90)	4,82	2,94	- 1,88
Brevbärare	Brevbärare (76)	4,64	3,59	- 1,05
Skräddare, ej egen	Skräddare/sömmerska (73)	4,64	3,80	- 0,84
Skoputsare	-	2,84	-	-

^aDet har skett en transponering från frågan i studien 1958 (Carlsson 1958:149) "Vad skulle föräldrar i allmänhet tycka om de angivna yrkena för deras son?" Svartalternativen: mycket bättre än de flesta yrken (1), något bättre[...] (2), varken bättre eller sämre (3), något sämre... (4), mycket sämre... (5) (en omvänd femgradig skala) till den niogradiga skalan från frågan i vår egen studie 2002 "Ange för varje yrke hur det värderas i samhället vad gäller status." Svartalternativen: 1-9 samt ingen uppfattning. Transponering via intervallen 0,5 – 9,5 som gavs samma variationsvidd med konstanten 1,8 (9:5 = 1,8). Utan absolut nollpunkt gav detta ett värde som var 0,4 över den niogradiga skalan, varför 0,4 dras av. Alltså $Y = 1,8X - 0,4$.

ungefär samma tidsperiod som brukar ligga på minst 0,8 och ofta över 0,9 (Treiman 1971). I tabell 3.3 på föregående sida framkommer även att ett antal yrken i detta urval hade lägre statusmedelvärde år 2002 jämfört med år 1958. Yrken som har sjunkit i status under dessa år är lärare, apotekare, banktjänsteman, frisör, snickare, taxichaufför, affärsbiträde, byggnadsarbetare, servitör och brevbärare (med reservation för några inte helt överensstämmande beteckningar som lärare, banktjänsteman (kamrer), frisör (frisörmästare egen), snickare (egen) och taxichaufför (droskägare)). Det rör sig både om tjänsteyrken och kvalificerade arbetaryrken.

Lärare, apotekare och affärsbiträde är exempel på yrken som fick en större andel kvinnor mellan dessa år, vilket ofta antas vara förklaring till deras lägre status. Det utgör dock ingen förklaring till varför dessa yrken har minskat i status. Enligt Folk- och Bostadsräkningen 1960 var 43 procent av "lärare i läroämnen" (motsvarande gymnasielärare) kvinnor vilket är en förhållandevis hög andel kvinnor och utgör grund för att redan då definieras som jämställt enligt 40/60-procentig nivå. Läraryrkets minskade status över tid behöver således förklaras med andra faktorer. Några tänkbara förklaringar till försämringen av läraryrkets status kan exempelvis vara förändringar i utbildningen, yrkets löneutveckling över tid eller ett ökat omsorgsansvar i lärargärningen. Affärsbiträde var 1960 ett starkt kvinnodominerat yrke (78 %) och bland farmaceuterna var 67 procent kvinnor, varför kön inte heller i dessa fall har bäring som förklarande faktor.

Några få yrken, som professor, VD, officer och skådespelare, hade högre status 2002 jämfört med år 1958. För skådespelares del kan det möjligen förklaras av en större spridning av yrket genom ökad konsumtion av film och TV-medier. Fokusgrupperna pekade i sina samtal på vikten av att synas för att erhålla status. Skådespelare syns sannolikt mer till vardags i dag i olika media än 1958. Det är troligt att detta är en giltig förklaring även för verkställande direktör, vilket är en yrkesgrupp som får tämligen stort utrymme i marknadskapitalismen.

I studien 2002 förekom 100 yrken vilket kan ha medverkat till att ge en mera utsträckt rangordning. Om man skulle bortse från ett sådant förbehåll, är en tolkning att samhällets stratifiering vad gäller yrken kan ha ökat från 1950-talet, och att avståndet mellan högstatus- och lågstatusyrken är större. (I båda studierna har dock respondenterna bedömt varje yrke för sig.) Vad som särskilt saknas i studien från 1958 är typiska industriyrken som metallarbetare och bilmontör, vilka skulle givit en bättre jämförelse av ett industrisamhälle med ett postindustriellt samhälle. Serviceyrken som banktjänsteman, taxichaufför, affärsbiträde, servitör/servitris och brevbärare fick samtliga lägre status år 2002 i det man kan kalla för service- eller tjänstesamhället. Flertalet av dessa är dock yrken som kan definieras som lägre tjänstemannayrken och som därmed räknas till de lägre klasserna (Berglund & Schedin 2002).

3.3 En internationell jämförelse

Treiman (1977) fann i sin mycket omfattande internationella jämförelse små variationer mellan komplexa samhällen och över tid, som han menar bottnar i arbetsdelningens logik. I föregående avsnitt visade vi att det förelåg vissa skillnader i hur yrkesstatus

uppfattades 1958 respektive 2002. I detta avsnitt skall vi jämföra Sverige 2002 med en amerikansk studie från 1989 då 72 yrken har någorlunda jämförbara titlar i dessa båda länder. Samtidigt är det ändå många skilda villkor och organisatoriska omständigheter som kan förklara skillnader mellan länderna snarare än faktiska statusvärderingar (jfr Haller & Bills 1979). Det är viktigt att ha det i minnet, när man jämför fallen som dessutom härrör från olika tidpunkter.

Sambandet mellan statuspoängen i Sverige och USA av detta urval yrken är 0,86, vilket kan relateras till en annan jämförelse i USA mellan en studie från 1964 och denna från 1989 med ett så högt samband som 0,97 (Nakao & Treas 1994:15). Rangordningen i den svenska studien från år 2002 uppvisar en större variationsvidd från diskare (8) till universitetsprofessor (89) än vad den amerikanska gör. Men de totala medelvärdena i respektive rangordning hamnar ändå mycket nära varandra med 49,86 i den svenska studien och 49,89 i den amerikanska. Av de 72 yrkena ligger 41 stycken högre i den svenska studien, vilket pekar mot en svag uppgradering. På det hela taget är ändå rangordningarna ganska lika och stärker antagandet om en robust hierarki och en stark reproduktion av statusvärderingar av yrken i västvärlden

Tabell 3.4: 100 yrken, medelvärden, statuspoäng (min. 0, max. 100) för Sverige 2002 och 1972 för USA 1989, och skillnader mellan svenska och amerikanska poäng.

Rank	Yrke	Sverige	USA	Avvikande titlar	Skillnad
1	Ambassadör	92			
2	Läkare	89	86	Physician	3
3	Domare (jurist)	89	71		18
4	Professor	89	74	College prof.	15
5	Advokat	87	75		12
6	Pilot	85	73		13
7	Verkställande direktör	85	70		15
8	Forskare	83	-		
9	Civilingenjör	81	69	Engineer	11
10	Statsråd	80	76	Dept head in state gov.	4
11	Idrottsproffs	79	65		14
12	Civilekonom	76	63		13
13	Veterinär	75	62		13
14	Datakonsult	75	-		
15	Filmproducent	75	-		
16	Tandläkare	74	72		2
17	Aktiemäklare	74	-		
18	Riksdagsledamot	73	-		
19	Ingenjör	73	54		17
20	Psykolog	71	69		2

tabellen fortsätter på nästa sida

Rank	Yrke	Sverige	USA	Avvikande titlar	Skillnad
21	Programledare på TV	71	62		9
22	Skattedirektör	69	-		
23	Revisor	67	65		2
24	Webbdesigner	66	-		
25	Journalist	66	60		6
26	Personalchef	66	54		16
27	Författare	66	63		3
28	Officer	65	-		
29	Dataoperatör	65	50		15
30	Reklamare (Art Director)	64	-		
31	Skådespelare	64	58		6
32	Präst	64	71		-7
33	Apotekare	64	68		-4
34	Polis	63	61		2
35	Banktjänsteman	63	-		
36	Brandman	62	53		9
37	Sociolog	62	61		1
38	Meteorolog	60	-		
39	Fotomodell	59	-		
40	Flygvärdinna	57	47	Air stew.	10
41	Barnmorska	56	42		14
42	Miljöårsinspektör	56	-		
43	Guldsmed	55	45		10
44	Gymnasielärare	55	66	High school teacher	-11
45	Kock	54	34		20
46	Sjukgymnast	54	61		-7
47	Rockmusiker	54	32	Rock band member	22
48	Sjuksköterska	52	66	Registered nurse	-14
49	Kronofogde	52	-		
50	Konstnär	51	52		
51	Skolkurator	49			
52	Grundskollärare	48	64		-16
53	Reseledare	47			
54	Akupunktör	46			
55	Elektriker	45	51		-6
56	Facklig ombudsman	45	43		2
57	Byggnadsarbetare	45			
58	Kriminalvårdare	44	40		4
59	Snickare	43	43		0
60	Frisör	43	36		7
61	Socialsekreterare	42	52		-10

tabellen fortsätter på nästa sida

Rank	Yrke	Sverige	USA	Avvikande titlar	Skillnad
62	Trädgårdsmästare	41	29		11
63	Dansare	41	41		0
64	Bibliotekarie	40	54		-14
65	Förskollärare	40	55		-15
66	Lokförare	40			
67	Kosmetolog	39	36	Cosmetol.	3
68	Bilmontör	37			
69	Bagare	36	35		1
70	Bilreparatör	36	40	Automech.	-4
71	Lantbrukare	36	53		-18
72	Barnskötare	35	36		-1
73	Skräddare/sömmerska	35	42		-7
74	Kontorssekreterare	34	36		-2
75	Metallarbetare	33			
76	Brevbärare	32	47	Mailman	-15
77	Väktare	32	42	Guard	-10
78	Undersköterska	32	42	Nurse aid	-10
79	Skogsarbetare	31			
80	Bussförare	31	32		-1
81	Vägarbetare	30			
82	Fastighetsskötare	30			
83	Matros	29	34		-5
84	Fiskare	29	34		-5
85	Taxichaufför	29	28		1
86	Personlig assistent	29	47	Personal aid	-18
87	Vårdbiträde	27			
88	Affärsbiträde	27	31	Salesman	-4
89	Postkassörska	26	42		-16
90	Servitör/servitris	24	27		-3
91	Hemvårdsassistent	24	47		-20
92	Vaktmästare	24	22		2
93	Hamnarbetare	23			
94	Snabbköpskassörska	21	33		-12
95	Parkarbetare	18			
96	Biljettkontrollant	16			
97	Sophämtare	16	28		-12
98	Städerska	16	23	(Sw. female)	-7
99	Gatuköksbiträde	13	21	Pushcart	-8
100	Diskare	8	17		-9

Några exempel på enskilda yrken som visar särskilt stora skillnader är kock (20 enheter högre) och rockmusiker (20) som erhåller mycket högre värderingar i Sverige än i USA och hemvårdsassistent (20) och personlig assistent (18) som får högre värderingar i USA. Pilot och ingenjör ges också avsevärt högre värderingar avseende status i Sverige. Domare, advokater och juridik överhuvudtaget har hög legitimitet i Sverige vilket kan förklara den högre värderingen av dessa yrken jämfört med i USA. Barnmorskor är mer självständiga i relation till läkare i Sverige än vad de är i USA, vilket kan förklara deras högre status i Sverige. Däremot får förskollärare (15 enheter högre), grundskollärare (16) och gymnasielärare (11) högre status i USA än i Sverige. Tidsförskjutningen mellan de båda studierna kan förklara en del av dessa skillnader. Svenskar tenderar vidare att ge högre status åt beslutsfattare, chefer och professionella, medan amerikaner tycks ge högre status åt icke-professionella, kommersiella yrken och personliga tjänster. Medelvärde för professionella yrken hamnar i Sverige på 68,05 och i USA på 65,35. Möjligen kan det förklaras med en allmän tillväxt i statusskattning för högre utbildade i vad som ofta betecknas som postindustriella samhället eller kunskapsamhället (Hansen 2001).

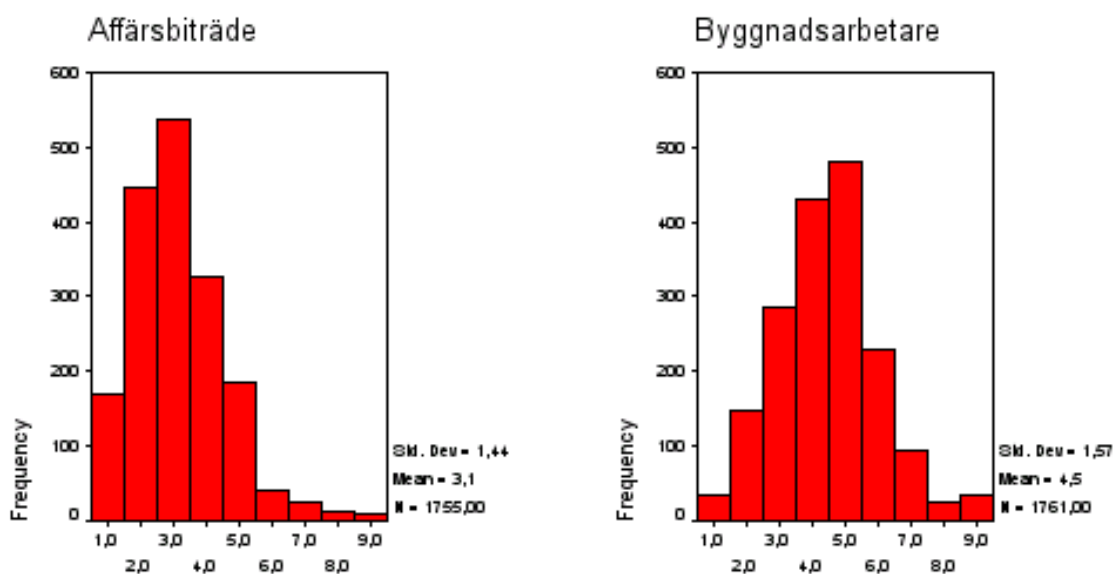
3.4 Uppfattningar om yrkesstatus

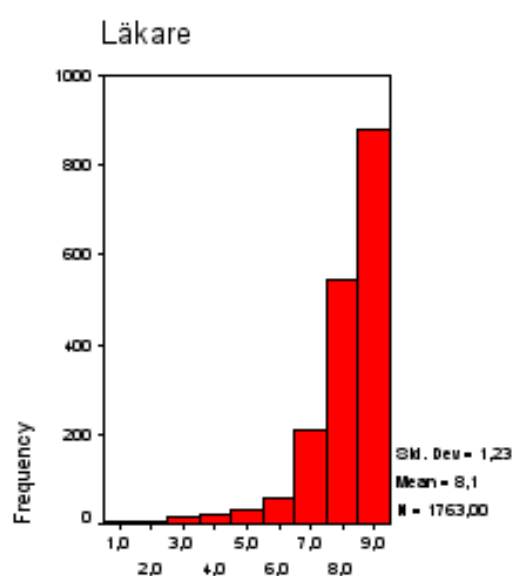
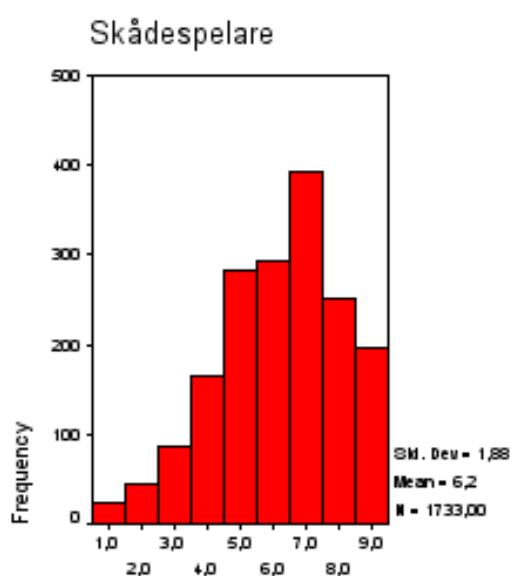
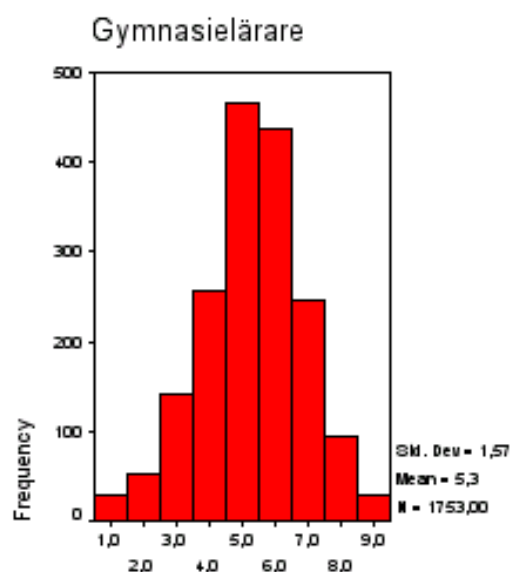
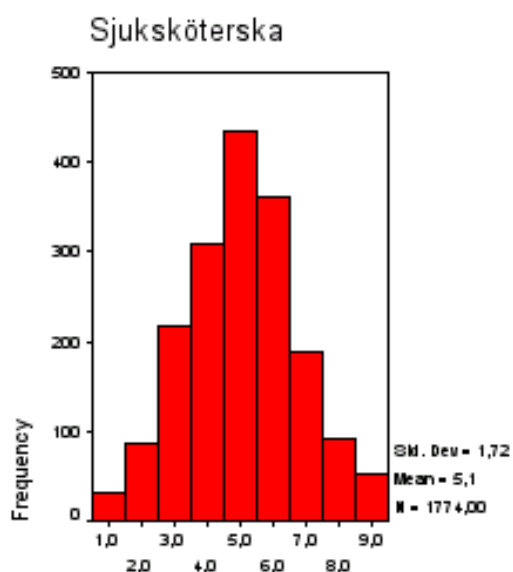
Ett återkommande antagande inom yrkesstatusforskningen är alltså att människor delar uppfattningar om vad som är att betrakta som hög- respektive lågsstatusyrken. Flera studier belägger denna enhetlighet i uppfattningarna (Reiss 1961; Treiman 1977; Wegener 1992). Det gör även vår studie som vi visat ovan med rangordningen utifrån medelvärden. Yrkesstatus, och konstruktionen av statusrangordningar av yrken, baseras vanligtvis på medelvärden (ex. Reiss 1961; Bose 1995; Nakao & Treas 1994). Medelvärde används också för att konstruera index i statusskalor. En svaghet med medelvärden är att de tenderar att påvisa enhetlighet då medelvärden som mått döljer spridningar i uppfattningar (Wegener 1992; Coxon m.fl. 1986). I detta avsnitt skall vi därför studera avvikelser från medelvärde för att senare studera hur olika grupper skiljer sig åt i uppfattningar om yrkesstatus och att undersöka om det förekommer variationer i uppfattningar eller om dessa är att tolka som någon form av sociala fakta. Standardavvikelsen visar de genomsnittliga avvikelserna från medelvärde. Ett lågt värde tyder på en stor överensstämmelse mellan människor i uppfattning av yrkenas status, medan ett högt värde påvisar en högre grad av skilda uppfattningar. Avvikelserna går mellan som lägst 1,1795 (ambassadör) till som högst 2,4642 (sjukgymnast). Medelspridningen för rangordningen av de 100 yrkena uppgår till 1,6694 (se tabell 3.1 på sidan 30).

Särskilt stor överensstämmelse tycks det vara om yrken som rangordnas högt avseende status. Men där föreligger också en effekt var på skalan man befinner sig. Höga respektive låga statusvärden medför lägre standaravvikelse. Ett högstatusyrke som läkare respektive ett lågstatusyrke som städerska får lägre standardavvikelse helt enkelt på grund av att de ligger åt ena eller andra extreman. Ambassadör, domare och professor har således också relativt låg spridning. I lägre rangordnade yrken är spridningen i uppfattningar också låg, som exempelvis gatuköksbiträde, diskare, affärsbiträde och hamnarbetare. Faktiskt större spridning är säkrare att uttala sig om för yrken mera in

mot mitten på skalan. Vi finner t.ex. ökad variation i uppfattningar om yrkets status vad gäller riksdagsledamot, fotomodell, rockmusiker, kronofogde och konstnär, vilka därmed kan ses som mera omstridda yrken och som kan vara särskilt intressanta att syna närmare om hur skattningen ser ut i olika respondentgrupper. Denna variation, eller avvikelse från medelvärdet, kan också uttryckas med hur många och hur stor andel som angett ett annat värde. Det var exempelvis 744 personer eller 41 procent som angav värdet nio för advokatens status och 551 personer eller 30 procent som tilldelade yrkesgruppen värdet åtta, medan 465 eller 26 procent angav ett lägre värde. För yrket städerska angav 791 personer, eller knappt 44 procent värdet ett, 463 personer eller knappt 26 procent värdet två och således 513 personer eller 29 procent ett högre värde än typvärdet en tvåa. Nedan följer några ytterligare exempel som illustrerar den ganska stora spridningen av uppfattningar kring vissa yrken. De visar att medelvärden ofta döljer stora variationer och att man därvid lätt överdriver uppfattningarnas homogenitet (jfr Coxon 1986).

Figur 1: Histogram som illustrerar spridningen av status för sex yrken

Sådana vanliga yrken som affärsbiträde, byggnadsarbetare, sjuksköterska och gymnasielärare uppvisar som synes en avsevärd variation vad gäller uppfattad yrkesstatus i samhället. Ovanstående diagram illustrerar den stora osäkerhet som mätningarna innehåller eller den faktiska variation som finns i samhället och som döljs av medelvärden. Vi ska senare pröva hur stor del av denna som kan förklaras med vissa faktorer. Med dessa illustrationer finns det anledning att ifrågasätta den enighet som hävdats i en rad tidigare studier.

Ytterligare ett sätt att undersöka säkerheten i människors bedömningar är att studera hur respondenterna använt svarsalternativet ”ingen uppfattning”. Denna möjlighet att undvika statusbedömningen nyttjades av en mindre andel av respondenterna med

en variation mellan de olika yrkena på en till fem procent. Barnskötare, sjuksköterska kontorssekreterare, polis och miljövårdsinspektör hade en särskilt låg andel ”ingen uppfattning”, medan verkställande direktör, elektriker, fastighetsskötare, metallarbetare, personalchef och tandläkare fick särskilt hög andel. Dessa exempel ger inget mönster av mindre eller mera kända yrken och ger i sig ingen förklaring till varför respondenter väljer svarsalternativet. Tidigare studier har visat att människor inte drar sig för att bedöma yrken de inte känner till (Reiss 1961; Theilbar & Feldman 1969) och ovan nämnda yrken är tämligen vanliga.

3.5 Uppfattningar i olika grupper

Vi skall därmed gå över till att se om uppfattningar om yrkens status varierar med avseende på respondenternas eller befolkningens egenskaper för att undersöka om det förekommer systematiska skillnader mellan grupperna. Vi skall studera yrkesuppfattningar i relation till kön, ålder, utbildning, samhällsklass och sektorstillhörighet.

Vad gäller kön framträder skillnader i medelvärden då vissa yrken skattas högre av kvinnor, som exempelvis veterinär, psykolog, officer, präst, barnmorska, dansare och skogsarbetare, medan andra yrken bedöms högre av män: tandläkare, elektriker, byggnadsarbetare, bilmontör och lantbrukare. Män värderar också vissa lågstatusyrken något högre än vad kvinnor gör t.ex. städerska, servitör/servitris, fiskare, fastighetsskötare och metallarbetare, medan kvinnor visar en tendens att värdera högstatusyrken högre än vad män gör. Män och kvinnor har dock mycket lika uppfattningar om yrkens status enligt medelvärdena. Männens totala medelvärde på de 100 yrkena är 5,00 medan kvinnornas är 5,07 – en mycket låg total skillnad alltså. De rangordningar som könen respektive medelvärden ger, också med sambandsmått en nästan fullständig överensstämmelse (Pearson = 0,99). Det tyder, trots mindre skillnader på en stark överensstämmelse mellan kvinnors och mäns uppfattningar om yrkesstatus.

När det gäller ålder syns heller ingen klar tendens att skattningen av yrkesstatusen sammantagen skulle sjunka eller stiga med åldern. På det hela taget rangordnar yngre (16-24 år) på ungefär samma sätt som äldre (>25). I tabell 3.5 på nästa sida redovisas rangordningen av yrken utifrån de yngstas skattningar av yrkens status. Sambandet mellan ungas och äldres rangordningar är så högt som cirka 0,97 (både rangkorrelations- och regressionskoefficienter). Men det finns en del intressanta undantag i uppfattningar om yrkens status. De yngre respondenterna ger mellan- och lågstatusyrken något lägre poäng genomsnittligt än vad övriga gör. I de yngres rangordning hamnar aktiemäklare, ingenjör, journalist, skådespelare och särskilt rockmusiker och fotomodell högre upp. Något längre ner hamnar istället en rad yrken som veterinär, präst, flygvärdinna, apotekare, sjuksköterska, barnmorska, skolkurator, byggnadsarbetare, snickare, bibliotekarie, brevbärare, snabbköpskassörska, lantbrukare och fiskare. Även gymnasielärare och grundskollärare ges lägre statuspoäng av de yngre än av de äldre. Yngre har en tendens att ge nyare yrken något högre poäng än övriga respondenter gör. Dessa skillnaders skulle kunna vara en indikator på att yngre människor representerar det postindustriella samhället snarare än industrisamhället.

Den äldsta åldersgruppen 55-74 och i synnerhet 65-74 ger istället högre poäng åt byggnadsarbetare, gymnasielärare och sjuksköterska. Som samband med rangkorrelationer skiljer sig den yngsta åldersgruppen (16-24 år) och de två äldsta grupperna (55-64 och 65-74 år) från mellangruppen (25-54 år).

Tabell 3.5: Rangordning enligt de yngres skattning och skillnader i medelvärden mellan äldre och yngre. Plus = högre medelvärde bland yngre.

RANG	YRKE	Medelv. >25 år	Medelv. 16-24 år	Diff.
		(n=ca 1100/240)	(n=ca 600/120)	
1	Läkare	8,17	8,07	-,10
2	Domare	8,17	8,03	-,14
3	Ambassadör	8,39	8,01	-,38
4	Professor	8,18	7,98	-,20
5	Advokat	7,98	7,93	-,05
6	Pilot	7,80	7,80	-,00
7	Forskare	7,62	7,75	+,13
8	Verkställande dir.	7,84	7,69	-,15
9	Civilingenjör	7,45	7,69	+,24
10	Civilekonom	7,09	7,29	+,20
11	Idrottsproffs	7,33	7,23	-,10
12	Aktiemäklare	6,86	7,21	+,35
13	Filmproducent	6,94	7,20	+,26
14	Datakonsult	6,96	7,18	+,22
15	Riksdagsledamot	6,78	7,18	+,40
16	Ingenjör	6,77	7,11	+,34
17	Statsråd	7,52	6,96	-,56
18	Psykolog	6,65	6,80	+,15
19	Fotomodell	5,58	6,78	+1,20
20	Veterinär	7,09	6,77	-,32
21	Programledare	6,63	6,74	+,11
22	Tandläkare	6,97	6,71	-,26
23	Journalist	6,23	6,55	+,32
24	Webbdesigner	6,37	6,43	+,06
25	Skådespelare	6,05	6,43	+,38
26	Dataoperatör	6,16	6,37	+,21
27	Personalchef	6,29	6,35	+,06
28	Revisor	6,38	6,33	+,05
29	Officer	6,19	6,28	+,09
30	Polis	6,05	6,18	+,13
31	Skattedirektör	6,65	6,17	-,48

tabellen fortsätter på nästa sida

RANG	YRKE	Medelv. >25 år	Medelv. 16-24 år	Diff.
		(n=ca 1100/240)	(n=ca 600/120)	
32	Författare	6,25	6,13	-,12
33	Reklamare	6,19	6,10	-,09
34	Brandman	5,92	6,10	+,18
35	Banktjänsteman	5,98	6,04	+,06
36	Meteorolog	5,77	5,92	+,15
37	Sociolog	6,01	5,81	-,20
38	Rockmusiker	5,18	5,80	+,62
39	Kock	5,36	5,59	+,23
40	Präst	6,21	5,50	-,71
41	Miljöårsdsinspektör	5,47	5,42	-,05
42	Flygvärdinna	5,60	5,22	-,38
43	Sjukgymnast	5,34	5,18	-,16
44	Apotekare	6,24	5,16	-1,08
45	Konstnär	5,09	5,10	+,01
46	Gymnasielärare	5,51	4,90	-,61
47	Guldsmed	5,52	4,89	-,63
48	Sjuksköterska	5,18	4,81	-,37
49	Kriminalvårdare	4,41	4,81	+,40
50	Fackligt ombud	4,63	4,77	+,14
51	Elektriker	4,53	4,66	+,13
52	Reseledare	4,78	4,64	-,14
53	Kronofogde	5,26	4,63	-,63
54	Akupunktör	4,76	4,55	-,21
55	Barnmorska	5,65	4,52	-1,13
56	Frisör	4,41	4,36	-,05
57	Skolkurator	5,03	4,35	-,68
58	Grundskollärare	4,87	4,32	-,55
59	Kosmetolog	4,02	4,20	+,18
60	Byggnadsarbetare	4,61	4,17	-,44
61	Snickare	4,55	4,15	-,40
62	Socialsekreterare	4,39	4,15	-,24
63	Dansare	4,29	4,09	-,20
64	Förskollärare	4,23	4,07	-,16
65	Kontorssekreterare	3,61	3,82	+,21
66	Väktare	3,57	3,77	+,20
67	Barnskötare	3,78	3,76	-,02
68	Bagare	3,88	3,75	-,13
69	Trädgårdsmästare	4,36	3,74	-,62
70	Bilreparatör	3,89	3,71	-,18

tabellen fortsätter på nästa sida

RANG	YRKE	Medelv. >25 år	Medelv. 16-24 år	Diff.
		(n=ca 1100/240)	(n=ca 600/120)	
71	Bilmontör	3,97	3,68	-,29
72	Matros	3,32	3,66	+,34
73	Fastighetsskötare	3,31	3,65	+,34
74	Lokförare	4,31	3,64	-,67
75	Bibliotekarie	4,34	3,63	-,71
76	Lantbrukare	3,89	3,56	-,33
77	Skräddare/sömmerska	3,84	3,56	-,28
78	Undersköterska	3,55	3,46	-,09
79	Metallarbetare	3,59	3,37	-,22
80	Affärsbiträde	3,05	3,33	+,28
81	Vårdbiträde	3,11	3,31	+,20
82	Brevbärare	3,61	3,24	-,37
83	Bussförare	3,48	3,18	-,30
84	Vägarbetare	3,44	3,18	-,26
85	Taxichaufför	3,32	3,16	-,16
86	Personlig assistent	3,32	3,14	-,18
87	Postkassörska	3,07	3,14	+,07
88	Skogsarbetare	3,47	3,13	-,34
89	Servitör/servitris	2,85	3,07	+,22
90	Vaktmästare	2,88	2,98	+,10
91	Fiskare	3,56	2,97	-,59
92	Hamnarbetare	2,87	2,90	+,03
93	Hemvårdsassistent	2,94	2,82	-,12
94	Biljettkontrollant	2,21	2,41	+,20
95	Snabbköpskassörska	2,70	2,34	-,36
96	Parkarbetare	2,49	2,27	-,22
97	Sophämtare	2,27	2,03	-,24
98	Gatuköksbiträde	2,01	1,99	-,02
99	Städerska	2,26	1,98	-,28
100	Diskare	1,63	1,54	-,09

I den yngre åldersgruppen (16-24 år) finns det också en del intressanta skillnader mellan pojkar och flickor. På samma sätt som bland de äldre, värderar pojkar lågstatusyrken högre, medan flickor värderar högstatusyrken högre. Och det gäller även sådana kvinnodominerade yrken som barnskötare, förskollärare och undersköterska samt högstatusyrken med manlig majoritet som advokat och civilingenjör. Men det förekommer också manligt dominerade yrken som pojkarna värderar något högre än flickorna som elektriker, fastighetsskötare, brandman och bilreparatör och omvänt yrken med kvinnlig majoritet eller dominans som flickorna värderar högre än pojkarna som vet-

erinär, dansare och flygvärdinna – men faktiskt inte fotomodell som värderas lika högt av både pojkar och flickor och avsevärt högre än den vuxna befolkningen. I de ungas skattning placeras fotomodell på plats 19, vilket kan ställas i relation till plats 39 i den ursprungliga rangordningen.

Utbildning tycks ha viss påverkan på hur yrken uppfattas avseende status. Det finns en tendens att bedömningen av status för högstatusyrken är högre bland högutbildade (eftergymnasial utbildning mer än tre år) och lägre för lågstatusyrken. Det omvända gäller dem med kortast utbildning, alltså att de skattar högstatusyrken lägre än de högutbildade och lågstatusyrken högre. Detta kan också avläsas i de olika utbildningsgruppernas totala medelvärden i bedömningen av yrkens status. I tabell 3.6 redovisas gruppernas minimi- och maximivärden. I tabellen framgår att de med en universitetsexamen om 3 år eller mer har både de lägsta medelvärdena som de högsta. Spännvidden mellan det lägsta värdet och det högsta i denna grupp uppgår till 7 poäng, vilket kan jämföras med 6,44 poäng hos de med lägst utbildningsnivå. Det tyder på att de med högst utbildning, i högre utsträckning, i sina uppfattningar om yrkens status bidrar till att polarisera rangordningen, i skillnaden mellan högt och lågt. De längst utbildade kan därmed sägas uppfatta ett mer stratifierat samhälle. Det bör dock påpekas att de inbördes rangkorrelationerna för de olika utbildningsgruppernas medelvärden ligger över 0,97, vilket åter tyder på mycket hög grad av samtycke i vilken status yrkena har i samhället, varför skillnader bör tolkas med försiktighet.

Tabell 3.6: Utbildningsnivå och minimi- och maximivärden av 100 yrkens statusmedelvärden samt medelvärdet av dessa 100 medelvärden.

Utbildning	Minimivärde	Maximivärde	Medelvärde av M
Folkskola grsk	1,82	8,26	5,04
Yrkesskola gysk	1,71	8,21	5,12
3 o 4 gysk	1,49	8,15	4,96
Univ mindre än 3 år	1,56	8,37	5,01
Univ mer än 3 år	1,47	8,47	5,03

Ett liknande mönster återfinns när uppskattad status ställs i relation till respondentens subjektiva klass, dvs. den samhällsklass man själv uppgivit sig tillhöra. Högstatusyrken ges högre status av dem som säger sig tillhöra tjänstemanna- och högre tjänstemanna-/akademikerfamilj, medan lågstatusyrken ges lägre status. Lågstatusyrken ges å andra sidan högre status av dem som säger sig tillhöra arbetarfamilj och jordbrukarfamilj. Samma mönster gäller även när vi använder den familj man uppger sig ha växt upp i. Däremot syns märkligt nog inte detta klassamband, när vi använder socialgrupp kategoriserat enligt de yrken som en dryg tredjedel av respondenterna uppgivit. Socialgrupp I har en något lägre rangkorrelation i förhållande till II och III jämförda med helhetens medelvärden. Om man arbetar i privat eller offentlig sektor tycks inte heller nämnvärt höra ihop med hur man ser på yrkens status. Det kan tolkas så att arbetsplats, arbetsor-

ganisation och arbetsvillkor tycks ha litet inflytande på uppfattningar om yrkesstatus.

För att kunna studera om skillnader i uppfattning är statistiskt säkra har vi gjort en analys av ett mindre urval yrken.² Sju yrken av de 20 gemensamma har valts ut för en analys av huruvida spridning i uppfattningar kan säkerställas. Detta mindre urval har gjorts dels på statistiskt underlag, dels på teoretiskt. Skådespelare, lantbrukare, sjuksköterska och polis har relativt höga standardavvikelser och därmed avvikelser i uppfattningar, vilket gör dem intressanta att studera närmare. Datakonsult är intressant eftersom det är ett nytt yrke. Barnskötare inkluderades som representant för ett kvinnodominerat lågstatusyrke. Slutligen ingår även verkställande direktör som uppvisar mindre avvikelser i uppfattning om status och som ett exempel på högstatusyrke. Dessa sju yrken skall studeras i förhållande till kön, ålder, subjektiv klass samt utbildningsnivå genom multipel regressionsanalys.

Regressionsanalyser med flera variabler ställer höga krav på det empiriska materialet vilket medfört att endast fyra yrken, lantbrukare, polis, sjuksköterska och skådespelare, analyserats genom OLS-regression. Verkställande direktör, datakonsult och barnskötare har istället analyserats med logistisk regression i vilken den beroende variabeln, här yrket, konstrueras som en dikotom variabel.³

I regressionsanalysen av de fyra första yrkena framkommer några statistiskt signifikanta skillnader (se tabell 3.7 på nästa sida). Kvinnor och män skiljer sig något åt i bedömningen av polis och lantbrukare där kvinnor tenderar att tilldela polis något högre status än män och lantbrukare något lägre. Ålder är statistiskt signifikant i alla fyra yrkena, och analysen visar att unga människor tilldelar skådespelare och polis något högre status än de äldre som premierar sjuksköterska och lantbrukare. Det är bara i exemplet polis som subjektiv klass ger signifikanta skillnader i uppfattning, vilket tycks vara ett yrke som anses ha högre status hos personer i arbetarklassen och lägre status bland högre tjänstemän. När det gäller utbildningsnivå tycks lägre utbildning höra ihop med lägre status för skådespelare och högre status för polis och sjuksköterska. Men tendenserna är här ganska otydliga.

I den logistiska analysen av de återstående tre yrkena i urvalet framträder också några skillnader. Här har bedömningarna av yrkesstatus som avviker från majoriteten analyserats i relation till bakgrundsvariablerna. I analysen studeras oddset för att ha en avvikande åsikt. En majoritet om 85,7 procent av respondenterna gav verkställande direktör ett värde mellan sju och nio och de resterande tilldelade statuspoäng som var under sju. Det stora flertalet, 86,3 procent, tilldelade datakonsult poäng mellan sex och nio, medan 13,7 avvek i uppfattning och bedömde yrkets status med ett värde mellan ett och fem. För verkställande direktör och datakonsult beräknas oddsen för att någon skall tilldela ett värde lägre än majoriteten (de som tycker att dessa yrken har lägre status

²Analysen återfinns i Ulfsson Eriksson (2006)

³Vid en logistisk regression beräknas oddset för att en individ med vissa egenskaper skall hysa en viss uppfattning. Oddset för att en grupp skall ha en viss uppfattning divideras med oddset för en annan grupp (dvs. referenskategori) varpå oddskvoter erhålls. Principen bakom logistisk regressionsanalys kallas maximum-likelihood-skattning och söker efter de regressionskoefficienter som beskriver det mest troliga mönstret utifrån de samband som noterats mellan oberoende och beroende variabler (Edling & Hedström 2003:186).

Tabell 3.7: Effekten av kön, ålder, subjektiv klass och utbildningsnivå på uppfattningar om fyra yrken. OLS-regression. Ostandardiserade regressionskoefficienter.

	Skådespelare	Polis	Sjuksköterska	Lantbrukare
Kön				
Man	- 0,08	- 0,45***	0,02	0,24**
Kvinna	0	0	0	0
Ålder				
	- 0,02***	-0,01**	0,02***	0,02***
Subjektiv klass				
Arbetare	- 0,01	0,29***	0,01	- 0,02
Tjänstemän (lägre)	0	0	0	0
Högre Tjänstemän akademiker	0,23	- 0,33**	- 0,06	- 0,07
Utbildning				
Grundskola	- 0,39**	0,13	0,20	0,17
2-år gymnasium el. Yrkesskola	- 0,06	0,29**	0,09	- 0,16
Gymnasium 3 år el. mer	0	0	0	0
Universitet el. Högskola mindre än 3 år	0,01	- 0,08	- 0,04	0,36**
Universitet el. Högskola mer än 3 år	0,02	- 0,19	0,06	0,16
Intercept	0,69***	0,64***	0,44***	0,29***
R ²	0,04	0,06	0,04	0,04

än flertalet). I barnskötarens fall är det omvänd logik: Vilket är oddset att man tilldelat yrket ett värde högre än majoriteten? I bedömningen av barnskötare angav 11,2 procent ett statusvärde över fem (dvs. 6-9) – det är dessa som har analyserats i relation till den övervägande majoritet som angav poäng mellan ett och sex.

Analysen visar att det förekommer statistiskt signifikanta skillnader i uppfattningen om status för yrkena verkställande direktör och barnskötare, däremot inte alls för datakonsult. I båda dessa yrken rör skillnaderna subjektiv klass, och i bedömningen av verkställande direktör har även utbildningsnivå en viss påverkan. Resultaten visar att det är relativt fler ur arbetarklass som tilldelar verkställande direktör ett lägre statusvärde jämfört med andra subjektiva klasstillhörigheter och ett högre värde till barnskötare. Liknande mönster finns för utbildningsnivå. Trots vissa statistiska skillnader i analysen av dessa sju yrken är ändå den sammanfattande tolkningen återigen att det råder tämligen stark konsensus i hur yrkens status uppfattas. De skillnader som förekommer är spridda och det är svårt att se tydliga tendenser och att dra mer allmänna slutsatser, vilket också får ses som viktiga resultat av undersökningen.

Sammantaget visar dessa analyser att människor tycks uppfatta yrkens status på ganska

Tabell 3.8: Effekten av kön, ålder, subjektiv klass och utbildningsnivå på tre yrken (oddskvoter).

	Verkställande direktör	Datakonsult	Barnskötare
Kön			
Män	1,01	1,23	1,02
Kvinnor	1	1	1
Ålder			
16-24	1	1	1
25-46	0,79	0,96	1,26
47-74	0,78	1,39	1,58
Subjektiv klass			
Arbetare	1	1	1
Lägre tjänstemän	0,61**	0,86	0,40***
Högre tjänstemän, akademiker	0,34**	0,77	0,31**
Utbildningsnivå			
Grundskola	1	1	1
2 år gymnasium, yrkesskol	0,43***	1,02	0,81
3 år el. mer gymnasium	0,47***	0,64	0,63
Universitet, högskola Mindre än 3 år	0,49**	0,711	0,66
Universitet, högskola Mer än 3 år	0,35**	0,64	0,79
Konstant	0,42***	0,163***	0,16***
Nagelkerke 's R ²	0,08	0,028	0,06

Kommentar: Referensgruppen är följande: Kvinna, mellan 16-24 år med arbetarklassfamilj som subjektiv klass och grundskola som högsta utbildning. Nagelkerke's R² beräknar ett pseudo R² (jfr OLS-regression) för att beskriva hur väl modellen beskriver data i urvalet (Edling & Hedström 2003:1291f). Signifikansnivåer: * = p < 0,05 ** = p < 0,005 *** = p < 0,001

likvärdiga sätt. Det finns mindre skillnader mellan vissa olika grupper, men överlag är överensstämmelsen relativt hög. Det är resultat som överensstämmer med tidigare studier av yrkesstatus (Reiss 1961; Treiman 1971; Wegener 1992; Nakao & Treas 1994).

Även i intervjuerna med fokusgrupper rangordnades yrkena på liknande sätt (se Ulfsdotter Eriksson 2006). De fyra fokusgrupperna fick i uppgift att tillsammans rangordna de 20 gemensamma yrkena. Till skillnad från enkätundersökningen rangordnades yrkena i relation till varandra med avseende på vilken status de uppfattades ha i samhället. Trots skilda tillvägagångssätt i enkätstudien och i fokusgrupperna blev överensstämmelsen stor. Rangkorrelationen uppgick till som minst 0,95, och som högst 0,98.

Den övergripande tolkningen av ovanstående rangordning av de hundra yrkena med hjälp av medelvärden är således att den är att uppfatta som en stark statushierarki, vilket tyder på att den svenska befolkningen i stort delar en värdegrund kring hur yrken uppfattas. Det kan kanske ses som ett slags kollektivt medvetande. Rangordningen är också ett uttryck för ett stratifierat samhälle, eller ett klassamhälle i en mer vardaglig och folklig betydelse. Hur dessa uppfattningar skapas och återskapas är en fråga som ligger utanför den här studien. Det ligger förstås nära till hands att hänföra detta till dagligt tal om yrken människor emellan, i media, i yrkesvägledningar, i utbildningar, i rekryteringar och anställningar liksom också i forskning som denna. Det sistnämnda utgör ju också därmed ett etiskt dilemma, när det gäller att på det här sättet redovisa yrkesrangordningar som i sig själva återskapar uppfattningar.

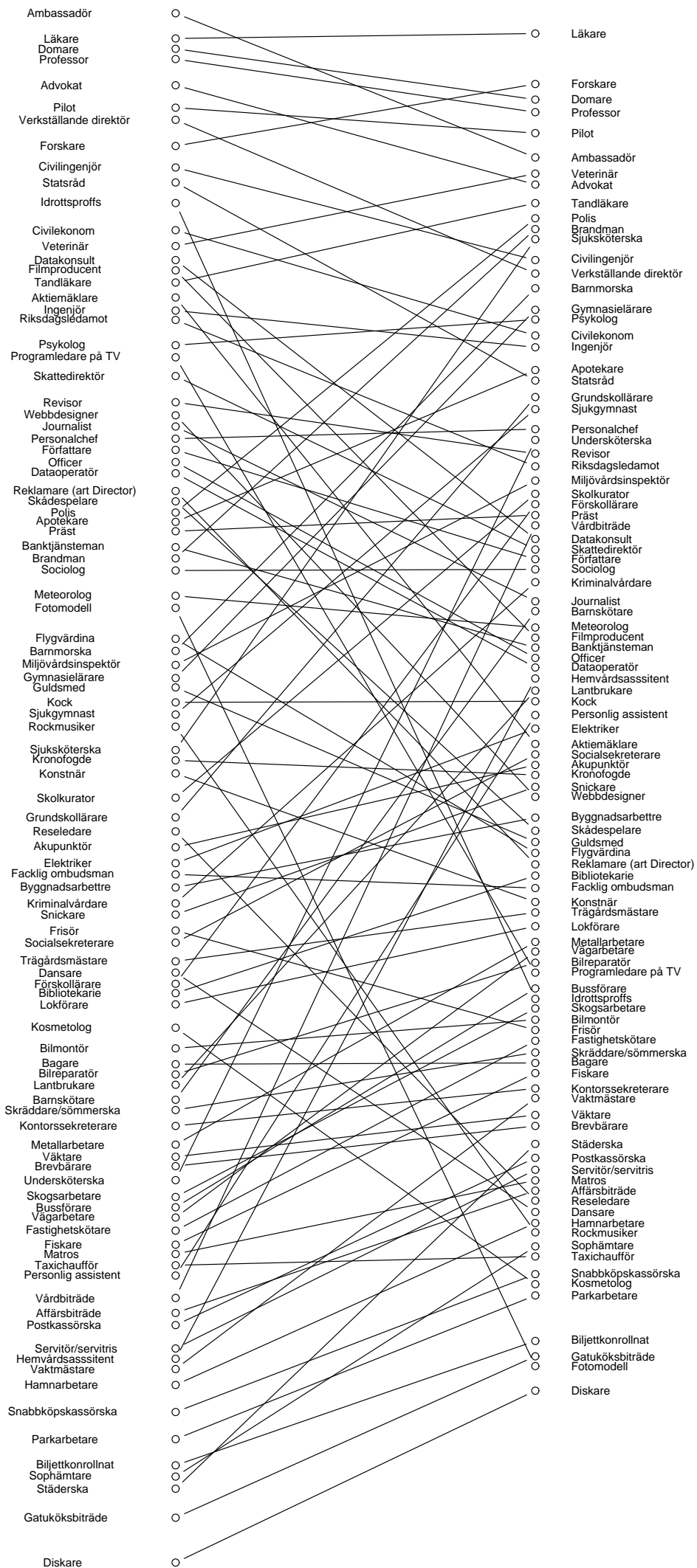
3.6 Skattning av den status yrken *borde* ha

I enkäten ombads respondenterna också att ta ställning till vilken status yrkena *borde* ha, alltså ett mer subjektivt mått på yrkens status. Den status som man uppfattar att yrkena har i samhället och den status de *borde* ha kan sägas utgöra skillnaden mellan samhällets normer och individuella värderingar. De genomsnittliga värdena av dessa alternativa uppfattningar skiljer sig mycket från hur man uppfattar att yrkena betraktas i allmänhet i samhället. Den ursprungliga frågan gav ett högsta medelvärde av de 100 yrkena för ambassadör på 8,32 och det lägsta för diskare på 1,66, vilket ger en spännvidd på 6,66. Frågan om vilken status yrkena *borde* ha gav ett högsta medelvärde för läkare 8,1 och lägsta för diskare 3,49, vilket ger en mindre spännvidd på 4,61. Rangkorrelationen mellan dessa två rangordningar uppgick till 0,77, vilket förvisso är ett ganska starkt sambandsmått allmänt sett men lågt i detta sammanhang, där korrelationerna brukar ligga över 0,90. Vari består skillnaden? Som frågorna ställdes bör det vara en skillnad mellan å ena sidan en samhällsnorm som man uppfattar men snarare tillskriver andra än sig själv. I skillnaden ligger också en fråga rättfärdighet. Vissa yrken anses överskattade och andra underskattade vad gäller deras status. I resonemang kring detta i fokusgrupperna laborerade man med en rad olika innehållsliga aspekter som visar att man växlar aspekter beroende på yrken. Detta i sin tur visar åter att yrkesstatus är ett sammansatt begrepp.

Skillnaden, och den lägre spännvidden mellan högt och lågt i yrkesstatus, kan också sägas vara ett uttryck för en jämlikhetssträvan eller utgöra en potential för ett mindre

stratifierat samhälle. Denna alternativa rangordning kan kanske därmed tolkas som en potential för samhällsförändring mot ett mera jämlikt samhälle. I följande tablå framgår status i samhället till vänster och den status yrkena borde ha till höger. Tablå illustrerar hur man uppfattar att yrkens status borde omstruktureras.

Tablå visar en möjlig omstrukturering av samhället att döma från allmänhetens åsikter. Högstatusyrken nedgraderas något, medan lågstatusyrken uppgraderas kraftigt. Några mera udda yrken i betydelsen att de är små och saknar direkt egen utbildning som idrottsproffs, filmproducent, aktiemäklare, programledare på TV, fotomodell och rockmusiker anser man borde ha klart lägre status. Men det gäller också sådana nyare yrken som datakonsult, webbdesigner, reklamare, reseledare och kosmetolog. Å andra sidan anses ett antal yrken huvudsakligen inom offentlig sektor som undervärderade och borde ha klart högre status som polis, brandman, sjuksköterska, barnmorska, grundskollärare, sjukgymnast, skolkurator, förskollärare, vårdbiträde, kriminalvårdare, barnskötare, hemvårdsassistent, personlig assistent och städerska. Sannolikt värderas där samhällsnytta eller allmännytta högt, vilket gör denna alternativa rangordning ligger närmare de funktionalistiska antagandena. Vi saknar här data från utländska studier som jämförelse.

Tabell 3.9: Skillnad mellan nuvarande status och ”den status (vissa) yrken borde ha”.

Rang	Yrke	Differens
Yrken som bör ha lägre status		
11	Idrottsproffs	-2,51
21	Programledare på TV	-1,78
5	Advokat	-0,76
39	Fotomodell	-2,11
Yrken som bör ha högre status		
41	Barnmorska	+1,28
44	Gymnasielärare	+1,24
48	Sjuksköterska	+1,86
52	Grundskollärare	+1,50
65	Förskollärare	+1,73
78	Undersköterska	+2,62
87	Vårdbiträde	+2,76
91	Hemtjänstassistent	+2,68
98	Städerska	+2,19

I tabell 3.9 ges några exempel på ”övervärderade” respektive ”undervärderade” yrken.

En högre status borde alltså särskilt yrken inom offentlig vård, omsorg och utbildning ha. Samtidigt ligger några högstatusyrken kvar i topp som läkare, domare, professor, pilot och ambassadör. Även här förekommer en del skillnader mellan kvinnor och män. Kvinnor skattar följande yrkens önskvärda status avsevärt högre än vad män gör: skolku-
rator, präst, vårdbiträde, kriminalvårdare, personlig assistent och facklig ombudsman. Det rör sig alltså mest om offentliga serviceyrken. Män skattar å andra sidan några typiskt manliga yrkens önskvärda status avsevärt högre än vad kvinnor gör: fiskare, bilreparatör och idrottsproffs. Uttryckt som rangkorrelationer mellan den samhälleliga statusen och den önskvärda hade män 0,81 och kvinnor 0,76, vilket visar att kvinnor har en mera avvikande subjektiv uppfattning. Men ändå är sambandet mellan mäns och kvinnors subjektiva uppfattningar räknat som rangkorrelation så starkt som 0,96, vilket ändå tyder på en hög samstämmighet även i fråga om vilken status yrken borde ha.

I fokusgruppsintervjuerna diskuterades vilken status yrkena borde ha i huvudsak i relation till hur nyttiga och viktiga de var för samhällets funktion och välmåga. Även i deras samtal var det ”onyttiga” yrken som programledare på TV och datakonsult och verkställande direktör som var föremål för en sänkt status medan yrken inom offentlig sektor, sjuksköterska, polis och barnskötare, borde skattas högre avseende status.

Vi har vidare provat en helt annan slags analys av yrkesstatus och respondenternas

egenskaper med hjälp av s.k. korrespondensanalys. Korrespondensanalys innebär att man beskriver korrelationer mellan olika variabler i termer av avstånd, och man kan därför visualisera relationerna mellan variabler i grafer. Avståndsskillnader mellan en variabel och två andra variabler kan sedan tolkas som att en variabel samvarierar mer med den variabel som den ligger närmast. De skillnader i samvariation som visualiseras en korrespondensanalys är dock alltid relativa; ett visst absolut avstånd, t.ex. 3 cm har ingen direkt motsvarighet i termer av en korrelationskoefficient, utan kan bara förstås genom att jämföras med andra avstånd i samma diagram. En av korrespondensanalysens styrkor är att man på ett överskådligt sätt kan se vilka variabler, eller fenomen, som ”hänger ihop” mest.

Diagrammet på följande sida visar hur politisk inriktning hänger ihop med vilka yrken man tycker borde ha högre status än vad de anses ha nu. Vi skiljer här på högerinriktade, vänsterinriktade (omkastade i diagrammet; högerinriktade till vänster) och de som uppger sig vara varken till höger eller till vänster.

Högerinriktade tenderar att tycka att webbdesigner, civilingenjör, ambassadör, VD, domare, idrottsproffs, civilekonom, kronofogde, revisor borde ha högre status, vilket man kan sluta sig till då dessa yrken i diagrammet ligger närmare högerinriktade än vänsterinriktade och de utan höger-vänsterinriktning.⁴ Vänsterinriktade anser att sociologer, dansare, miljöårsinspektörer och konstnärer bör ha högre status än vad de har nu. De som inte tar någon klar politisk ställning tenderar att vilja höja statusen hos följande yrken: Elektriker, snabbköpskassör, sophämtare, brandman, reseledare. Vad gäller klasskillnader kan man se en tydlig polarisering så att högerinriktade vill öka statusen på yrken i höga klasspositioner medan vänsterinriktade och de icke högervänsterinriktade värnar arbetarklassyrkena. Högerinriktade och vänsterinriktade är relativt eniga om statusen på höga politiska poster (riksdagsledamot, statsråd), medan de mindre politiskt inriktade tydligt uppfattar dessa yrken som övervärderade. Vad gäller kön syns inga tydliga mönster med undantag från att få eller inga av högerinriktades favoriter är kvinnodominerade. Kvinnoyrken i offentlig sektor varierar mellan att vara mer uppskattade bland de högerinriktade grundskollärare, barnmorska och bibliotekarie till att vara neutralt på en höger-vänster skala som i fallet förskollärare till att betraktas som mer undervärderade inom vänsterinriktade, vilket gäller för vårdbiträde, sjuksköterska och barnskötare, och i synnerhet för undersköterska och socialsekreterare. Med undantag från brandman, kriminalvårdare, sophämtare och parkarbetare (vilka alla är manligt dominerade) verkar de mindre politiskt inriktade kännetecknas av privat sektor.

3.7 Lämpliga yrkesval⁵

I enkäten ombads respondenterna att ange vilka av de bedömda yrkena som de ansåg var mest lämpliga för en ung man respektive en ung kvinna på ett liknande sätt som man ombads göra för en son år 1958. Urvalet yrken bestod av de 40 yrken de tidigare skattat statusen på. Svaren på denna fråga kan kanske säga något om hur betydelsefullt ett yrke är i rekommendationer, och svaren kan också säga något om klass- och könsmissiga val av vad som uppfattas vara bra yrke för en ung kvinna och en ung man. Om status har betydelse för valen vet vi knappast. Men resultaten kan i alla fall jämföras med statusrangordningen.

I tabell 3.10 på sidan 60 presenteras de 20 yrken som flest andel av respondenterna angav. Det finns inte något generellt framträdande mönster som stämmer överens med den tidigare redovisade statusrangordningen. Bland de mest valda yrkena förekommer både yrken som uppfattas ha hög status och yrken som anses ha lägre status i samhället. Det var exempelvis endast en liten andel, en procent, som ansåg att högstatusyrken som verkställande direktör och professor var lämpliga yrken för en ung man eller en ung kvinna. Medan åtta procent fann bilmontör vara ett passande yrke för en ung man och femton procent barnskötare bra för en ung kvinna. Som framgår är det i någon mån samma yrken som anses lämpliga för en ung man respektive en ung kvinna, med vissa

⁴SUBMHÖGER=upplever sig själv stå till höger i politiken, SUBMVÄNSTER=upplever sig själv stå till vänster i politiken, SUBMÖVR=upplever sig varken stå till höger eller vänster.

⁵Analysen återfinns även i Ulfsson (2006)

tämligen genusstereotypa skillnader.

Några yrken som av en större andel uppfattas vara passande för båda könen är advokat, läkare och civilingenjör. Dessa tre högstatusyrken kommer bland de fem mest valda för både en ung kvinna och en ung man och ser därmed ut att vara mycket populära och önskvärda. Det finns några mansdominerade yrken som endast ett fåtal ansåg bra för en ung kvinna men ett flertal tyckte vara lämpliga för en ung man. Byggnadsarbetare och bilmontör är två exempel med större skillnader. Elva procent tyckte att byggnadsarbetare är lämpligt för en ung man och åtta procent uppgav bilmontör. Ett kvinnodominerat yrke som uppfattas som lämpliga för en ung man, men av en mindre andel svarande är sjuksköterska (2%). Bara ett fåtal (under 1 %) angav frisör. Tretton procent ansåg däremot att sjuksköterska är lämpligt för en ung kvinna, och sex procent ansåg detsamma om frisör. Ett förvånande resultat är att sex procent ansåg att barnskötare är ett lämpligt yrke för en ung man.

En majoritet av respondenterna uppgav ett av fem yrken som lämpliga för en ung kvinna respektive en ung man. Dessa studeras mer ingående för att undersöka eventuella skillnader i uppfattningar i relation till de svarandes kön, utbildningsnivå och klasstillhörighet. De fem yrken som den största andelen svarande ansåg lämpliga för en ung kvinna var advokat, barnskötare, sjuksköterska, läkare samt civilingenjör. Det är således exempel på både mansdominerade som kvinnodominerade yrken samt ett numerärt jämställt yrke (läkare). I relation till status är det exempel på yrken som uppfattas ha hög status (läkare, advokat och civilingenjör), mer modest status (sjuksköterska) och låg status (barnskötare).

När uppfattningarna om vad som anses vara ett lämpligt yrke för en ung kvinna ställs i relation till respondenternas bakgrund framträder några procentuella skillnader. Män tycks ha mer traditionell inställning. Det är exempelvis en större andel män än kvinnor som finner sjuksköterska passande och en något större andel kvinnor än män som tycker att advokat, läkare och civilingenjör är lämpligt. Procentuellt sett framträder även skillnader i relation till klass där de från medelklassen (tjänstemän och akademiker) i större utsträckning förordar de tre professionsyrkena advokat, läkare och civilingenjör. Samma tendens tycks gälla när uppfattningar om lämpligt yrke fördelas över utbildningsbakgrund. Respondentens ålder tycks däremot ha mindre påverkan på uppfattningen om lämpligt yrke för en ung kvinna. Äldre och yngre har anmärkningsvärt nog ungefär samma bild av vilka yrken som är lämpliga framtidsyrken. De sex yrken som hamnade överst på listan i studien från 1958 om föräldrars åsikter om 25 givna yrken för sin son var: professor, verkställande direktör, lärare (folkskola, läroverk), skeppsredare, apotekare och kamrer. (Bland andra advokat och läkare fanns inte med som alternativ.)

Liknande skillnader i uppfattningar om lämpligt yrke för en ung man framkommer i tabell 3.12 på sidan 62. Där framgår vissa skillnader i relation till de svarandes kön där exempelvis en större andel kvinnor än män uppfattar advokat som lämpligt yrke. Det är dock, liksom ovan, större skillnader när uppfattningarna fördelas över respondenternas klass- och utbildningsbakgrund. Det är betydligt fler av de svarande från arbetarklass och med lägre utbildningsnivå som förordar bilmontör och byggnadsarbetare och fler i medelklassen som anser att särskilt civilingenjör befinner sig passande för en ung man.

Ett sätt att vidare studera huruvida dessa skillnader i uppfattning är statistiskt signi-

Tabell 3.10: Rangordningar av de mest lämpliga yrkena för en ung man respektive en ung kvinna. Förstahandsval (procent).

Yrken för ung man	procent	Yrken för ung kvinna	procent
Civilingenjör	19	Advokat	20
Advokat	15	Barnskötare	15
Byggnadsarbetare	11	Läkare	13
Läkare	8	Sjuksköterska	13
Bilmontör	8	Civilingenjör	12
Datakonsult	7	Frisör	6
Polis	7	Gymnasielärare	5
Barnskötare	6	Datakonsult	4
Gymnasielärare	5	Affärsbiträde	4
Brevbärare	3	Programledare TV	2
Sjuksköterska	2	Polis	2
Lantbrukare	2	Professor	1
Affärsbiträde	2	Verkställande direktör	1
Professor	1	Skådespelare	1
Verkställande direktör	1	Lantbrukare	1
Programledare TV	1	Brevbärare	1
Skådespelare	0*	Byggnadsarbetare	0*
Frisör	0*	Bilmontör	0*
Taxichaufför	0*	Taxichaufför	0*
Städerska	0*	Städerska	0*
Procent	98	Procent	101
Totalt antal	1204	Totalt antal	1193

Kommentar: 0* innebär att det kan finnas ett fåtal som angett yrket. Procentsatserna är avrundande till närmast liggande heltal.

Tabell 3.11: De fem mest lämpliga yrkena för en ung kvinna i förhållande till kön, utbildning, subjektiv klass samt ålder (procent).

	Advokat	Barn- skötare	Sjuk- sköter- ska	Läkare	Civiling.	Procent	Antal
Alla	28	20	19	18	16	101	864
Kön							
Kvinnor	30	19	15	19	17	100	453
Män	25	22	22	16	15	100	411
Utbildning							
Grund-, folk-, el. Realskola	19	30	26	18	7	100	182
Yrkesskola	31	23	24	13	9	100	163
3-4 år gymnasium	22	22	20	23	14	101	233
Mindre än 3 år Universitet, högskola	39	11	12	18	21	101	114
3 år el. mer Universitet, högskola	34	11	8	16	32	101	158
Klass							
Arbetare	24	30	24	17	6	101	340
Tjänstemän	33	13	16	19	19	100	223
Akademiker, Hg. tjänstemän	29	8	9	19	35	100	147
Ålder							
16-24	29	22	18	19	13	101	259
25-46	29	20	14	18	19	100	263
47-74	25	19	22	18	16	100	342

Kommentar: I ovanstående tabell är endast respondenternas förstahandsval bearbetade. I basen ingår de respondenter som har uppgett något av de fem lämpligaste yrkena. De som har angett annat yrke har bearbetats som bortfall. Jordbrukare och egna företagare har uteslutits på grund av lågt antal. Klass baseras på en subjektiv bedömning av den egna nuvarande familjen.

Tabell 3.12: De fem mest lämpliga yrkena för en ung man i förhållande till kön, utbildning, subjektiv klass samt ålder (procent).

	Civil- ingen- jör	Advokat	Byggnads- arb.	Läkare	Bil- montör	Procent	Antal
Alla	31	25	18	14	13	101	747
Kön							
Kvinnor	28	29	17	15	11	100	353
Män	34	22	18	12	14	100	394
Utbildning							
Grund-, folk-, el. Realskola	26	23	22	14	16	101	148
Yrkesskola, 2 år gymnasium	24	26	25	9	16	100	130
3-4 år gymnasium	30	19	20	16	15	100	217
Mindre än 3 år Universitet, högskola	34	37	9	12	8	100	90
3 år el. mer Universitet, högskola	43	26	10	15	7	101	153
Klass							
Arbetare	19	24	27	13	17	100	294
Tjänstemän	39	25	14	15	7	100	191
Akademiker, Hg. tjänstemän	46	27	4	16	6	99	135
Ålder							
16-24	27	25	17	16	15	100	246
25-46	30	24	22	10	14	100	213
47-74	35	26	16	14	10	101	288

Kommentar: I basen ingår endast de respondenter som har angivit något av de fem lämpligaste yrkena. De som angett annat yrke har bearbetats som bortfall.

fikanta är genom logistisk regression.⁶ I tabell 3.13 på nästa sida redovisas resultaten av de logistiska regressionerna. Resultaten skall uttydas som oddskvoter – chansen att en viss respondent med en viss bakgrund hyser en viss uppfattning i jämförelse med någon med annan bakgrund. Är det t.ex. högre odds att en person från arbetarklass uppfattar att barnskötare är ett mer passande yrke för en kvinna än en person ur högre tjänstemannafamilj? Genom att analysera utfallet i logistiska regressioner är det möjligt att fastställa skillnader för var och en av bakgrundsvariablerna. I analysen ser vi att det förekommer några statistiskt signifikanta skillnader.

Det är högre odds att män anser att sjuksköterska är ett lämpligt yrke för en ung kvinna än att en kvinna gör det. Vidare kan vi utläsa att vad gäller detta yrke är det även högre odds att äldre, 47-74 år, tycker att det är lämpligt jämfört med yngre, 16-24 år. Det är också lägre odds att en person med högre utbildning skall finna sjuksköterska som ett passande yrke för en ung kvinna än en med lägre utbildning. Överlag tycks det dock vara så att den bakgrundsvariabel som har störst inflytande på uppfattning om passande yrke är subjektiv klass som ger signifikanta utslag i fem fall och i tre yrken. Det är högre odds att personer från medelklass (högre tjänstemän och akademiker) i jämförelse med de från arbetarklass uppfattar yrken som civilingenjör och läkare som lämpliga för en ung kvinna. Det är också lägre odds att medelklassen finner barnskötare som passande, i jämförelse med arbetarklass.

När det gäller lämpliga yrken för en ung man är resultaten liknande. Det är i första hand subjektiv klass som tycks påverka uppfattningarna om vad som är ett passande yrke för en ung man. I tre yrken är det statistiskt säkerställda skillnader i uppfattningar. Liksom för de unga kvinnornas är det högre odds att lägre tjänstemän samt högre tjänstemän/akademiker i jämförelse med arbetare anser att civilingenjör är lämpligt för en ung man. De klassrelaterade uppfattningarna uttrycks även då det också är högre odds att arbetare i jämförelse med lägre och högre tjänstemän finner byggnadsarbetare och bilmontör lämpliga.

Sammanfattningsvis visar den logistiska analysen att det i huvudsak är subjektiv klass som påverkar hur uppfattningarna om lämpligt yrke för en ung människa fördelar sig. Analysen visar även att kvinnor tycks vara mindre traditionella än män i uppfattningar om vad som utgör ett lämpligt yrke, som t.ex. att kvinnor kan bli civilingenjörer och män sjuksköterskor.

⁶ Analysen har genomförts med logistisk regression då den beroende variabeln (lämpligt yrke) inte var kontinuerlig. I bearbetningen har den beroende variabeln konstruerats som en dikotom variabel (de som anser att yrke x är lämpligt respektive de som inte anser det). Analysen visar huruvida de oberoende variablerna (klass, kön, ålder och utbildning) har effekt på vilket yrke som anses vara mest lämpligt.

Tabell 3.13: Effekten av kön, ålder, utbildning och social klass på val av lämpligt yrke för en ung kvinna. Logistisk regression, oddskvoter.

	Advokat	Barn- skötare	Sjuk- sköter- ska	Läkare	Civil- ingen- jör
Kön					
Man	0,76	0,95	1,49*	0,83	0,97
Kvinna	1	1	1	1	1
Ålder					
16-24	1	1	1	1	1
25-46	0,75	1,20	0,91	1,25	1,45
47-74	0,95	1,13	1,72*	1,35	1,32
Utbildning					
Grundskola	1	1	1	1	1
2-årigt gymnasium, Yrkesskola	1,77*	0,77	1,10	0,67	1,44
Gymnasium 3 år el. mer	0,93	0,77	0,93	1,09	1,58
Universitet mindre än 3 år	1,98*	0,50	0,72	0,75	1,83
Universitet mer än tre år	1,88	0,56	0,40*	0,51	2,14
Subjektiv klass					
Arbetare	1	1	1	1	1
Lägre tjänstemän	1,48	0,49**	0,84	1,41	3,11***
Högre tjänstemän, akademiker	1,05	0,36**	0,65	1,91*	5,93***
Konstant	0,20***	0,29***	0,14***	0,13***	0,03***
Nagelkerke's R ²	0,04	0,06	0,06	0,02	0,15

Signifikansnivåer: * = $p < 0,05$ ** = $p < 0,005$ *** = $p < 0,001$

Tabell 3.14: Effekten av kön, ålder, utbildning och social klass på val av lämpligt yrke för en ung man. Logistisk regression, oddskvoter.

	Civil- ingenjör	Advokat	Byggnads- arb.	Läkare	Bil- montör
Kön					
Man	1,64**	0,94	1,24	0,95	1,35
Kvinna	1	1	1	1	1
Ålder					
16-24	1	1	1	1	1
25-46	0,753	0,90	1,34	0,43*	0,91
47-74	1,31	1,24	0,99	0,85	0,86
Utbildning					
Grundskola	1	1	1	1	1
2-årigt gymnasium, Yrkeskola	1,19	1,23	1,19	0,93	0,73
Gymnasium 3 år el. mer	1,32	0,96	1,23	1,23	0,83
Universitet > 3 år	1,26	1,68	0,73	1,00	0,60
Universitet < 3 år	1,29	1,28	1,56	0,96	0,63
Subjektiv klass					
Arbetare	1	1	1	1	1
Lägre tjänstemän	2,47***	0,97	0,47**	1,34	0,46**
Högre tjänstemän, akademiker	3,27***	1,18	0,14***	1,72	0,47
Konstant	0,08***	0,15***	0,14***	0,11***	0,13***
Nagelkerke's R ²	0,10	0,01	0,07	0,03	0,04

Signifikansnivåer: * = $p < 0,05$ ** = $p < 0,005$ *** = $p < 0,001$

4 Att förklara yrkesstatus ¹

Vad är det då som kan förklara yrkesstatus? Vad består den av, eller vad är det som ger status till yrken? Vi ska använda två huvudsakliga sätt att förklara. Det första är det subjektiva som baseras på allmänhetens och respondenternas uppfattningar som de angav i enkäten. Detta baseras på de föregående beskrivande resultaten. Det andra är det objektiva som baseras på yrkens mer faktiska egenskaper som t.ex. medellön och könssammansättning. De två mer objektiva egenskaper som hör ihop med yrkesstatus är inkomst och utbildningsnivå. Det framkom dels genom analysen av rangordningen av yrken men även i tidigare forskning (Reiss 1961; March 1971; Haller & Bills 1979). I NORC-studien visades även andra faktorer ha betydelse för status (Reiss 1961). De faktorer som framkom där som skäl till att tilldela ett yrke den högsta möjliga statusen är i stort sett desamma som de 14 kriterier som respondenterna i föreliggande undersökning uppmanades att ta ställning till och som presenteras i tabell 4.1 på följande sida. I enkäten ombads respondenterna också att ange hur de uppfattade de 20 yrkena med avseende på fem definierade yrkesegenskaper; lönenivå, inflytande, nytta i samhället samt fysiskt och psykisk ansträngning i yrket. Resultaten på dessa frågor redovisas i föreliggande avsnitt och de ger ytterligare kännedom om vilka aspekter som har betydelse för hur yrken uppfattas och vad som ger dem status.

4.1 Uppfattningar om status

Respondenterna ombads ta ställning till hur stor betydelse de uppfattade att 14 olika kriterier i allmänhet har för yrkesstatus, alltså inte relaterat till specifika yrken. Svartalternativen bestod av en femgradig ordinalskala: mycket stor betydelse, ganska stor betydelse, någon betydelse, liten betydelse, ingen betydelse. I tabell 4.1 redovisas svaren på dem som har svarat mycket stor till ganska stor betydelse. Där framgår att hög lön är den faktor som en majoritet (84 %) anser vara av stor betydelse. Med betydelse avses här att de hör samman med eller är knutna till varandra. Lön eller inkomst kan vara både en orsak till och ett resultat av status. Många egenskaper hos yrken är antagligen samverkande med status på det sättet.

Ytterligare faktorer som anses betydelsefulla är goda karriärmöjligheter, att yrket kräver stor skicklighet, att det är fritt och självständigt samt mycket ansvarsfullt. Upp emot 80 procent av respondenterna tycker att detta är mycket eller ganska viktigt. Något färre, runt 70 procent, anser att stort inflytande och att yrket kräver hög moral och ärlighet är av stor vikt för yrkesstatus. Ett anmärkningsvärt utfall i tabell 4.1 är att endast 49 procent anser att en lång utbildning är viktig för yrkesstatus. Det är ett resultat

¹ Analysen återfinns även i Ulfsson (2006).

Tabell 4.1: Viktighetsbedömningar av kriterier för status, mycket och ganska mycket i procent.

Rang	Kriterier	Alla	Antal
1	Ger hög lön	84	1758
2	Ger goda karriärmöjligheter	79	1722
3	Kräver stor skicklighet	78	1726
4	Är fritt och självständigt	78	1743
5	Är mycket ansvarsfullt	77	1746
6	Kräver ärlighet och hög moral	72	1734
7	Ger stort inflytande	69	1711
8	Är nyttigt för samhället	61	1729
9	Ger hjälp till andra	56	1728
10	Kräver lång utbildning	49	1725
11	Kräver lång erfarenhet	45	1725
12	Kräver stor arbetsinsats	45	1714
13	Är populärt	38	1724
14	Är manligt dominerat	23	1653

som delvis går emot resultaten från analysen av rangordningen, som visade att yrkenas faktiska utbildningsnivå hörde ihop med yrkesstatus. Vidare menade endast 23 procent att en manlig dominans var betydelsefull för yrkesstatus.

En faktoranalys² av de 14 kriterierna visade att dessa grupperade sig i två tydliga dimensioner.³ Det tyder på att de hör ihop på ett systematiskt sätt som haft betydelse när respondenterna bedömt dem. De dimensioner som visar sig här har kallats ”Det goda arbetet” respektive ”Det lönsamma arbetet” till följd av karaktären på de kriterier eller variabler som ingår i desamma. Den första dimensionen ” Det goda arbetet” samlar sju av kriterierna för status. Det gemensamma för dessa är att de handlar om förutsättningar och krav i yrket, lång erfarenhet och stor arbetsinsats, men också faktorer som

²I en faktoranalys studeras hur uppfattningar samvarierar. Det möjliggör att statistiskt skapa dimensioner för en vidare analys. Ett grundläggande antagande i faktoranalys är att det förekommer latent variabler (Mårdberg 1969:66f). Det innebär att de inte är observerbara utan dolda men har betydelse för respondenternas bedömningar. De manifesta variablerna i föreliggande fall är de 14 betydelsefaktorerna för status.

³ De 14 betydelsefaktorerna laddas i två tydliga dimensioner (se tabell 4.2 på nästa sida). Två av de 14 kriterierna laddar utanför: krav på lång utbildning och att yrket är fritt och självständigt. Dessa variabler har valts bort från den vidare analysen.

anses betydelsefulla för att utöva ett gott arbete, såsom exempelvis ärlighet och moral och ansvarsaspekter. Den andra dimensionen samlar sådana kriterier som anknyter till belöningar av olika slag. Det handlar både om ekonomiska belöningar (hög lön, möjlighet till karriär) och belöningar av mer symbolisk art som popularitet. Dessutom ingår här variabeln att yrket är manligt dominerat.

Tabell 4.2: Faktoranalys på kriterier för status, principalkomponentanalys med varimaxrotation).

Yrket...	Dimension 1 Det goda arbetet	Dimension 2 Det lönsamma arbetet
Kräver lång erfarenhet	0,726	
Kräver stor arbetsinsats	0,726	
Är nyttigt för samhället	0,706	- 0,325
Ger hjälp till andra	0,682	- 0,379
Kräver ärlighet och hög moral	0,676	- 0,378
Är mycket ansvarsfullt	0,670	0,163
Kräver stor skicklighet	0,579	0,200
Ger stort inflytande	0,146	0,712
Ger hög lön		0,673
Är populärt		0,651
Ger goda karriärmöjligheter		0,636
Är manligt dominerat	-0,124	0,613
Kräver lång utbildning	0,490	0,492
Är fritt och självständigt		
Förklarad varians (%)	25,3	20,5

Sammanlagt förklarar de två tydliga dimensionerna i tabell 4.2 ungefär 45 procent av variationen i hur uppfattningarna fördelar sig. Det är relativt svagt förklarad variation som i sig kan tyda på att dessa kriterier har låg betydelse i vad som uppfattas vara av vikt för yrkesstatus, det vill säga, det finns andra kriterier av stor betydelse. Det kan även vara så att olika yrken förvärvar status till följd av skilda yrkesegenskaper, vilket gör det svårt att sammanfatta yrkesstatus i ett bestämt antal faktorer. Diskussionerna i fokusgrupperna visade just att vissa egenskaper knyts starkare till vissa yrken än andra.

De två dimensionerna i ovanstående faktoranalys har, inom ramen för en C-uppsats i sociologi, tolkats som postmaterialistiska respektive materialistiska värderingar (Lindblad 2002; jfr Inglehart 1990). De postmaterialistiska värderingarna motsvarades av dimensionen "Det goda arbetet" då de uttrycker icke-materiella värden och riktas som

självförverkligade och livskvalité som antas efterfrågas mer i en postmateriell tid medan den andra dimensionen fångar de mer materiella och ekonomiska aspekterna av ett yrke (Lindblad 2002). Ett grundantagande i denna uppdelning är att i en tid där materiella behov är tillgodosedda skapas utrymme för att tillfredställa icke-materiella behov. I Lindblads (2002) bearbetning sökte han svar på huruvida ungdomar som besvarat enkäten uppvisade uppfattningar som kan relateras till de post-materialistiska föreställningarna och därmed visa en förskjutning mellan generationerna. Analysen visade dock anmärkningsvärt nog att det snarare var de äldsta respondenterna som framhöll post-materiella uppfattningar kring vad som ger yrken hög status. De unga riktade sina preferenser mot de faktorer som samlas i dimensionen materialistiska.

I en analys av dessa dimensioner visade det sig också att män och högutbildade (mer än 3 år på universitet/högskola) i högre utsträckning uppfattade att dimensionen "Det goda arbetet" var av vikt för ett yrkes status, samt att ju äldre respondenten var desto högre chans att han eller hon delar denna uppfattning (Ulfsdotter Eriksson 2006). Detta är resultat som tyder på att de som redan tillskansat sig bättre materiella fördelar i större uträkning uppfattar mindre materiella aspekter av yrkeslivet som statusfyllda.

I enkäten ställdes också, som nämndes ovan, fem frågor där respondenterna tog ställning till hur de uppfattade de 20 yrkena var för sig avseende: yrkets nytta i samhället, huruvida yrket var fysiskt eller psykiskt krävande, yrkenas lönenivå samt yrkets inflytande i samhället. Dessa fem kriterier ger ytterligare inblick i förhållandet mellan hur yrken uppfattas och vad som ger ett yrke status.

4.2 Uppfattad lönenivå, inflytande och nytta i samhället

Respondenterna ombads ta ställning till hur hög lön de ansåg att utövare i de 20 gemensamma yrkena hade. Svartalternativen angavs på en skala där 1 motsvarade "under 10.000 kronor/månad" och 9 "över 50.000 kronor/månad". Svaren har bearbetats som medelvärden och en rangordning utifrån uppfattad lönenivå presenteras i tabell 4.3 på nästa sida och jämförs med uppfattad status. Sambandet mellan de båda rangordningarna uppgår till 0,96 vilket vittnar om mycket högt samband mellan uppfattad lön och uppfattad status.

En relativt god överensstämmelse finns även när det gäller uppfattning av inflytande och status. När rangordningarna av dessa två faktorer jämförs uppgår korrelationen till 0,95. Sett till yrkenas placeringar ser vi också att det är samma tio yrken som in-tar toppplaceringarna, även om ordningen dem emellan är något omkastad i jämförelse med statusrangordningen. Polis är det enskilda yrke som mest markant förändrar sin placering. Det är ett yrke som uppfattas ha högre inflytande än status.

Att yrket är nyttigt i samhället uppfattas av 61 procent som mycket eller ganska viktigt för status. Det är även ett kriterium som angavs som skäl för att tilldela högsta möjliga status i NORC-studien från 1947 (Reiss 1961:32). I tabell 4.4 på sidan 72 har de 20 yrkena rangordnats utifrån uppfattad nytta i samhället. Här framgår skillnader i vilka yrken som uppfattas ha status respektive vilka som uppfattas som nyttiga. Några yrken inom offentlig sektor förbättrar sina placeringar nämnvärt: polis, sjuksköterska

Tabell 4.3: Rangordning av 20 yrken utifrån status i samhället, uppskattad lönenivå, inflytande samt nytthet i samhället (rangkorrelation).

Status	Lönenivå	Inflytande	Nyttigt
Läkare	Verkställande direktör	Advokat	Läkare
Professor	Advokat	Läkare	Polis
Advokat	Läkare	Professor	Sjuksköterska
Verkställande direktör	Professor	Verkställande direktör	Gymnasielärare
Civilingenjör	Datakonsult	Polis	Advokat
Datakonsult	Civilingenjör	Programledare TV	Professor
Programledare TV	Programledare TV	Civilingenjör	Barnskötare
Skådespelare	Skådespelare	Datakonsult	Lantbrukare
Polis	Polis	Gymnasielärare	Civilingenjör
Gymnasielärare	Byggnadsarbetare	Skådespelare	Verkställande direktör
Sjuksköterska	Gymnasielärare	Sjuksköterska	Byggnadsarbetare
Byggnadsarbetare	Sjuksköterska	Lantbrukare	Datakonsult
Frisör	Bilmontör	Byggnadsarbetare	Brevbärare
Bilmontör	Lantbrukare	Barnskötare	Städerska
Lantbrukare	Frisör	Frisör	Affärsbiträde
Barnskötare	Taxichaufför	Brevbärare	Bilmontör
Brevbärare	Brevbärare	Bilmontör	Taxichaufför
Taxichaufför	Barnskötare	Taxichaufför	Frisör
Affärsbiträde	Affärsbiträde	Affärsbiträde	Skådespelare
Städerska	Städerska	Städerska	Programledare TV
r_s	0,96	0,95	0,42

och gymnasielärare uppfattas vara nyttiga för samhället men samtidigt ha lägre status. Verkställande direktör, skådespelare och programledare är några yrken som anses ha relativt hög status men som förknippas med lägre grad av samhällsnytta. Den beräknade rangkorrelationen uppgår till 0,42, vilket tyder på en låg samstämmighet mellan nytta och status.

4.3 Psykiskt och fysiskt ansträngande

Yrken som betraktas som fysiskt ansträngande förknippas med lägre status (Reiss 1961:11). Det är yrken med förekomst av tunga lyft, högt och hårt arbetstempo och monotona rörelse (Orban 2003). Psykiskt ansträngande yrken innebär exempelvis att arbetet kräver koncentration och stort ansvar. I enkäten bedömde respondenterna de 20 yrkena utifrån hur psykiskt och fysiskt ansträngande de ansåg att yrkena var. Liksom i ovanstående tabeller jämförs uppfattningarna med statusrangordningen för att utröna dessa aspekters betydelse för status. Fysisk ansträngning och status har en negativ korrelation (-0,61). Det framgår även i de båda rangordningarna att ordningen av yrken är märkbart omkastad. Yrken som förknippas med låg status rangordnas högt i fråga om fysisk ansträngning. Omvänt associeras yrken med hög status med liten fysisk ansträngning. Sambandet mellan psykisk ansträngning och status går i positiv riktning men är inte lika högt som vad gäller lönenivå och inflytande, utan uppgår endast till 0,61. Det finns ett visst samband men inte lika starkt. Bland de yrken som förknippas med psykiska påfrestningar återfinns läkare, polis, sjuksköterska och gymnasielärare i toppen. Samtliga verksamma inom offentlig sektor och så kallade människoyrken.

Sammanfattningsvis anser respondenterna att det vi kallar det lönsamma arbetet med hög lön, goda karriärmöjligheter och stort inflytande ger hög status. Nyttighet i samhället och fysisk och psykisk ansträngning anses inte ha lika stor betydelse för yrkesstatus.

4.4 Yrkens egenskaper och status

Ett annat sätt att förklara yrkesstatus är att se på yrkens mer faktiska egenskaper som t.ex. medelinkomst och könssammansättning (jfr Marsh 1971). Vi har samlat några sådana uppgifter om flertalet av de hundra yrkena i vårt urval och presenterar dem här. Vi börjar med inkomst som var den faktor som respondenterna i enkäten angav som den mest betydelsefulla för status. Medelinkomsten före skatt för hela urvalet låg vid början av 2000-talet på 23.700 kronor i månaden med en variation från diskarens 14.100 kronor/månad till statsrådets 82.000 kronor/månad. De 22 yrken vi räknar som professionella hade en medellön per månad om 28.000, från ca 20.000 kronor/månad för yrken med kvinnlig majoritet eller dominans som lärare, barnmorskor, sjuksköterskor och bibliotekarier upp till läkarnas genomsnittliga månadslön på 41.000 kronor. Rangkorrelationen mellan statusmedelvärde och inkomst för samtliga yrken var 0,72, och för professionella yrken 0,88 jämfört med 0,67 för övriga yrken. Det är alltså ett klart

Tabell 4.4: Rangordning av 20 yrken efter status, fysisk samt psykisk ansträngning (rangkorrelation).

Status	Fysisk ansträngning	Psykisk ansträngning
Läkare	Lantbrukare	Läkare
Professor	Byggnadsarbetare	Polis
Advokat	Städerska	Sjuksköterska
Verkställande direktör	Polis	Gymnasielärare
Civilingenjör	Sjuksköterska	Advokat
Datakonsult	Bilmontör	Barnskötare
Programledare TV	Brevbärare	Verkställande direktör
Skådespelare	Barnskötare	Professor
Polis	Affärsbiträde	Civilingenjör
Gymnasielärare	Läkare	Skådespelare
Sjuksköterska	Frisör	Datakonsult
Byggnadsarbetare	Skådespelare	Programledare TV
Frisör	Gymnasielärare	Affärsbiträde
Bilmontör	Taxichaufför	Lantbrukare
Lantbrukare	Civilingenjör	Taxichaufför
Barnskötare	Professor	Städerska
Brevbärare	Verkställande direktör	Frisör
Taxichaufför	Programledare TV	Byggnadsarbetare
Affärsbiträde	Datakonsult	Bilmontör
Städerska	Advokat	Brevbärare
r_s	-0,61	0,61

starkare samband mellan status och lön bland de professionella yrkena, när vi räknar dit grundskollärare, socialsekreterare och bibliotekarier som ligger på den nedre halvan av statusrangordningen med låga löner. Medellönen för yrken med manligt flertal (60% och fler män) var 24.400 och för yrken med kvinnligt flertal 19.300 och för jämställda yrken, varav de flesta tillhör professionella, 27.200 kronor.

Utbildning är en annans faktor av betydelse för status. Enligt allmänhetens skattning hamnade den dock bara på tionde plats. För 32 yrken har vi uppgift om antal utbildningsår, och sambandet mellan den variabeln och statusmedelvärdet ligger på 0,49, vilket är förhållandevis lågt. När vi istället använder ISCO:s fyra kravnivåer som ett grövre mått på utbildning ligger det för samtliga hundra yrken på 0,65, av vikt för status men alltså något svagare än inkomsten. Yrken med manlig majoritet eller dominans har i genomsnitt något lägre utbildning än yrken med kvinnlig majoritet eller dominans.

Könssammansättning är en tredje faktor av betydelse. Enligt allmänheten bedöms den dock ha lägst betydelse av de fjorton givna faktorerna. Jämställda yrken har ett statusmedelvärde på 5,64, de med manlig majoritet eller dominans på 5,28 och de med kvinnlig majoritet eller dominans på 4,31. Rangkorrelationen visar också bara ett svagt omvänt samband på -0,19 bland samtliga. Bland de professionella är dock sambandet avsevärt starkare -0,73, vilket åter främst förklaras av kvinnlig majoritet eller dominans bland lärare, socialsekreterare och bibliotekarier, vilka har avsevärt lägre status än professionella yrken med manlig majoritet eller dominans som professorer, advokater och civilingenjörer.

Ulfsson Eriksson (2006) fann dock i en regressionsanalys av de 100 yrkena att andelen kvinnor i ett yrke hade en negativ påverkan om yrkets placerats bland de 50 högst rangordnade yrkena och därmed hade ett statusmedelvärde över fem. Däremot påverkade inte andelen kvinnor alls i de 50 lägst rangordnade yrkena. Kön tycks således ha betydelse bland yrken med relativt sätt hög status. Analysen visade också att utbildning och lön har statistiskt säkerställd positiv effekt på status.

I en svensk studie baserad på andra enkätdata och givna yrkesstatuskategorier visade sig statusen vara högst i jämställda yrken (45% kvinnor) och lägst i yrken med ca 65 eller 85 procent kvinnor (Magnusson 2008:6). Lägst status hade manligt dominerade yrken. Kvinnor var överrepresenterade i icke-manuella yrken, som i allmänhet har högre status. Män var å andra sidan överrepresenterade i både manuella och icke-manuella högstatusyrken, vilket skapar det icke-linjära sambandet och en mindre skillnad mellan könen.

Ett yrkes status kan också visa sig i hur det efterfrågas inom utbildningen. Antal sökande per utbildningsplats är en indikator på det. Då ska man förstås komma ihåg att utbildningsplatsernas antal varierar mycket över tid. Vidare begränsas de just i professionella högstatusutbildningar som i t.ex. läkarutbildningen och juristutbildningarna. För de 52 yrken vi har uppgift om antal sökande per plats från år 2002 låg veterinärutbildningen högst med 11,5 sökande och utbildning till undersköterska respektive hemvårdsassistent på 1,1. Den gav dock inte högre samband med statusmedelvärde än 0,44, vilket delvis förklaras av att antalet sökande till sjukgymnast- och socionomutbildningen var relativt stort.

5 Avslutande sammanfattning

5.1 Begreppen yrke och status

Yrke är ett viktigt begrepp i vardagslag. Yrke är ett mål för en stor del av människors utbildning och utbildningstid. Det spelar en stor roll för människors försörjning och placering i arbetsorganisationer, vilket i sin tur bestämmer livsstil och klasstillhörighet. Yrke skapar också delvis människors identitet jämte tillhörighet i andra organisationer och sammanhang. Yrke är vidare ett centralt begrepp i kategorisering av människor i allmänhet i likhet med ålder, kön, klass och etnicitet, eftersom det anger både vad man gör och vem man är. Om yrken finns ofta en rad ganska bestämda och beständiga uppfattningar och föreställningar som förmedlas i vardagsprat och i en mängd andra mer institutionella sammanhang. Yrke används också som kategori i offentlig statistik och ligger till grund för en rad andra kategoriseringar. Yrke utgör därför ett centralt begrepp i samhällsvetenskaplig forskning och särskilt i arbetsmarknads- och arbetssociologi samt utbildnings-, yrkes- och professionssociologi. Yrke är det viktigaste begreppet i detta projekt och i denna rapport.

Status är detsamma som anseende. I denna rapport och i det föregående projektet behandlas det synonymt med prestige som är den vanligare termen i engelskan. Status baseras på olika former av eller kombinationer av materiella eller symboliska resurser – ofta väldigt diffust vilka. Så utgör t.ex. ägande och plats i produktionsorganisationer ingen särskild resurs som när det gäller klassbegreppet. Hur status förknippas med yrken är temat för denna rapport. Den handlar framförallt om hur yrkesstatus uppfattas av människor. Rapporten presenterar data om allmänhetens uppfattningar om eller attityder till vissa yrkens status. Uppfattningar består dels av vad man vet eller inte om en sak eller företeelse, dels av hur man värderar den. Att ange anseende är ju just att värdera, och det ligger till grund för att rättfärdiggöra eller legitimera vad som bör tillfalla det som värderas – i detta fall vissa yrken.

5.2 Tidigare studier av yrkesstatus

Studier av yrkesstatus ingår i studier av stratifikation och rörlighet till skillnad från studier och teorier om klass. Vi har hämtat modeller från amerikanska och andra internationella studier och jämför en del av resultaten. Det är också två svenska studier som vi utgått från (Carlsson 1958; Furåker m.fl. 1997) samt en senare som vi också kan jämföra med (Magnusson 2008). Ett huvudsakligt resultat från tidigare internationell forskning är att det råder en stor överensstämmelse över tid och mellan både samhällen och olika befolkningsgrupper vad gäller uppfattningar om yrkens status. Sambanden

visar sig höga och variationerna små och relativt oberoende av respondenternas egenskaper. Stöd för dessa resultat har ofta tagits i funktionalistiska teorier om hur arbetsdelningen i samhällen fungerar och vilka krav och belöningar som hör ihop med yrkespositioner. Hög överensstämmelse är också ett övergripande resultat i vår studie, visat med hjälp av medelvärden och med små och ofta insignifikanta skillnader mellan grupper. Yrkesuppfattningarna i Sverige följer i stort sett tidigare studiers resultat. Överlag överensstämmer alltså yrkesstatusrangordningen med tidigare konstruerade rangordningar. De likheter vår studie visar i jämförelse med tidigare studier belägger på så vis redan klargjorda resultat, alltså att uppfattningar om yrkesstatus i västvärlden är ett stabilt fenomen (Nakao & Treas 1994; även Treiman 1977). Stabiliteten visar sig framförallt i att olika grupper i samhället tycks uppfatta yrkesstatus på likvärdiga sätt. Kvinnor och män, unga och gamla delar i stort sett uppfattningar om yrkesstatus. Det förekommer vissa mindre skillnader som vi ska sammanfatta nedan, men de påverkar inte den gemensamma rangordningen av status särskilt mycket.

5.3 Studien 2002

Valet av yrken ur den totala populationen på ca 6000 avsågs någorlunda representera yrken inom olika sektorer, i olika kvalifikationsnivåer, med olika status och med olika sammansättning. Den svenska arbetsmarknaden är särskilt starkt könssegregerad, därför är det en svår uppgift. Vidare hade vi yrken från tidigare studier som vi ville jämföra med. En annan svår sak gällande yrken är vilken specifikationsnivå man skall välja. Urvalet här ligger på en hög och allmän nivå, t.ex. läkare, grundskollärare och hamnarbetare. En enkät sändes ut till drygt 3000 personer i den svenska befolkningen med ett överurval för åldersgruppen 16-24 år. Svarsfrekvensen stannade på 60 procent (se teknisk rapport i bilaga). Enkäten kompletterades med intervjuer och avlyssning av fyra fokusgrupper med uppgift att rangordna de 20 yrken som utgjorde det gemensamma urvalet yrken i enkäten. Den sammanfattande resultatredovisningen nedan följer i huvudsak de åtta frågorna som ställdes i början på första kapitlet.

5.4 Hundra yrkens status i Sverige 2002

Enkätens första fråga lød: "Ange för varje yrke hur det värderas i samhället vad gäller status." Den niogradiga skalan reducerades med hjälp av medelvärden för varje yrke som därmed kunde sättas in i en rangordning. I den hamnade ambassadör, läkare och domare överst och diskare, gatuköksbiträde och städerska längst ner. Bland andra yrken som rangordnas högt i Sverige i början av 2000-talet återfinns i huvudsak traditionella högstatusyrken såsom professor, advokat, civilingenjör, journalist och revisor. Yrken som uppfattas ha låg status är exempelvis brevbärare, undersköterska, affärsbiträde och sopåkare. Även dessa yrken rankas lågt i andra studier. Denna rangordning överensstämmer ganska väl med den klassifikation av yrken på yrkesområden enligt utbildningskrav som finns i SSK.

Vid en jämförelse av ett mindre antal yrken i en svensk studie från 1958 tycks yrkeshierarkin i Sverige ha förändrats något. Sambandet mellan dessa rangordningar visade sig ganska låg ($r=0,69$). Samhällets stratifiering verkar också ha ökat under åren genom att skillnaderna mellan lågstatus- och högstatusyrken var större, fler yrken fick lägre status än de som fick högre status, och avstånden mellan olika yrken hade också blivit större. Skillnaderna i uppfattningar om yrkesstatus över tid inom landet har dels sin förklaring i att flera yrken i den tidigare studien angavs som egna företagare istället för anställda, vilket kan ha bidragit till högre värderingen. Det kan även vara ett utfall av olika tider – att vi trätt in i ett postmodernt samhälle vilket bidrar till något skiftande föreställningar kring yrken och yrkens status. Dock bör skillnaderna mellan de två svenska studierna tolkas med försiktighet då dessa har haft olika tillvägagångssätt och materialen i den meningen inte är direkt jämförbara. Ökade löneskillnader skulle kunna vara en förklaring till ökad eller utsträckt stratifiering, eftersom lön är en sak som hör nära ihop med status. Vissa data tyder dock inte på någon sådan ökad skillnad för åren 1958 och 2002. I en rapport visar sig t.ex. en liten elit ha löner som utgjorde drygt elva gånger en industriarbetarlön både 1950 respektive 2002, och lägre på 70- och 80-talen (Makteliten 2009:20). I en annan visas med gini-koefficienter för hela befolkningen över 20 år en avtagande löneskillnad under 50- och 60-, starkt avtagande under 70-talen, oförändrad under 80-talet och stigande under 90-talet (Johansson 2006:9).

Även Nakao och Treas (1994) fann skillnader över tid i USA. De påpekade att det framförallt var så kallade "blue-collar"-yrken, d.v.s. arbetaryrken med låg status, som i sentida mätningar erhöll högre status. Deras resultat med mindre spännvidd mellan högt och lågt rangordnade yrken skiljer sig således mot våra resultat. Vid en jämförelse mellan den svenska studien 2002 och en amerikansk från 1989 med ett sjuttioal jämförbara yrken visade ett samband på 0,86. Variationsvidden var större i den svenska studien. De totala medelvärdena var däremot nästan identiska. Dessa två studier stärker också uppfattningen om en robust yrkeshierarki i västvärlden, även om vissa enskilda yrken som t.ex. ingenjör, domare, advokat och barnmorska hamnade betydligt högre i den svenska.

I enkäten ställdes också frågan vilken status dessa hundra yrken *borde* ha. Denna rangordning skilde sig avsevärt från den de *har* i samhället med ett sambandsmått på 0,77 som i detta sammanhang är ganska lågt. Några udda yrken gavs mycket lägre status, medan en rad yrken särskilt inom offentlig sektor gavs betydligt högre som t.ex. polis, sjuksköterska, grundskollärare, vårdbiträde och städerska. Denna rangordning indikerar ett möjligt jämlikare samhälle och en större hänsyn till samhällsnytta – där särskilt yrken i det allmännas tjänst "skrivs upp" i de subjektiva värderingarna.

Att bedöma vilka yrken som uppfattas som lämpliga för en ung kvinna respektive en ung man är kanske ett annat sätt att mäta anseende – eller åtminstone attraktivitet – hos yrken, men också att undersöka kulturella normer kring social reproduktion avseende klass och kön. I vår studie fann vi både skillnader och likheter i vilka yrken som uppfattas som bra yrken för en ung kvinna respektive en ung man. För båda könen föreslogs av en majoritet, läkare, advokat och civilingenjör. Samtliga dessa yrken är också bedömda som högstatusyrken. För en ung kvinna ansågs även sjuksköterska och barnskötare vara bra yrkesval medan bilmontör och byggnadsarbetare uppfattades som lämpliga för en ung

man. I uppfattningar om lämpligt yrke framträdde vissa klasstereotypa val där högre tjänstemän och akademiker i högre utsträckning förordade yrkena med hög status och lång utbildning, och arbetarklass de lägre rangordnade yrkena. Den logistiska analysen där visade att det främst är subjektiv klass som påverkar uppfattningar om lämpliga yrken för yngre. Män visade sig också vara något mer könstraditionella i sina förslag än kvinnor.

5.5 Uppfattningar i olika grupper

Medelvärden döljer gärna vissa skillnader som kan visas med standardavvikelser eller med fullständiga fördelningar. Samtidigt är det svårt att hitta systematiska mönster i standardavvikelser eller vad gäller svarsalternativet "ingen uppfattning". Män och kvinnor bedömer yrkesstatus mycket lika överlag, vilket sambandet 0,99 visar. Trots det värderar män vissa lågstatusyrken högre än kvinnor, medan kvinnor värderar vissa högstatusyrken högre än vad män gör. I bedömning av t.ex. polis visar en särskild regressionsanalys att kvinnor värderar dem signifikant högre än män och tvärtom i fallet lantbrukare. Skillnader mellan åldersgrupper är också på det hela taget små med sambandsmått på 0,97 mellan gruppen 16-24 år och övriga. Men i ett antal enskilda yrken finns det ändå ganska stora skillnader, t.ex. att lärare värderas lägre av de yngre, och nyare yrken värderas högre av yngre personer. När det gäller utbildning finns en tendens att högstatusyrken värderas högre av längre utbildade och att lågstatusyrken värderas högre av de med kortare utbildning. Ett liknande mönster visar sig vad gäller den samhällsklass man uppger sig tillhöra. Sammantaget visar ändå sådana analyser små skillnader mellan olika grupper, vilket alltså har visats i många tidigare studier.

5.6 Förklaringar till yrkesstatus

Ovanstående förklaringar är sådana som relaterar sig till respondenternas egenskaper och därmed till samhället och dess struktur. Det är ett vanligt sätt inom statusforskningen att förklara status i relation till den struktur i vilka yrkena är verksamma (Treiman 1977; Marsh 1971). Ett alternativt sätt att förklara yrkesstatus är att rikta fokus mot själva yrkena och deras egenskaper. Lön, utbildning, inflytande och makt lyfts ofta fram som betydelsefulla egenskaper för yrkesstatus (Reiss 1961; Marsh 1971; Treiman 1977; Wegener 1992). Av 14 olika kriterier eller variabler hamnade hög lön, goda karriärmöjligheter och stor skicklighet överst i den ordningen, medan manligt dominerat, populärt och stor arbetsinsats hamnade längst i den ordningen. Att yrken är nyttiga har anförts som skäl för status (Orban 2003). Våra resultat stödjer dock inte riktigt detta antagande när "nyttigt för samhället" och "ger hjälp till andra" hamnade på åttonde respektive nionde plats. De yrken som anses nyttiga i samhället är i första hand yrken inom den offentliga sektorn: polis, sjuksköterska och gymnasielärare, som inte rangordnas bland de mest ansedda. Detta är dock yrken som man tycker borde ha betydligt högre status. En faktoranalys resulterade i en dimension som vi kallade "Det goda arbetet" respektive

”Det lönsamma arbetet”. Män, äldre och högutbildade uppfattade i högre utsträckning den förra ha större betydelse för ett yrkes status. Lön och inflytande var vidare de två variabler som visade sig ha starkast samband med rangordningen av de 20 gemensamma yrkena.

Studien visar alltså att det svenska samhället uppfattas ha en yrkeshierarki. Skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper är på det hela taget små. Detta stämmer väl överens med tidigare studier i andra länder. Samtidigt finns det ett antal enskilda yrken som bedöms olika beroende på kön, ålder, utbildning och klass och som ibland döljer sig bakom medelvärden. Status hör närmast ihop med lön och inflytande. Samhällsnytta har stor betydelse i att skatta den status yrken borde ha i samhället. Och där finns en alternativ rangordning som starkt avviker från den gängse och ifrågasätter den annars stabila och allmänt omfattade yrkeshierarkin.

Referenser

- Abbott, Andrew (1989) *The System of Professions. An essay on the division of expert labor*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Abrahamsson, Kenneth; Abrahamsson, Lena; Björkman, Torsten; Ellström, Per-Erik & Johansson, Jan (red. 2002) *Utbildning, kompetens och arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Anderson, Bo (1970) "Några problem inom teorin om socialt utbyte", *Sociologisk Forskning* nr 2.
- Andersson, Bo (1967) "Teoretiska synpunkter på rättvisa och jämlikhet", *Sociologisk Forskning* nr 1.
- Becher, Tony (1989) *Academic tribes and territories: intellectual enquiry and the cultures of disciplines*, Milton Keynes: Society for Research into Higher Education.
- Bell, Daniel (1976) *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*, New York: Basic Books.
- Berglund, Thomas & Schedin, Stefan (2002) "Social klass och arbete" i Lars H. Hansen & Pal Orban (red.) *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Berglund, Thomas (2001) *Attityder till arbete I Västeuropa och USA. Teoretiska perspektiv och analyser av data från sex länder*. Göteborg Studies in Sociology nr 2.
- Bevalander, Pieter; Carlson, Benny & Rojas, Mauricio (1997) *I krusbärslandets storstäder. Om invandrare i Stockholm, Göteborg och Malmö*, Stockholm: SNS Förlag.
- Blackburn, Robert & Mann, Michael (1979) *The Working Class in the Labour Market*, London: MacMillan.
- Blomsterberg, Marianne & Soidre, Tiiu (red. 2003) *Reflektioner. Perspektiv i forskning om arbetsliv och arbetsmarknad*. Forskningsrapport nr 129, Sociologiska inst. Göteborgs universitet.
- Bose, Christine E. & Rossi, Peter H. (1983) "Gender and Jobs: Prestige Standings of Occupations as Affected by Gender", *American Sociological Review* 48:316-330.
- Bose, Christine E. (1985) *Jobs and Gender. A Study of Occupational Prestige*, New York: Praeger Publishers.
- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (1977) *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage Publications.
- Bourdieu, Pierre [1979](1984) *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Bowles, Samuel & Gintis, Herbert (1975) "The problem with human capital theory – a Marxian critique" *American Economic Review* 65, 74-82.
- Broady, Donald (1990) *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HSL förlag

- Broady, Donald m.fl. (1980) *Föreställningar om yrken: en studie om grundskoleelevers uppfattning om yrken*, Stockholm: Institutionen för pedagogik, Högskolan för lärarutbildning.
- Carlsson, Gösta (1958) *Social Mobility and Class Structure*, Lund: Gleerup.
- Cigéhn, Göran (1999) "Klassidentitet vid seklets slut", *Sociologisk Forskning* nr 1.
- Coxon, A. P. M. m.fl. (1986) *Images of Social Stratification. Occupational Structures and Class*, London: SAGE Publications.
- Crompton, Rosemary (1998) *Class and Stratification. An Introduction to Current Debates*, Cambridge: Polity Press.
- Dahlström, Edmund (1971) *Klasser och samhällen. Teorier om social skiktning och social integration*. Stockholm: Prisma.
- Deaux, K. m.fl. (1993) *Social Psychology in the 90's, California: Brooks/Cole Pub. Com.*
- Edling, Christoffer & Hedström, Peter (2003) *Kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekberg, Jan & Gustafsson, Björn (1995) *Invandrare på arbetsmarknaden*, Stockholm SNS.
- Ekehammar, Bo & Larsson, Monica (1979) *Yrkesvärderingar i gymnasiet: en studie av yrkesvärderingar och deras samband med vissa bakgrunds- och yrkesvalsaspekter för elever i åk 3 i gymnasiet*. Stockholm:
- Eriksson, Birgitta (1998) *Arbetet i människors liv*, Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Festinger, Leon (1957) *A Theory of Cognitive Dissonance*, Stanford: Stanford University Press.
- Franke-Wikberg, Sigbritt & Olofsson, Anders (1977) *Föreställningar om föreställningar, Rapport från LONG-projektet nr 5*. Pedagogiska institutionen Umeå universitet.
- Freidson, Elliot (2001) *Professionalism. The third logic*. Oxford: Polity Press
- Furåker, Bengt (1995) "Tjänstesamhälle eller postindustriellt samhälle – några begrepp och teoretiska perspektiv", i Svensson & Orban (red) *Människan i tjänstesamhället*, Lund: Studentlitteratur.
- Furåker, Bengt; Orban, Pal & Soidre-Brink, Tiiu (1997) "Uppfattningar om yrken – en fråga om social distans?", *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr. 4.
- Ganzeboom, H. B. G. & Treiman, D. J. (1996) "Internationally Comparable Measures of Occupational Status for the 1988 International Standard Classification of Occupations", *Social Science Research*, 25:201-239.
- Gesser, Bengt (1985) *Utbildning, jämlikhet, arbetsdelning*. Lund: Arkiv.
- Goldthorpe, J. & Hope, K. (1974) *Social grading of occupations: A new approach and scale*. Oxford: Oxford University Press.
- Hagström, Tony & Sconfienza, Carolina (1996) *Ingenjörers värderingar och förhållningssätt till arbete och yrke*, Solna: Arbetslivsinstitutet. Arbete och hälsa 1996:21.
- Hall, R. H. (1969) *Occupations and the Social Structure*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Haller, Archibald O & Bills, David B (1979) "Occupational prestige hierarchies: Theory and evidence" *Contemporary sociology*. Vol 8 No 5 pp.721-734
- Hansen, Lars (2000) "Occupational Changes and Education – Towards a Post-industrial Occupational structure?", i Boje, T. P. and Furåker, B. (eds.) *Post-industrial Profiles –*

- on *North-American and Scandinavian Labour Markets*, London: Routledge.
- Hansen, Lars (2001) *The Division of Labour in Post-Industrial Societies*. Göteborg Studies in Sociology nr 5, Sociologiska inst. Göteborgs universitet.
- Hansen, Lars, H. & Orban, Pal (red. 2002) *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Hellberg, Inga (1995) "Det professionella tjänstesamhället" i Svensson & Orban (red) *Människan i tjänstesamhället*, Lund: Studentlitteratur.
- Hellberg, Inga (2002) "Expertkunskaper; specialisering och differentiering" i Abrahamsson m. fl. (red.).
- Hodge, Robert W. m.fl. (1966a) "A Comparative Study of Occupational Prestige", i Bendix, Reinhard & Lipset, Seymour Martin (red) *Class, Status and Power*, 2nd ed, New York: The Free Press.
- Hodge, Robert W. m.fl. (1966b) "Occupational Prestige in the United States: 1925-1963", i Bendix, Reinhard & Lipset, Seymour Martin (red) *Class, Status and Power*, 2nd ed, New York: The Free Press.
- Hout, M. & DiPrete, T. (2006) "What we have learned: RC28's contributions to knowledge about social stratification". *Research in Social Stratification and Mobility*, 24:4, 1-20.
- Hult, Agneta (1990) *Yrket som föreställning*, Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå Universitet.
- ILO (1990) *ISCO-88. International Standard Classification of Occupations*, Geneva: International Labour Office.
- Inglehart, Ronald (1990) *Cultural Shift – in Advanced Industrial Society* Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Ingelstam, Lars (1997) *Ekonomi för en ny tid. Lärobok om industrisamhället och framtiden*, Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Inkeles, A. & Rossi, P. H. (1956) "National Comparisons of Occupational Prestige", *American Journal of Sociology* 61:329-339.
- Isacson, Maths & Silvé, Eva (2002) "Yrken och yrkeskonstruktion i det moderna och senmoderna samhället" i Abrahamsson m. fl. (red.).
- Jacobs, Jerry & Lim, Suet (1995) "Trends in Occupational and Industrial Sex Segregation", i Jacobs, Jerry (red) *Gender Inequality at Work*, Thousand Oaks: Sage publications.
- Jacobs, Jerry (red) *Gender Inequality at Work*, Thousand Oaks: Sage publications.
- Johansson, Mats (2006) *Inkomst och ojämlikhet I Sverige 1951-2002*. Sthlm: Institutet för framtidsstudier nr 6.
- Jonsson, Jan (1997) "Hur skall vi förklara könsskillnader i utbildningsval?", i SOU 1997:137.
- Jonung, Christina (1997) "Yrkessegregeringen mellan kvinnor och män", i SOU 1997:137.
- Karlsson, Jan Ch. (1986) *Begreppet arbete: definitioner, ideologier och sociala former*, Lund: Studentlitteratur.
- le Grand, Carl; Szulkin, Ryszard & Thålin, Michael (2002) "Har jobben blivit mer kvalificerade? En analys av kvalifikationskravens förändringar under tre decennier" i Abrahamsson m.fl. (red.).

- Lenski, Gerard E (1969) *Makt och privilegium. En teori om social stratifiering*. Stockholm: Rabén & Sjögren, 1969
- Lin, Nan (2001) *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindblad, Mats (2002) "Postmaterialism och uppfattningar om yrkens status. En studie om postmateriella värderingars betydelse för hur människor uppfattar yrkens status." C-uppsats, Sociologiska inst. Göteborgs universitet.
- Linse, Vivianne (1984) *Elevens attityder till sitt kommande yrke: en kvantitativt genomförd undersökning enligt Ajzen & Fishbeins teoretiska modell*, C-uppsats, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.
- Lithner, Anders (2001) "SOM-undersökningen 2000" i (red) Holmberg, S & Weibull, L *Land, du välsignade? SOM-rapport nr. 26*, SOM-institutet. Göteborgs Universitet.
- Löfström, Åsa (1997) "Arbetsvärdering i teori och praktik", i SOU 1997:136.
- Macdonald, K (1995) *The Sociology of the Professions*, London: Sage Publications.
- Marsh, Robert M (1971) "The explanation of occupational prestige" *Social Forces* Vol. 50, No 2. pp 214-222.
- Mårdberg, Bertil (1996) *Dimensionsanalys för beteendevetare. Teori, tillämpning och datamaskinprogram för faktoranalys, komponentanalys, kanonisk analys och multipel diskriminantanalys*. Stockholm: Personaladministrativa rådet.
- Marton, Ference (1981) "Phenomenography - describing conceptions of the world around us", *Instructional Science* 10.
- Mintzberg, Henry (1983) *Structure in Fives*. Prentice Hall, New Jersey.
- Nakao, Keiko och Treas, Judith (1990) *Computing 1989 Prestige Scores*, GSS Methodological Reports No. 70. Chicago: National Opinion Research Center.
- Nakao, Keiko och Treas, Judith (1994) "Updating Occupational Prestige and Socioeconomic Measures: How the New Measures Measure Up", *Sociological Methodology* 24:1-72.
- Nationalencyklopedin*. Malmö 1998.
- NE (2008) www.ne.se
- Nermo, Magnus (1997) "Yrkessegrering efter kön – ett internationellt perspektiv", i SOU 1997:137.
- Nermo, Magnus (1999) *Structured by Gender. Patterns of sex segregation in the Swedish labour market. Historical and cross-national comparisons*, Stockholm: Swedish Institute for Social Research.
- Nordström Skans, & Åslund, Olof (2003) *Ses vi på jobbet? Etnisk segregering mellan arbetsplatser 1985-2002*. Stockholm: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.
- Olofsson, Anders (1993) *Högskolebildningens fem ansikten*, avhandling, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Orban, Pal (2003) "Den funktionella stratifikationsteorin – myt eller verklighet?" i Blomsterberg & Soidre (red).
- Oscarsson, Eva & Grannas, Dan (2002) "Under- och överutbildning på 2000-talets arbetsmarknad" i Abrahamsson m.fl. (red.).
- Persson, Inga & Wadensjö, Eskil (1997) "Den könssegrerade arbetsmarknaden – en introduktion", i SOU 1997:137.

- Reiss, Albert (1961) *Occupations and Social Status*, New York: The Free Press of Glencoe.
- Rothman, Robert. A. (2002) *Inequality and Stratification. Race, class, and gender*. New Jersey: Prentice Hall.
- SCB (1997) *Välfärd och ojämlikhet i 20-årsperspektiv 1975-1995*, Örebro Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (1998) SSK 96 Standard för svensk yrkesklassificering 1996. SCB MIS 1998:3, Stockholm.
- SCB (2005) *Statistisk årsbok*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB, UF 20 Statistiskt meddelande 0620, SCB: Stockholm 2006.
- Schierup, Carl-Ulrik & Paulson, Sven (red.) (1993) *Arbetets etniska delning*, Stockholm: Carlssons.
- Schultz, Theodore W. (1961) "Investment in human capital" *American Economic Review* 51, Maj 1-17.
- Segerstedt, Torgny T. & Lundquist, Agne (1952) *Människan i industrisamhället. Del I: Arbetslivet*, Stockholm: SNS, Norstedts,
- Segerstedt, Torgny T. & Lundquist, Agne (1955) *Människan i industrisamhället. Del II: Fritidsliv – Samhällsliv*, Stockholm: SNS, Norstedts.
- Sjöstrand, Per (1968) *Karriärens utveckling: en socialpsykologisk analys av yrkesval*, Monografi nr 1. Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Sjöstrand, Per (1995) "Arbetsmarknaden i tjänstesamhället", i Svensson & Orban (red) *Människan i tjänstesamhället*, Lund: Studentlitteratur.
- Sohlman, Åsa (1982) *Utbildning och arbetsmarknad*. Lund: Studentlitteratur.
- Soidre, Tiiu (2002) "Ålder, generation och arbete" i Hansen & Orban (red.).
- SOU 1997:137 *Glastak och glasväggar? Den könssegrerade arbetsmarknaden*, Red. Persson, Inga & Wadensjö, Eskil. Stockholm: Fritzes.
- Straits, B. C. (1998) "Occupational Sex Segregation: The Role of Personal Ties", *Journal of Vocational Behavior* 52:191-207.
- Strömberg, Barbro (1997) *Professionellt förhållningssätt hos läkare och sjuksköterskor*, Acta Universitatis Gothoburgensis. Studies in educational sciences 111.
- Svalastoga, Kaare (1959) *Prestige, Class and Mobility*. Köpenhamn: Gyldendal.
- Svallfors, Stefan (2004) *Klasssamhällets kollektiva medvetande*. Umeå: Borea.
- Svensson, Lennart G & Orban, Pal (1995) *Människan i tjänstesamhället*, Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Lennart G (1998) *Professionellas förtroende. En jämförelse mellan allmänhet och yrkesgrupper med professionella anspråk*, Paper som presenterades vid Sociologförbundets årsmöte i Göteborg 1998.
- Svensson, Lennart, G. (2002a) *Professionella villkor och värderingar. En sociologisk studie av akademiker i 1990-talets Sverige*. Forskningsrapport nr. 126, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Säljö, Roger (red.) (1989) *Som vi uppfattar det. Elva bidrag om inlärning och omvärldsuppfattning*, Lund: Studentlitteratur.
- Theandersson, Christer (2000) *Jobbet – för lön, lust eller andra värden*, Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.

- Thibaut, John W. & Kelly, H. (1959) *The social psychology of groups*, New York: John Wiley & Sons.
- Thielbar, Gerald & Feldman Saul, D. (1969) "Occupational Stereotypes and Prestige" *Journal of Social Forces*, Vol. 48, No. 1 pp. 64-72.
- Thompson, Paul (1995) *Work Organizations. A critical introduction*, Macmillan Press.
- Treiman, Donald J. (1977) *Occupational Prestige in Comparative Perspective*, New York: Academic Press.
- Ulfsdotter Eriksson, Ylva (2006) *Yrke. status & genus. En sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. Göteborg Studies in Sociology nr 29.
- Uljens, Michael (1989) *Fenomenografi – forskning om uppfattningar*, Lund: Studentlitteratur.
- Wadensjö, Eskil (1997) "Invandrarkvinnors arbetsmarknad", i SOU 1997:137.
- Watts, Richard T. (2000) "Vocational Cognition: Accuracy of 3rd-, 6th-, 9th-, and 12th-Grade Students", *Journal of Vocational Behavior* 56:137-144.
- Weber, Max ([1922]1983) *Ekonomi och samhälle*. Volym 1 Uppsala: Argos.
- Wegener, Bernd (1992) "Concepts and Measurement of Prestige", *Annual Review of Sociology* 18:253–80.
- Wood, J. V. (1989) "Theory and Research Concerning Social Comparisons of Personal Attributes", *Psychological Bulletin* Volym 106.
- Åberg, R (1984) "Arbetsförhållanden", i Eriksson, R. & Åberg, R. (red) *Välfärd i förändring. Levnadsvillkor i Sverige 1968-1981*, Stockholm: Prisma.
- Åberg, R. (red.) (1990) *Industrisamhälle i omvandling*, Stockholm: Carlssons.
- Åberg, Rune (2002) "Överutbildning i arbeten med låga utbildningskrav och lågutbildades chanser på arbetsmarknaden" i Abrahamsson m. fl. (red.).

Bilagor

1. Enkät
2. Teknisk rapport

YRKENS STATUS

En sociologisk enkätundersökning

Denna undersökning syftar till att studera hur yrken uppfattas eller värderas i dagens Sverige vad gäller status, anseende eller social rang. Vi använder här bara ordet status. Syftet är också att se hur yrkens status har förändrats sedan 1950-talet. Vi vill dels veta vad du anser om olika yrkens status i samhället, dels hur du själv tycker att olika yrken *borde* värderas. Därför ber vi dig först göra en bedömning av hur ett antal olika yrkens status värderas i samhället. Därefter får du ange vilken status du själv tycker att dessa yrken *borde* ha. Sedan följer några frågor om innehåll och krav i yrken.

Vissa yrken (de 20 första) är desamma för alla som har fått frågeformuläret, medan resten (de 20 sista) bedöms av den grupp svarande som du tillhör (en fjärdedel). Detta är skälet till att inte alla yrken på s. 2-3 står i bokstavsordning.

Så här gör Du

Ange för varje yrke hur det värderas i samhället. Markera yrkets status med ett värde från 1 till 9. Om ett yrke har **högsta** möjliga status, då sätter du ett kryss under 9:

Exempel Yrken	Låg status							Hög status			Ingen uppfattning
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
Bankdirektör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om ett yrke har **lägsta** möjliga status, då sätter du ett kryss under 1:

Exempel

Yrken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen uppfattning
	Bankdirektör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Känner du inte till yrket eller vilken status det har, då sätter du ett kryss under Ingen uppfattning:

Exempel

Yrken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen uppfattning
	Bankdirektör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

1. Här följer nu en lista med 40 yrken.**Ange för varje yrke hur det värderas i samhället vad gäller status.**

Yrken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen uppfattning
Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ambassadör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Banktjänsteman	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Biljettkontrollant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilekonom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dataoperatör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diskare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elektriker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fastighetsskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fiskare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idrottsproffs	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Konstnär	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontorssekreterare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kosmetolog	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metallarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meteorolog	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Miljövärdsinspektör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personalchef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reklamare (Art Director)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Servitör/servitris	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tandläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. Ange för varje yrke din egen uppfattning om vilken status yrket *borde* ha. Tycker du att ett yrke *bör* ha högsta möjliga status, då sätter du ett kryss under 9. Tycker du att ett yrke *bör* ha lägsta möjliga status, då sätter du ett kryss under 1. Är du osäker på vilken status ett yrke *bör* ha, då sätter du kryss under Ingen uppfattning.

Yrken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen uppfattning
1.Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2.Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3.Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5.Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6.Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7.Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8.Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9.Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10.Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11.Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12.Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13.Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14.Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15.Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16.Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17.Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18.Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19.Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20.Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21.Ambassadör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22.Banktjänsteman	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23.Biljettkontrollant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.Civilekonom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25.Dataoperatör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26.Diskare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27.Elektriker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28.Fastighetsskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29.Fiskare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30.Idrottsproffs	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31.Konstnär	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
32.Kontorssekreterare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
33.Kosmetolog	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
34.Metallarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
35.Meteorolog	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
36.Miljövrårdsinspektör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
37.Personalchef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38.Reklamare(Art Director)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39.Servitör/servitris	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40.Tandläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Bland de 40 yrken som du har värderat vill vi nu att du väljer ut högst 3 som du anser vara bra yrken för en ung kvinna. Ange den siffra som finns före respektive yrke på sidan 3 i rutorna här nedanför.

1 2 3

4. Välj också ut högst 3 som du anser vara bra yrken för en ung man. Ange den siffra som finns före respektive yrke på sidan 3 i rutorna här nedanför.

1 2 3

5. Hur stor betydelse anser du att var och en av följande saker har för ett yrkes status? Var snäll och kryssa i en ruta på varje rad.

Yrket...

	Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Någon betydelse	Liten betydelse	Ingen betydelse	Ingen uppfattning
är fritt och självständigt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ger goda karriärmöjligheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kräver stor skicklighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ger stort inflytande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
är manligt dominerat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ger hög lön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
är mycket ansvarsfullt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kräver ärlighet och hög moral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
är nyttigt för samhället	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kräver lång utbildning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
är populärt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kräver stor arbetsinsats	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ger hjälp till andra	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kräver lång erfarenhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Ange för varje yrke din uppfattning om vilken inflytande i samhället (ej på arbetet) en person med yrket har. Gör på samma sätt som tidigare, d.v.s. kryssa under 9 om yrket ger högsta möjliga inflytande, och under 1 om det ger lägsta möjliga inflytande.

Yrken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen uppfattning
Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Ange för varje yrke din uppfattning om hur nyttigt för samhället yrket är.

Yrken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen uppfattning
Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Ange för varje yrke din uppfattning om hur hög månadslön en person med yrket har.										
Yrken	under 10.000/mån						över 50.000/mån			Ingen uppfattning
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ange för varje yrke din uppfattning om hur fysiskt ansträngande yrket är.										
Yrken	Inte alls						Mycket			Ingen uppfattning
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Ange för varje yrke din uppfattning om hur psykiskt ansträngande yrket är.										
Yrken	Inte alls									Ingen uppfattning
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Advokat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Affärsbiträde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnskötare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilmontör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brevbärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Byggnadsarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Civilingenjör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Datakonsult	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frisör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasielärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lantbrukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Professor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programledare på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjuksköterska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skådespelare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städerska	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taxichaufför	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkställande direktör	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Är du man eller kvinna?

man kvinna

12. Har du hemmavarande barn och i så fall i vilka åldrar?

Har inga egna barn 0-6 år 7-16 år 17 år och äldre

13. Vilket yrke har du? Beskriv kortfattat arbetsuppgifterna!
Om du inte arbetar just nu, ange vad som gällde för ditt senaste jobb.

Befattning: _____

Arbetsuppgifter: _____

Har ännu inte haft något jobb

14. Vilken eller vilka av de här grupperna tillhör du för närvarande?

Yrkesarbetande Arbetslös

Har arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder Förtidspensionär

Genomgår arbetsmarknadsutbildning i AMS regi Studerande

Genomgår utbildning i Kunskapslyftet Annan

21. Vilket parti tycker du bäst om i dag?

☐ Vänsterpartiet	☐ Moderaterna
☐ Socialdemokraterna	☐ Kristdemokraterna
☐ Centerpartiet	☐ Folkpartiet
☐ Miljöpartiet	☐ Annat parti
	☐ Inget/opolitisk

22. När du talar om ditt eget yrke, hur säger du då?

- Jag ÄR, till exempel snickare
- Jag ARBETAR SOM, till exempel snickare
- Säger på annat sätt

Tack för din medverkan!

Kontrollera att du svarat på alla frågor.
Lägg blanketten i svarskuvertet och posta
Det så snart som möjligt, helst idag.

Inget frimärke behövs!

Inledning

På uppdrag av Göteborgs universitet har SCB under tiden januari-mars 2002 genomfört en undersökning om yrkesuppfattningar.

Population och urval

Undersökningspopulationen var personer i åldern 16-74 år. Urvalet bestod av ca 3 000 personer och stratifierades på åtta grupper med hänsyn till ålder och att fyra olika frågeblanketter användes.

Undersökningsvariabler

Frågeblanketten innehöll 9 sidor med 22 frågor.

Genomförande

Syfte

Det övergripande syftet med undersökningen var att studera hur yrkens status ser ut, vad som ligger bakom den och hur sådana uppfattningar om yrken är spridda bland olika grupper i den svenska befolkningen.

Mätmetod

Undersökningen genomfördes som postenkät under tiden januari–mars 2002. Första utskick skedde den 25 januari. Efter ca en vecka sändes ett påminnelsekort ut till de som inte hade besvarat enkäten. 10 dagar senare sändes en påminnelse med ny blankett ut och efter ytterligare 10 dagar ännu en enkätpåminnelse till de som inte svarat. Efter enkätfasen gjordes en bortfallsuppföljning per telefon. I denna uppföljning användes en förkortad blankett där frågorna 1, 5, 12-17 och 19-20 ingick. Telefonintervjuerna påbörjades den 13 mars och avslutades ca en vecka senare.

Följebrev

Samtliga urvalspersoner fick ett följebrev som beskrev undersökningens syfte och innehåll, frivilligheten och att enskilda individer inte kan identifieras.

Frågeblanketten

Underlaget till frågeblanketten levererades av uppdragsgivaren. SCB bistod vid frågekonstruktionen. Fyra olika versioner av blanketten användes.

Resultat av fältarbetet

I tabell A redovisas resultatet av fältarbetet.

Tabell A. Resultat av fältarbetet

	Totalt		Män Antal	Kvinnor		
	Antal	Procent		Antal	Procent	
Bruttopopulation	3 016		1 531		1 485	
Övertäckning	16		9		7	
Nettopopulation	3 000	100,0	1 522	100,0	1 478	100,0
Svar	1 819	60,6	895	58,8	924	62,5
Bortfall	1 197	39,4	636	41,2	561	37,5

Övertäckningen uppgick till 16 personer. Bortfallet var 39,4 procent. Detta kan vara en störande felkälla i undersökningen. Det går inte att bortse från att det kan finnas skillnader mellan bortfallet och de svarande då det gäller de undersökta variablerna. Bortfallet riskerar alltid att ge upphov till skevhet (bias) i undersökningsresultaten. För att få en uppfattning om sammansättningen i gruppen svarande jämfört med sammansättningen i bortfallsgruppen finns en stratumindeldad redovisning över fördelningen i de båda grupperna. De variabler som redovisas är kön, ålder, födelseland, medborgarskap, civilstånd, inkomst och stratum (se bilagor).

Dataregistrering

De inkomna enkäterna registrerades genom skanning.

Kodning

I de fall där två eller flera svar avgivits på frågor där vi förväntat oss ett svar, är detta kodat med "9" eller "99".

Bearbetning

Efter registrering har materialet genomgått vissa kontroller, bl. a. dubblettkontroll.

Registerbearbetning

Från RTB hämtades uppgifter om kön, ålder, civilstånd, län, kommun, församling, födelseland, medborgarskap och inkomst.

Kvalitet

Kvalitetssäkring

För att trygga kvaliteten vid genomförandet av undersökningar används vid Enkätprogrammet ett kvalitetssäkringsprogram med kontroller i undersökningens olika faser.

Kalibrering

För att reducera urvalsfelet och bortfallskevheten har registervariabler använts för att beräkna kalibrerade vikter (se bilaga).

Undersökningens tillförlitlighet

Resultaten i en undersökning är behäftade med en viss osäkerhet på grund av olika felkällor som kan uppkomma. Osäkerhetskällorna uppstår genom att exempelvis svar saknas från individer som ingått i populationen och frågor och svar kan ha missuppfattats vilket leder till felklassificeringar.

Olika typer av fel

De fel som kan förekomma i undersökningar av denna typ kan grovt delas upp i:

- **övertäckningsfel**, som beror på att vissa enheter som inte tillhör undersökningspopulationen kommer med vid resultatredovisningen
- **undertäckningsfel**, som beror på att vissa enheter i undersökningspopulationen inte ingår i urvalsramen
- **mätfel**, som kan bero på att den svarande missuppfattat frågor eller inte lämnat rätt svar (medvetet eller omedvetet)
- **bearbetningsfel**, fel som kan uppkomma vid den manuella eller maskinella hanteringen av det insamlade materialet
- **bortfallsfel**, som beror på att mätvärdet för vissa enheter saknas på en eller flera undersökningsvariabler
- **urvalsfel**, fel i skattningen som beror på att endast ett urval av populationen undersökts.

Täckningsfel

I denna undersökning var övertäckningen ca en halv procent av populationen. Övertäckningen bestod mestadels av personer som flyttat utomlands.

Mätfel

För att förhindra mätfelens omfattning har datamaterialet genomgått olika granskningsåtgärder. SCB har dock ingen mer specifik uppfattning om eventuella mätfels omfattning eller effekter för denna undersökning.

Bearbetningsfel

Vid hanteringen och bearbetningen av enkäter, dataregister och tabeller kan fel uppkomma. När svaren i enkäterna dataregistreras görs kontroller av tillåtna värden. Ytterligare kontroller har gjorts för att minimera risken för denna typ av fel.

Bortfallsfel

Bortfallsfel kan uppstå när urvalspersoner inte vill delta eller inte går att få tag på. Fel på grund av bortfall uppstår när individerna i bortfallet systematiskt skiljer sig från de svarande med avseende på mätvariablers värde. Eftersom redovisningen baseras på svarande kan resultatet skilja sig från de man skulle fått om alla medverkat i undersökningen.

Förutom objektsbortfall förekommer ett partiellt bortfall (enkäten är besvarad men enstaka frågor är överhoppade).

Sekretess och utlämnande

Deltagandet i undersökningen var frivilligt. Urvalspersonerna informerades om undersökningens bakgrund, syfte, vilka uppgifter som hämtas från andra källor än den registrerade och vilka dessa källor är, statistiksekretessen samt frivilligheten.

Till uppdragsgivaren levereras avidentifierade svarsdata. Innan utlämnandet har en sekretessprövning gjorts på SCB. En sekretessöverenskommelse har undertecknats av uppdragsgivaren.

Övrigt

Enkätprogrammet vid SCB har genomfört undersökningen. Alf Asplund har varit undersökningsledare och Pernilla Larsson produktionsansvarig. Leif Lemon har svarat för urvalsdragningen och Sixten Lundström för kalibreringen av vikterna.